

Matica

broj
no.
1-2

siječanj/veljača
january/february
2020.

MJESEČNA REVIIJA HRVATSKE MATICE ISELJENIKA MONTHLY MAGAZINE OF THE CROATIAN HERITAGE FOUNDATION

LADESTA – AUGUSTA - LASTOVO

ISSN 1330-2140

9 771330 214009

Mjesečna revija Hrvatske matice iseljenika / Monthly magazine of the Croatian Heritage Foundation

Godište / Volume LXX
Broj / No. 1-2/2020

Nakladnik / Publisher
Hrvatska matica iseljenika /
Croatian Heritage Foundation

Za nakladnika / For Publisher
Mijo Marić

Rukovoditeljica Odjela nakladništva /
Head of Publishing Department
Vesna Kukavica

Uredništvo / Editorial Staff
Ljerka Galic, Željko Rupić,
Hrvoje Salopek

Tajnica / Secretary
Snježana Radoš

Dizajn i priprema / Layout & Design
Krunoslav Vilček

Tisak / Print

VJESNIK d.d.
TISKARSKO IZDAVAČKE DJELATNOSTI

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matis.hr

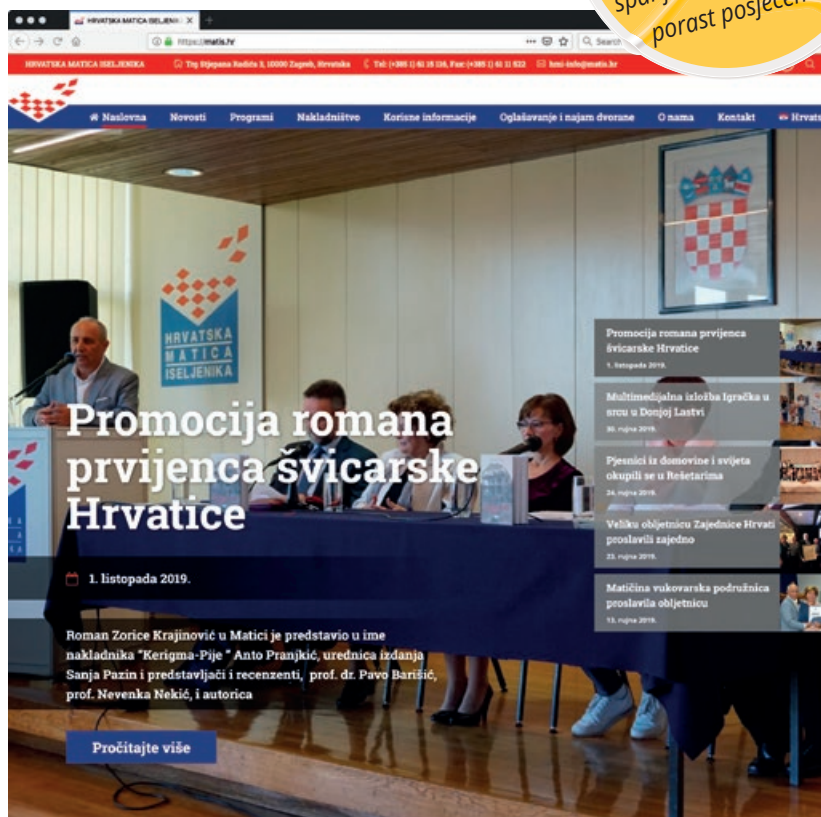
Naslovnica: "Zajedno",
autorica Marija Tomašević 1994.
(Foto: Ljerka Galic)

Posjetite stranice web portala
Hrvatske matice iseljenika!

www.matis.hr

Web stranice
HMI čitaju se diljem
svijeta, dostupne su na tri
jezika (hrvatski, engleski,
španjolski) i bilježe stalan
porast posjećenosti.

Budite korak ispred ostalih i predstavite se hrvatskim iseljeničkim zajednicama,
uglednim poslovnim Hrvatima u svijetu i njihovim partnerima.

Oglašavajte na web portalu Hrvatske matice iseljenika!

Internet marketing HMI osmislio je nekoliko načina oglašavanja:

■ **BANERI** ■ **SPONZORIRANI ČLANAK** ■ **SPONZORIRANE RUBRIKE**

Odjel za marketing i promociju HMI - Ivana Rora

tel. (+385 1) 61 15 116 ■ fax. (+385 1) 61 11 522

mob. 099 61 15 116 ■ E-mail: marketing@matis.hr

Kolumne

- 11**
Globalna Hrvatska
Vesna Kukavica
- 22**
Sociološka slagalica
Nino Sorić
- 27**
Jadranski otoci
Marjana Kremer
- 37**
Endemi u Hrvatskoj
Darko Mihelj
- 43**
Jezični podsjetnik
Sanja Vulić
- 46**
Hrvatski glazbenici
Davor Schopf
- 56**
Klikni – idem doma
Marin Knezović
- 66**
S(k)retanja
Šimun Šito Ćorić

- 4** Fokus
- 6** Predsjednički izbori
- 8** Predsjedanje Vijećem EU
- 10** Godina svetog Jeronima
- 12** Posjet Argentini i Urugvaju
- 16** Obljetnica Hrvatske zajednice u Trstu
- 17** Dani hrvatskoga filma u Orašju
- 18** Hrvatska zaklada za znanost
- 20** Zimska škola folklora
- 24** Hrvati u Brazilu – promocija u HMI
- 30** Povijest otoka Lastova
- 32** Srednjovjekovni tiskar s Lastova
- 34** Lastovska obitelj Siketa
- 36** Lastovski fumari
- 40** Lastovska obitelj Čihoratić
- 44** EPK RIJEKA 2020
- 48** Jubilarni svezak godišnje revije Hrvatske Akademije Amerike
- 50** Intervju: Jasna Čapo
- 54** Stručni skup u HMI: Iseljavanje u Njemačku
- 58** Prikaz knjige E.S.Yambrusica
- 60** Prikaz zbirke stihova A.Vuksanovića
- 62** Hrvatska nastava u Austriji
- 64** Nematerijalna kulturna baština Istre
- 68** IM Pavao Jerolimov
- 71** Obljetnica smrti Vilima Felleri
- 72** Crorama
- 74** Vijesti iz sporta

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matiz.hr Web: www.matis.hr

GODIŠNJA PRETPLATA / ANNUAL SUBSCRIPTION

Običnom poštom / regular mail:
Hrvatska / Croatia 100 kn
ostale europske države /
other European countries 25 EUR
Zračnom poštom / airmail:
SAD / USA 65 USD
Kanada / Canada 65 CAD
Australija / Australia 70 AUD
ostale prekomorske države /
other overseas countries 70 USD

DEVIZNI RAČUN BROJ /

FOREIGN CURRENCY ACCOUNT:

IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717
SWIFT CODE: PBZGHR2X
Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50

ŽIRO RAČUN ZA UPLATU U KUNAMA / DOMESTIC CURRENCY ACCOUNT (IN KUNA):

IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305
Hrvatska poštanska banka

Naručite i vi svoju Maticu jer Matica je most hrvatskoga zajedništva

Želite li primati MATICU kao dar koji će stizati na Vašu kućnu adresu? Jedino što trebate učiniti jest poslati nam popunjenu narudžbenicu i uplatiti na naš račun odgovarajući novčani iznos koji pokriva troškove slanja. MATICA će potom svaki mjesec stizati u Vaš dom. Naručite, čitajte i preporučite MATICU Vašoj rodbini i prijateljima, kako biste aktivno sudjelovali u ostvarivanju MATIČINE misije: biti čvrsti most između Hrvatske i Hrvata diljem svijeta.

Ime i prezime / Name and surname

Adresa / Address

Grad / City

Država / State

Pošt. broj / Zip Code

Tel.

Fax.

E-mail

Datum / Date

U Skoplju je 21. siječnja ove godine održana konferencija "Status i položaj nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj i Republici Sjevernoj Makedoniji". Konferenciji su u ime Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH nazočili zamjenik državnog tajnika Dario Magdić i savjetnik s posebnim položajem za pitanja hrvatske nacionalne manjine u inozemstvu Milan Bošnjak. Na skupu su bili i predsjednik Vlade Republike Sjeverne Makedonije Oliver Spasovski, veleposlanica Republike Hrvatske Nives Tiganj, ministar dijaspora u Vladi RSM i supredsjednik Međuvladina mješovitog odbora Edmond Ademi, predstavnici NATO-a, profesori i stručnjaci te drugi visoki uzvanici.

Važan okvir za poboljšanje položaja hrvatske i makedonske manjine u dvije države jest Međuvladin mješoviti odbor koji je Hrvatska sporazumno formirala sa Sjevernom Makedonijom. "S veseljem ističem da su, nakon velikog za-
stoja, 2018. godine u Skoplju i 2019. u Zagrebu održane sjednice ovoga Odbora, što je pokazatelj usmjerenosti vlada obiju država na promicanje manjinskih prava i na unaprjeđenje odlične bilate-

Konferencija u Skoplju o statusu i položaju manjina

Usmjerenost obiju država na promicanje manjinskih prava

Dva panela - o razvoju prava nacionalnih manjina u kontekstu pristupanja Europskoj uniji i NATO-u te poboljšanju manjinskih prava uz mehanizam Međuvladina odbora za zaštitu nacionalnih manjina

ralne suradnje, ali i prava prilika za nove iskorake i poboljšanje razine manjinskih prava", rekao je zamjenik državnog tajnika Dario Magdić.

Tijekom konferencije održana su dva panela, o razvoju prava nacionalnih ma-

njina u kontekstu pristupanja Europskoj uniji i NATO-u te poboljšanju manjinskih prava uz mehanizam Međuvladina odbora za zaštitu nacionalnih manjina između Republike Hrvatske i Republike Sjeverne Makedonije.

Vlada financira 35 projekata u susjednoj državi

Potpore povratku i ostanku u BiH

U Središnjem državnom uredu za obnovu i stambeno zbrinjavanje uručeni su 18. prosinca prošle godine ugovori o dodjeli financijskih potpora projektima za poticanje povratka Hrvata i stvaranje održivih uvjeta života u Bosni i Hercegovini. Ugovore su uručili državni tajnik Središnjega državnog ureda za obnovu i stambeno zbrinjavanje Nikola Mažar, državna tajnica Ministarstva vanjskih i europskih poslova Zdravka Bušić

te državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zvonko Milas.

Ukupna financijska vrijednost 35 uručenih ugovora je 3.800.000,00 kuna. Iznos je osiguran u državnome proračunu i dodijeljen na temelju Zaključka Vlade Republike Hrvatske od 9. studenoga 2017. godine. Na temelju Zaključka, Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje proveo je javni poziv te zaprimio ukupno 152 projektna prijedloga. Zajedničko Povjerenstvo za provedbu Programa pomoći Vlade Republike Hrvatske ocijenilo je sve pristigle projektne prijedloge te odobrilo financijsku potporu za ukupno 35 projekata.

Kao prvi grad izvan naše zemlje Bratislava dobila Vukovarsku ulicu

Glavni grad Slovačke Republike dobio je u petak, 6. prosinca, Vukovarsku ulicu, kao prvi grad izvan naše zemlje. Na svečanom otkrivanju ploče u Bratislavi, u općini Devínska Nová Ves, nazočili su izaslanik predsjednice RH i gradonačelnik grada Vukovara Ivan Penava, veleposlanik RH u Slovačkoj Republici Aleksandar Heina, državna tajnica Ministarstva vanjskih i europskih poslova Zdravka Bušić, zamjenik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH Dario Magdić sa suradnicama, načelnik Općine Devínska Nová Ves Darius Krajčir, član Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan RH Radoslav Janković te mnogobrojni pripadnici hrvatske nacionalne manjine u Slovačkoj i njihovi slovački prijatelji.

Čast otkrivanja ploče pripala je vukovarskom gradonačelniku Ivanu Penavi i načelniku Općine Devínska Nová Ves Dariusu Krajčiru, inicijatoru ideje, podrijetlom iz Hrvatske.

U prosincu prošle godine Slovačka je pozitivno riješila još jedno pitanje za hrvatsku nacionalnu manjinu. Riječ je o kvalitetnom i dugoročnom rješavanju pitanja statusa zgrade Muzeja hrvatske kulture u Slovačkoj. Društva i udruge hrvatske nacionalne manjine u Slovačkoj tako su dobila pravnu sigurnost za dugoročno korištenje zgrade, na rok od 99 godina.

Ploču s imenom ulice otkrili su vukovarski gradonačelnik Ivan Penava i načelnik Općine Devínska Nová Ves Darius Krajčir

Slijeva: Milan Bošnjak i Zvonko Milas iz Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH i Jasna Vojnić i Tomislav Žigmanov predstavnici hrvatske zajednice u Republici Srbiji

Ugovor o financijskoj potpori između Vlade RH i Hrvatskoga nacionalnog vijeća u Republici Srbiji

Izgradit će se Hrvatska kuća u Subotici

U povodu obilježavanja Dana hrvatske zajednice i Dana izbora prvog saziva Hrvatskoga nacionalnog vijeća u Subotici, u petak, 13. prosinca, potpisan je Ugovor o financijskoj potpori za izgradnju Hrvatske kuće i kadrovskog osnaživanja hrvatske zajednice u Republici Srbiji. Novac je osigurala Vlada Republike Hrvatske, a ugovor je s predsjednikom HNV-a Jasnom Vojnić, u ime predsjednika hrvatske Vlade, potpisao državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zvonko Milas. Državni tajnik tom je prigodom istaknuo kako je riječ o nastavku jedne dobre priče koja je krenula prošle godine kupovinom zemljišta u Preradovićevoj ulici u Subotici, na kojem se planira izgraditi Hrvatska kuća koja će ujediniti sve institucije Hrvata u Vojvodini u cilju očuvanja vrijednosti te što boljeg i kvalitetnijeg rada za generacije koje dolaze. Na redu je projektna dokumentacija, a izgradnja bi trebala biti dovršena u iduće tri godine. U protekle tri godine udvostručena su namjenska sredstva za programe i projekte Hrvata u Republici Srbiji, ne računajući financiranje putem drugih natječaja i potporu strateškim projektima.

Odluka o dodjeli financijske potpore za posebne potrebe i projekte od interesa za Hrvate izvan Republike Hrvatske za 2019. godinu

Neprofitnim organizacijama, fizičkim osobama i ugroženim pojedincima 1,4 milijuna kuna

Na temelju provedenog drugog Javnog poziva za prijavu posebnih potreba i projekata od interesa za Hrvate izvan Republike Hrvatske u svrhu ostvarenja financijske potpore za 2019. godinu, a na prijedlog Povjeren-

stva Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, donesena je Odluka o dodjeli financijske potpore. Na Javni poziv, koji je bio otvoren od 14. listopada do 13. studenoga 2019. godine, Središnji državni ured za Hrvate izvan Re-

publike Hrvatske zaprimio je 504 prijave u kategorijama: neprofitne organizacije, fizičke osobe te ugroženi pojedinci. Mili-jun i 400 tisuća kuna raspoređeno je na potpore za 80 projekata čiji su nositelji neprofitne organizacije i fizičke osobe i to u iznosima od tri do maksimalnih pedeset tisuća kuna koliko je dobilo Hrvatsko nacionalno vijeće u Subotici, u Republici Srbiji, za osnaživanje kadrovskih resursa tamošnje hrvatske zajednice, dok je dodijeljeno i jedanaest potpora ugroženim pojedincima u iznosu od četiri do najviše osam tisuća kuna.

Zoran Milanović predsjednik Republike Hrvatske

Pobjednik drugoga kruga predsjedničkih izbora pobijedio je u devet županija, dok je njegova protukandidatkinja Kolinda Grabar-Kitarović osvojila njih 12 i glasove birača u dijaspori. Zoran Milanović pobijedio je Kolindu Grabar-Kitarović u sva četiri najveća hrvatska grada, ali i u većini drugih županijskih središta

Novoizabrani predsjednik Republike Hrvatske i "prva dama"

Priradio: **Željko Rupić** Izvori: **HINA i DIP**

Državno izborno povjerenstvo (DIP) u ponedjeljak je, 6. siječnja, na osnovi rezultata glasanja sa svih 6 533 biračka mjesta, utvrdilo i objavilo da je Zoran Milanović izabran za predsjednika Republike Hrvatske. Milanović je u drugome izbornom krugu, 5. siječnja, dobio 1 034 389 glasova, a njegova protukandidatkinja Kolinda Grabar-Kitarović 929 488 glasova. Predsjednik Državnoga izbornog povjerenstva Đuro Sessa istaknuo je na konferenciji za novinare da su sedmi predsjednički izbori prošli uredno, mirno, "zakonski potpuno perfektno".

"Još jednom se pokazalo da je hrvatsko društvo zrelo i da izbore može provoditi tako da zaista mogu biti primjer za funkcioniranje izbornog sustava, ne samo u Hrvatskoj, nego i šire", naglasio je.

Predsjednik DIP-a naveo je kako je od 3 734 115 birača, koliko je moglo sudjelovati na izborima, glasovalo 2 053 848 birača, odaziv je dakle bio 55 posto. Nevažećih glasačkih listića bilo je 89 415, odnosno 4,35 posto. Zanimljiva je usporedba s prvim izbornim krugom kada ih je bilo 22 218, rekao je Sessa, navodeći kako je i prije pet godina u drugom krugu predsjedničkih izbora bilo 60 728 nevažećih glasova, a u prvom 27 791.

Rezultati 2. kruga izbora po županijama

Županija	Z. Milanović glasova	K. Grabar Kitarović glasova
Dubrovačko-Neretvanska	24 219	31 477
Splitsko-Dalmatinska	87 503	121 975
Šibensko-Kninska	20 753	27 684
Zadarska	33 622	44 471
Ličko-Senjska	8 167	14 374
Karlovačka	28 306	32 477
Sisačko-Moslavačka	32 937	37 174
Požeško-Slavonska	14 284	19 123
Virovitičko-Podravska	17 432	19 548
Osječko-Baranjska	56 428	66 577
Vukovarsko-Srijemska	26 722	39 984
Brodsko-Posavska	26 657	36 230
Istarska	76 946	18 247
Primorsko-Goranska	84 856	45 831
Zagrebačka	79 499	66 349
Krapinsko-Zagorska	35 936	23 821
Varaždinska	54 024	27 042
Međimurska	39 574	13 601
Bjelovarsko-Bilogorska	25 398	23 820
Koprivničko-Križevačka	27 076	20 904
Grad Zagreb	227 609	153 687

MILANOVIĆU GRADOVI, GRABAR-KITAROVIĆ VIŠE ŽUPANIJA

Pobjednik drugoga kruga predsjedničkih izbora Zoran Milanović pobijedio je u devet županija, dok je njegova protukandidatkinja Kolinda Grabar-Kitarović osvojila njih 12 i glasove birača u dijaspori. Kandidat SDP-a pobjedu je odnio u devet županija, u Zagrebačkoj, Krapinsko-zagorskoj, Varaždinskoj, Koprivničko-križevačkoj, Bjelovarsko-bilogorskoj, Primorsko-goranskoj, Istarskoj i Međi-

Već nakon dva i pol sata po zatvaranju birališta pobjednik je bio izvjestan

murskoj županiji te u Gradu Zagrebu. Najbolji rezultat Milanović je ostvario u Gradu Zagrebu i Istarskoj županiji, a najgore je prošao u Splitsko-dalmatinskoj županiji.

U ostalih 12 županija i u inozemstvu pobjedu je odnijela kandidatkinja HDZ-a Kolinda Grabar-Kitarović, ali to joj nije bilo dovoljno za pobjedu. Najbolje je prošla u Splitsko-dalmatinskoj županiji, gdje je imala oko 30 000 glasova više od Milanovića, dok je najlošiji rezultat zabilježila u Međimurskoj i Istarskoj županiji. Uvjerljivo je pobijedila na izborima u inozemstvu gdje je osvojila 45 311 glasova, odnosno 87,9 posto, dok je za Milanovića glasovalo 6 222 birača.

Zoran Milanović pobijedio je Kolidu Grabar-Kitarović u sva četiri najveća hrvatska grada. U Zagrebu je Milanović osvojio 227 609 glasova, a Grabar-Kitarović 153 687 glasova, u Splitu je za Mi-

Milanović je u drugome izbornom krugu, 5. siječnja, dobio 1 034 389 glasova, a njegova protukandidatkinja Kolinda Grabar-Kitarović 929 488 glasova.

lanovića glasovalo 40 514, za Grabar-Kitarović 37 663 birača, Milanovića je u Rijeci zaokružilo 36 893 birača, a Grabar-Kitarović njih 16 741, a najmanju razliku Grabar-Kitarović ostvarila je u Osijeku gdje je za Milanovića glasovalo 23 900 birača, a za aktualnu predsjednicu 22 944 birača.

Milanović je više glasova od protukandidatkinje dobio i u većini drugih županijskih središta, pobijedio je i u Splitu, Zadru, Karlovcu, Sisku, Virovitici, Puli, Velikoj Gorici, Krapini, Varaždinu, Čakovcu, Bjelovaru i Koprivnici dok je Grabar-Kitarović osvojila samo Dubrovnik, Šibenik, Gospić, Požegu, Vukovar i Slavonski Brod.

"BUDIMO JEDINSTVENI I RAZLIČITOSTI"

U pobjedničkom govoru održanome nekoliko sati nakon zatvaranja birališta Zoran Milanović je, uz ostalo, rekao: "Onakav kakav sam bio u kampanji, bit ću i kao predsjednik, govorit ću, pitati, sugerirati, davati prijedloge i nadam se da neću iznevjeriti povjerenje koje ste mi dali. To je veliko obećanje jer ovo 4 milijuna što nas ima traži svoje mjesto pod suncem, mjesto u Europi koje je i dalje najljepše mjesto i kontinent za život, i mi smo dio tog kontinenta. Vjerujem da ćemo u tome biti uspješni, i sa svakim tko bude u izvršnoj vlasti surađivat ću. Znam što predsjednik može, što ne može, neće

biti spletki, tajnih dealova i poslova, za mene će sve stranke biti iste jer mi smo stranačka parlamentarna demokracija. Nije savršeno, ali bolje od toga nema. Jedina snaga je snaga govora, uvjerljivost, Ustav koji je društveni dogovor i treba ga poštovati.

Budimo jedinstveni u različitosti, jedna mala, ali moćna i žilava nacija, i tako malo-pomalo, stalno i neprestano prema boljim rezultatima i većem zadovoljstvu ljudi koji žive u Hrvatskoj. Ako je ova moja tijesna, ali poštena pobjeda unijela malo duha u ovo naše društvo i ove naše ljude, ja sam sretan čovjek. Radujemo se zajedno!", završio je novoizabrani predsjednik RH.

U prvome izbornom krugu, održanome 22. prosinca prošle godine, birali su birali među jedanaest kandidata. Zoran Milanović dobio je 29,55 posto glasova, Kolinda Grabar-Kitarović 26,65, Miroslav Škoro 24,45, Mislav Kolakušić 5,87, Dario Juričan 4,61, Dalija Orešković 2,89, Ivan Pernar 2,31, Katarina Peović 1,12, Dejan Kovač 0,95, Anto Đapić 0,21 i Nedjeljko Babić 0,15 posto glasova. ■

ENG Zoran Milanović has been elected the next Croatian president in two rounds of voting on 22 December and 5 January. In the run-off round Milanović garnered 1 034 389 votes to the 929 488 votes garnered by the incumbent President Kolinda Grabar-Kitarović. Milanović took the majority of votes in nine counties, while Grabar-Kitarović did so in twelve counties and among diaspora voters. Milanović also took the majority in all four of Croatia's major cities and in most of the county capitals.

Rezultati 2. kruga izbora po gradovima

Gradovi	Z. Milanović glasova	K. Grabar Kitarović glasova
Dubrovnik	9 303	9 409
Split	40 514	37 663
Šibenik	10 163	11 075
Zadar	17 308	15 633
Gospić	1 709	4 236
Karlovac	13 854	13 411
Sisak	10 866	9 856
Požega	5 664	6 120
Virovitica	5 591	4 670
Osijek	23 900	22 944
Vukovar	4 501	5 749
Slavonski Brod	11 843	12 001
Pula	21 455	4 898
Rijeka	36 893	16 741
Velika Gorica	15 961	14 103
Krapina	3 599	2 531
Varaždin	17 098	6 030
Čakovec	10 930	2 948
Bjelovar	9 908	7 473
Koprivnica	9 297	5 083

Snažna Europa u svijetu punom izazova - vizija hrvatskog predsjedanja Unijom

Šestomjesečno predsjedanje Vijećem Europske unije za Hrvatsku predstavlja veliku čast i odgovornost, kao i priliku da još snažnije afirmira svoj identitet, kulturu i suverenitet

Predsjednik Vlade RH Andrej Plenković izlaže prioritete hrvatskog predsjedanja

u povodu početka polugodišnjega hrvatskog predsjedanja Vijećem EU-a u Zagrebu pridružio se i predsjednik Europskog vijeća Charles Michel, sastavši se i s izabranim hrvatskim predsjednikom Zoranom Milanovićem. Tijekom boravka u Zagrebu, povjerenici EK održali su niz bilateralnih susreta s raznim ministrima. Događaje u Zagrebu prati šezdesetak stranih dopisnika.

AMBICIOZAN PROJEKT

EU u sljedeću godinu ulazi s novim ljudima na čelu institucija, proizašlih iz izbora za Europski parlament u svibnju 2019. Ti izbori rezultirali su nikad fragmentiranijim sazivom EP-a u kojem prvi put Europska pučka stranka i socijaldemokrati zajedno nemaju većinu. Zbog toga je narastao utjecaj liberalne skupine *Obnovimo Europu*, gdje prevladava utjecaj francuskoga predsjednika Emmanuela Macrona.

Podsjetimo, Vlada Republike Hrvatske je uoči nove godine, točnije 27. prosinca, donijela detaljan program predsjedanja Vijećem EU-a. Uz četiri ključna

Predsjednik Vlade RH Andrej Plenković i predsjednica Europske komisije Ursula von der Leyen

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **Hina**

Za Hrvatsku je Europska unija mirovni projekt bez presedana i zajednica koja dobiva snagu iz zajedničkih vrijednosti i solidarnosti. Zadovoljstvo nam je biti na čelu Vijeća EU-a i dati naš doprinos i impuls na početku novoga institucionalnog i zakonodavnog ciklusa Unije - tim se riječima obratio predsjednik Vlade Republike Hrvatske Andrej Plenković nazočnima na sastanku predsjednika parlamentarnih odbora za europska pitanja država članica EU-a, održanome u novouređenome Kongresnom centru Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu 20. siječnja 2020. Predsjednici odbora za europske poslove država člani-

ca EU-a okupili su se na prvom sastanku koji se održava u sklopu parlamentarne dimenzije hrvatskog predsjedanja. Priprema je to za plenarni sastanak COSAC-a od 24. do 26. svibnja u Zagrebu. COSAC i njegovo djelovanje u proteklih 20-ak godina značajno su pridonijeli razvoju europskih politika, preispitivanju načela proporcionalnosti i supsidijarnosti, što su ključni čimbenici provjere i doprinosa koji dolaze s europske razine, a idu u smjeru 28 nacionalnih parlamenata. Prethodio mu je 10. siječnja u Zagrebu zajednički sastanak hrvatske vlade i Europske komisije (EK), čime je formalno obilježen početak hrvatskog predsjedanja EU-om kojem je, uz hrvatskog premijera Plenkovića, nazočila i predsjednica Europske komisije Ursula von der Leyen. Kolegiju povjerenika EK

prioriteta, u programu hrvatskog predsjedanja razrađeni su i prioriteti za svih deset sastava Vijeća EU-a. U sklopu prvog prioriteta - *Europa koja se razvija*, hrvatsko će se vodstvo "zalagati za ujednačen, održiv i uključiv rast EU-a koji uzima u obzir posebnosti i potrebe svih država članica, njihovih regija i građana", stoji u programu. U drugom prioritetu RH će poticati politike usmjerene na infrastrukturno povezivanje EU-a i zbližavanje njezinih građana, ponajprije u sklopu obrazovanja, kulture i sporta. U EU-u postoje velike razlike u kvaliteti infrastrukture i pokrivenosti prometnim, energetskim i telekomunikacijskim te digitalnim mrežama, što sputava njezin napredak i globalnu konkurentnost. Djelovanje hrvatskog predsjedanja u trećem prioritetu bit će usmjereno na daljnju izgradnju Unije kao prostora slobode, sigurnosti i pravde zasnovanog na zajedničkim vrijednostima, demokraciji i vladavini prava. To uključuje jačanje unutarnje sigurnosti, bolju zaštitu vanjskih granica i zaštitu od hibridnih i kibernetičkih prijetnji. Hrvatsko predsjedanje Vijećem EU-a za nas je neopisiv ponos i ambiciozan projekt. Dolazi 28 godina nakon međunarodnog priznanja hrvatske neovisnosti, 25 godina nakon oslobođanja okupiranih teritorija i 22 godine nakon mirne reintegracije preostalih dijelova Hrvatske u pravni poredak. Nakon rata, RH je provela temeljite reforme tijekom pristupnog procesa europskoj integraciji, obnovila svoje gospodarstvo i priključila se Europskoj uniji 2013. godine. U Hrvatskoj će se, od predviđenih 1.400 sastanaka ovoga impresivnoga diplomatskog projekta, održati ukupno 161 događaj, od

čega dvije trećine u Zagrebu. Najvažniji među njima i vrhunac predsjedanja bit će sastanak na vrhu EU-a i zapadnog Balkana 7. svibnja u Zagrebu.

STO UMJETNIČKIH PROGRAMA

Hrvatska se tijekom predsjedanja Vijećem EU-a predstavlja sjajnim kulturnim programom koje je osmislilo Ministarstvo kulture u suradnji s Ministarstvom vanjskih i europskih poslova s ciljem kontekstualiziranja hrvatske kulture, kako one baštinske tako i suvremene, s kulturama država u kojima se predstavljamo. Programi svih umjetničkih disciplina pomno su birani s namjerom postizanja što veće vidljivosti hrvatske kulture i umjetnosti u europskim središtima. Od stotinjak događanja koja će biti organizirana diljem EU-a, izdvajamo sljedeće: koncert *Hrvatskoga glagoljaškog rekvijema* Igora Kuljerića u Münchenu koje će pod ravnanjem proslavljenoga dirigenta Ivana Repušića izvesti Orkestar Münchenskog radija, čime će se povezati hrvatsko i predstojeće njemačko predsjedanje; hrvatska kulturna baština i glagoljaško naslijeđe kao naš specifikum predstaviti će se izložbom *Glagoljica*, kao i nastupom Katarine Livljanić i ansamblom *Dialogos* diljem Europe; hrvatsku tradicijsku kulturu prikazat će u svojim nastupima Ansambl narodnih pjesama i plesova *Lado* na gostovanjima u Beču, Bratislavi, Pragu, Pečuhu, Malti i Cipru; u korelaciji s grčkom arheološkom baštinom hrvatska dostignuća na tom području staviti će se izložbom Arheološkoga muzeja 'Zagreb u Ateni'; izložbom 'Zagreb – Budimpešta' u Nacionalnome muzeju u Budimpešti us-

poredit će se umjetnički dosezi hrvatskih i mađarskih umjetnika; RH će biti zemlja gost na sajmu knjiga u Montpellieru. Nije zapostavljen niti suvremeni umjetnički izričaj.

ŠESTOMJESEČNI PROGRAM U BRUXELLESKOM BOZARU

Najbolji hrvatski glazbeni ansambl *Zagrebački solisti* i *Zagrebački kvartet* omogućit će publici država članica EU-a uvid u dosege klasičnog muziciranja u RH, a gostovanja Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu diljem EU-a (Bruxelles, Liege, Sofija, Modena, Budimpešta, Gdanjsk, Lisabon) predstaviti će najbolja hrvatska ostvarenja u kazališnoj umjetnosti. Posebnim programom predstaviti ćemo se u svih šest mjeseci predsjedanja u *Bozaru* u Bruxellesu, gdje je nedavno i započeo ovaj ambiciozni projekt i to gala-koncertom na kojem su nastupili Max Emanuel Cenčić, Renata Pokupić, Ansambl *Antiphonus* i *Hrvatski barokni ansambl* pod ravnanjem belgijskoga dirigenta Petera van Heyghena. Izložbom *Vjenceslava Richtera*, predstavom *Tartuffe*, kao i filmskim ciklusom *Retrospektiva hrvatskih filmskih klasika, animiranih i dokumentarnih filmova* hrvatska kultura bit će prezentirana u svojoj magičnoj posebnosti. ■

ENG Croatia will assume the presidency of the Council of the European Union in the first half of 2020 as the youngest member of this union of 514 million people in 28 member countries. The council represents the governments of the member countries and works in ten configurations depending on the matter it is deciding upon. Along with an ambitious policy programme with 1,400 events, Croatia is also staging a hundred culture events at European capitals up to 1 July 2020.

Predstavljena knjiga o svetome Jeronimu, zaštitniku Dalmacije

Svojim životom i radom sv. Jeronim zaslužio je monografiju za 1600-tu obljetnicu smrti, koja se obilježava od 30. rujna 2019. do 30. rujna 2020. godine

Tekst: **Božo Skoko** Foto: **Hina**

Više od stotinu uglednika iz kulturnog, znanstvenog i političkog života, uključujući hrvatsku predsjednicu u odlasku Kolindu Grabar-Kitarović, nazočilo je ovoj iznimnoj promociji knjige posvećene sv. Jeronimu u organizaciji Splitsko-dalmatinske županije i Millenium promocije u Zagrebu, 15. XII. 2019. Usto, predstavljanje knjige bilo je povod za okrugli stol posvećen sv. Jeronimu, koji je moderirao prof. dr. sc. Božo Skoko. O liku i djelu toga poznatog sveca govorili su: Blaženko Boban, župan Splitsko-dalmatinske županije; prof. dr. sc. Slobodan Prosperov Novak, autor knjige; mons. Jure Bogdan, biskup i dugogodišnji rektor Zavoda svetog Jeronima u Rimu te Damir Šarac, publicist i novinar Slobodne Dalmacije. Knjiga Slobodana Prosperova Novaka prikazuje svečev život, djelo i utjecaj na hrvatski narod, kao i njegove baštinike, na iznimno zanimljiv način te predstavlja važan iskorak u popularizaciji toga sveca u hrvatskome narodu u prigodi ove značajne obljetnice.

U uvodnom obraćanju Skoko je naglasio kako se 2020. navršava 1600. obljetnica smrti svetoga Jeronima (4./5. st.), jednog od istaknutijih svetaca u povijesti kršćanstva, jednog od velikana kršćanske kulture i europske civilizacije te zasigurno jednog od najznačajnijih svjetskih velikana rođenih na našim prostorima. Po njemu nose ime mnogobrojne crkve, samostani, zavodi, instituti, ulice, trgovi i hrvatske župe diljem svijeta, poput one u Chicagu.

Bio je jedan od najučenijih ljudi svoga vremena, koji je preveo Bibliju s hebrejskog i grčkoga na latinski (popularna *Vulgata*), a taj se *službeni* prijevod, na kojemu je radio petnaestak godina, koristio stoljećima, sve do naših dana. Rečeno je kako se ubraja među četiri velika zapadna crkvena oca, uz svete Ambrozija, Augustina i Grgura Velikog. Na Tridentinskom saboru proglašen je crkvenim naučiteljem (najviša titula koja se može dobiti u hijerarhiji svetaca), a

takvih je samo trideset u dvije tisuće godina Crkve. Neki mu pripisuju i titulu jednog od prvih europskih mislilaca.

PIONIR EUROPSKIH INTEGRACIJA

Njegov opus je kamen-temeljac europske kulture jer je omogućio uporabu latinskoga kao jezika zapadnoeuropske kulturne integracije. Zaslužan je za povezivanje antičke kulture sa zapadnoeuropskom civilizacijom te za popularizaciju biblijske baštine. Gotovo da nema renesansnog ili baroknog slikara svjetskoga glasa koji ga nije naslikao. Bio je omiljena tema i mnogobrojnih hrvatskih umjetnika. A jedan od najljepših njegovih spomenika, onaj Meštrovićev, nalazi se ispred zgrade hrvatskog vele-

poslanstva u Washingtonu. Zato je ovo povijesna prilika da se Hrvatska konačno na pravi način predstavi svijetu kao domovina svetoga Jeronima. Naime, poznato je da je taj živopisni svetac, koji je posljednje 34 godine života proveo kao isposnik i pokornik u mjestu Isusova rođenja - Betlehemu, rođen polovicom četvrtog stoljeća na području nekadašnje rimske pokrajine Dalmacije pa je njegova veza s Hrvatima koji su kasnije naselili ove prostore iznimno

jaka. Uostalom, o tome svjedoče mnogobrojne crkve podignute njemu u čast diljem domovine i dijaspore (od zagrebačkog Maksimira, Rijeke i Šibenika do Slanoga i Herceg Novog), te bogata kulturna baština. Hrvatski zavod svetog Jeronima u Rimu, kao naša najvažnija institucija u Vječnome gradu, posvećen je njemu još u 15. stoljeću, dok su na tome mjestu, na lijevoj obali Tibera, bili gostinjac i crkvice. Naime, čak su ga i pape povezivale s Hrvatima kao baštinicima njegova zavičaja, a stoljećima je vladalo uvjerenje kako je baš on Hrvatima podario glagoljicu kao njihovo pismo. Svetog Jeronima posebno se povezivalo s Dalmacijom jer se predstavljao kao ponosni Dalmatinac, a tako je postao i zaštitnikom Dalmacije, odnosno Splitsko-dalmatinske županije. Svjestan svoje intrigantne naravi, često je znao reći: "Oprosti mi, Bože, jer sam Dalmatinac!" ■

ENG Slobodan Prosperov Novak has penned a book on the life and work of St Jerome on the occasion of the 1600th anniversary of his death. Jerome is celebrated by Roman Catholics as the patron saint of Dalmatia, theologians, translators, librarians, teachers, students, hermits and the visually impaired.

Hrvatska - predsjedateljica Vijeća Europske unije

Dogovor o sedmogodišnjem proračunu, sporazum o budućim odnosima s Britanijom, konferencija o budućnosti Europe i klimatski izazovi ključne su zadaće koje očekuju EU

Predsjedanje Hrvatske Vijećem Europske unije, koje je započelo 1. siječnja 2020. godine, povijesni je čin za našu zemlju pa je tim povodom državni vrh u Hrvatskome narodnom kazalištu, kao središnjoj nacionalnoj kulturnoj instituciji, priredio 9. siječnja otmeni koncert na kojem su bili prisutni najviši hrvatski i europski dužnosnici. Nastupio je orkestar i zbor Opere HNK. Koncertom je ravnao dirigent europske umjetničke reputacije Ivan Repušić. Arije iz najpoznatijih svjetskih i domaćih djela izveli su solisti Valentina Fijačko Kobić, Dubravka Šeparović Mušović, Tomislav Mužek, Ljubomir Puškarić i Luciano Batinić. Od proglašenja neovisnosti ovo je najveći i najrepresntativniji diplomatski događaj u Lijepoj Našoj. Velika je to čast i prilika za dosad neviđenu globalnu promociju naše države. Premijer Andrej Plenković nazočno je ponosno pozdravio, istaknuvši da je šestomjesečno hrvatsko predsjedanje uslijedilo u sedmoj godini našeg članstva u europskoj integraciji 28 država i to prigodom 30. godišnjice uvođenja demokracije u Hrvatskoj. Iako najmlađa članica Unije, Hrvatska će do 1. srpnja 2020. predsjedati Vijećem ministara EU-a, koje predstavlja vlade država članica i funkcionira u deset različitih sastava, ovisno o materiji o kojoj se raspravlja kao što su: poljoprivreda i ribarstvo; tržišno natjecanje; pravda i unutarnji poslovi; zaposlenost i socijalna politika; zdravlje i potrošači; transport, telekomunikacije i energija; opći poslovi; vanjski poslovi; ekonomski i financijski poslovi i na kraju obrazovanje, mladež i kultura.

Snažna Europa u svijetu punom izazova slogan je koji je Hrvatska izabrala za svoje predsjedanje, a čiji je ambiciozni program sažet na pedesetak stanica, usredotočujući se na četiri tematska prioriteta: *Europa koja se razvija; Europa koja povezuje; Europa koja štiti i Utjecajna Europa*. Uz spomenute tematske prioritete u programu su razrađeni i prioritete za svih deset sastava Vijeća EU-a kao što su Vijeća za poljoprivredu i ribarstvo, Vijeća za pravosuđe i unutarnje poslove i slično. Uz hrvatske nacionalne interese program je usklađen s aktualnim strateškim programom EU-a, kao i s političkim smjernicama nove Europske komisije na čelu s Ursulom von der Leyen.

Vijeće je jedno od dvaju zakonodavnih tijela EU-a, koje čine ministri u vladama zemalja članica. Svim sastavima Vijeća predsjeda nadležni ministar iz zemlje predsjedateljice, osim Vijeća za vanjske poslove, kojim predsjeda visoki predstavnik EU-a za vanjsku i sigurnosnu politiku. Iako Europskim vijećem, najvišim političkim tijelom u EU-u, predsjeda stalni predsjednik Charles Michel, premijer Andrej Plenković imat će istaknutu ulogu u trima važnim događajima tijekom pred-

Piše: Vesna Kukavica

sjedanja: na sastanku na vrhu EU-a – jugoistočna Europa, u postizanju dogovora o sedmogodišnjem proračunu i organizaciji Konferencije o budućnosti Europe. Vijeće ministara EU-a zasjeda u Bruxellesu ili u Luxembourgu, a povremeno i u zemljama predsjedateljicama. Tako će to biti i tijekom hrvatskog predsjedanja kad će se pojedina zasjedanja Vijeća održavati u novouređenome zagrebačkome Kongresnom centru u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici. Tijekom hrvatskog predsjedanja održat će se oko 1.400 sastanaka na svim razinama. U RH će se održati ukupno 161 događaj, od čega dvije trećine u glavnome gradu, a dio u našim značajnim središtima mediteranske provenijencije od Dubrovnika do Rijeke, koja je ove godine *Europska prijestolnica kulture*. Najvažniji među njima i vrhunac predsjedanja bit će neformalni sastanak na vrhu EU-a i zapadnog Balkana 7. svibnja u Zagrebu. Očekuje nas i niz konferencija o zaštiti potrošača, o obrambenoj industriji, digitalizaciji, kohezijskoj politici, migracijama, demografskim izazovima, o Europskome socijalnom fondu te prometnoj infrastrukturi. Za potrebe predsjedanja edukaciju je prošlo ukupno 850 ljudi.

Kako bi rotirajuće predsjedništvo osiguralo kontinuitet od Lisabonskog ugovora (2009.), uveden je sustav suradnje triju država članica. Ta trojka određuje zajednički program Vijeća za razdoblje od 18 mjeseci. Sadašnju trojku čine: Finska, Hrvatska i Njemačka, koje imaju zahtjevnju zadaću: postići suglasnost Komisije, Parlamenta i Europskog vijeća o financijskom okviru za razdoblje 2021. - 2027. Posrijedi je proračun za postojeće politike EU-a, kao i za nove potrebe, koji predlaže Komisija, a usvaja Europsko vijeće i to jednoglasno. Za razdoblje do 2027. Komisija predlaže 1.279 milijardi eura za ugovaranja, odnosno 1.246 milijardi za plaćanja, što znači smanjenje na 1,11% očekivanoga nacionalnog bruto-dohotka EU-27 (nakon izlaska Velike Britanije). Od toga smanjenja trpjet će po svemu sudeći poljoprivredna i ribarska politika, ali i politika ekonomske i socijalne kohezije koje i te kako zanimaju mnoge članice, uključujući i Hrvatsku. Naš premijer stoga je vrlo aktivan u neformalnoj EU skupini koja nosi simboličan naziv *Prijatelji kohezije* s ciljem smanjenja nejednakosti među 514 milijuna građana europske obitelji naroda. ■

ENG *In the first half of 2020 Croatia will take its turn at the helm of the six-month rotating presidency of the Council of the European Union, an essential decision-maker in the EU, one of the world's leading federations of countries, in which the governments of the member states are represented. The council gathers the various national ministers of all 28 member countries depending on the policy area under discussion. Thus, Zagreb will for half a year join Brussels to be the capital of a united Europe.*

Ustrajnost u očuvanju jezika i kulture – dnevnik u slikama

Od 26. studenoga do 7. prosinca 2019. ravnatelj Hrvatske matice iseljenika, prof. Mijo Marić, voditeljica Ureda ravnatelja Lana Šaš iz Zagreba, te voditeljica splitske podružnice HMI Branka Bezić Filipović boravili su na službenom putu u Južnoj Americi (Argentina i Urugvaj). Povod službenog puta bio je 5. susret hrvatske dijasporu Južne Amerike i poziv za posjet Urugvaju i Hrvatskome domu u Montevideu

Jelena Nadinić, Mijo Marić i Duška Paravić

Panel diskusije u Centro Cultural Kirchner

Tekst: Lana Šaš

SRIJEDA, 27. STUDENOGA

Dolaskom u Buenos Aires održan je svečani susret s Marcosom Pejacsevičem, predsjednikom Argentinsko-hrvatske industrijske i trgovačke komore. Susretu su nazočili predstavnici dužnosnika iz Republike Hrvatske i predstavnici iz Argentine.

ČETVRTAK, 28. STUDENOGA

Svečano je otvoren 5. susret hrvatske dijasporu Južne Amerike, uz pozdravne govore gostiju u *Centro Cultural Kirchner*. Prigodom otvorenja susreta, ravnatelj Hrvatske matice iseljenika Mijo Marić obratio se sudionicima skupa istaknuvši kako je Hrvatska matica iseljenika najstarija ustanova koja se bavi očuvanjem i unaprjeđenjem odnosa s iseljeništvom. "Njegujući obrazovne, kulturne, nakladničke i druge programe tijekom 70 godina postojanja, a s ciljem jačanja i produbljivanja veza s iseljeništvom, Hrvatska matica iseljenika nastoji pomoći naraštajima hrvatskih korijena da upoznaju kulturu i običaje te nauče jezik. Jezik je kuća bitka, a kultura nevidljiva mreža, ljepilo koje nas povezuje", rekao je ravnatelj Matice. Svoje obraćanje završio je pozivom na zajedničku ustrajnost u očuvanju jezika i kulture koja nas spaja. Ravnatelj Marić čestitao je organizatorima skupa te uručio prigodne darove veleposlanici Republike Hrvatske u Argentini Duški

Na Petom susretu hrvatske dijasporu Južne Amerike – EVENTO CROATA u Buenos Airesu

Paravić i Jeleni Nadinić, članici Savjeta za Hrvate izvan Republike Hrvatske, predsjednici hrvatske udruge Jadran iz Argentine.

PETAK, 29. STUDENOGA

Drugog dana Susreta Hrvata Južne Amerike održan je panel "Identitet i hrvatska kultura" koji je okupio govornike s područja gdje se uči i izučava hrvatski jezik. Ravnatelj Marić na panelu je prezentirao 70 desetljeća iskustva Matice s posebnim naglaskom na jeziku kao integracijskom sredstvu očuvanja identiteta, učenju i proučavanju hrvatskoga kao važne odrednice očuvanja svijesti o podrijetlu. Toga dana održani su razni neformalni sastanci, a u vezi s pronalaskom načina i rješenja za izvođenje programa HOLA jer navedeni program nailazi na teškoće u održavanju zbog viznog režima turističke vize koja traje 90 dana.

SUBOTA, 30. STUDENOGA

Izaslanstvo HMI-ja obišlo je Hrvatski dom u Buenos Airesu gdje je imalo neformalne sastanke s organizacijskim odborom Susreta. Tijekom razgovora istaknut je program "Croaticum" kao jedan od posebnih projekata koji privlači mlade, potomke iseljenika zainteresirane za studij ili nastavak studija u Hrvatskoj. Nakon neformalnih susreta uslijedio je 'show tango', koji je organizirao organizacijski odbor u cilju upoznavanja s argentinskom kulturom i tradicijom.

NEDJELJA, 1. PROSINCA

U Hrvatskome vjerskom središtu "Sv. Nikola Tavelić" fra Josip Peranić predvodio je misno slavlje na hrvatskome jeziku. Nakon mise održano je druženje u župnom uredu. Istoga dana održana je svečana priredba Male škole hrvatskog jezika, koja se održava svake subote u župnom uredu. Ravnatelj HMI-ja pozdravnim govorom pozdravio je sve sudionike: roditelje, djedove, bake te ih pozvao da prate programe Hrvatske matice iseljenika i izrazio oduševljenje znanjem hrvatskoga jezika u dalekoj Argentini.

Nastup folklorša iz dijaspore

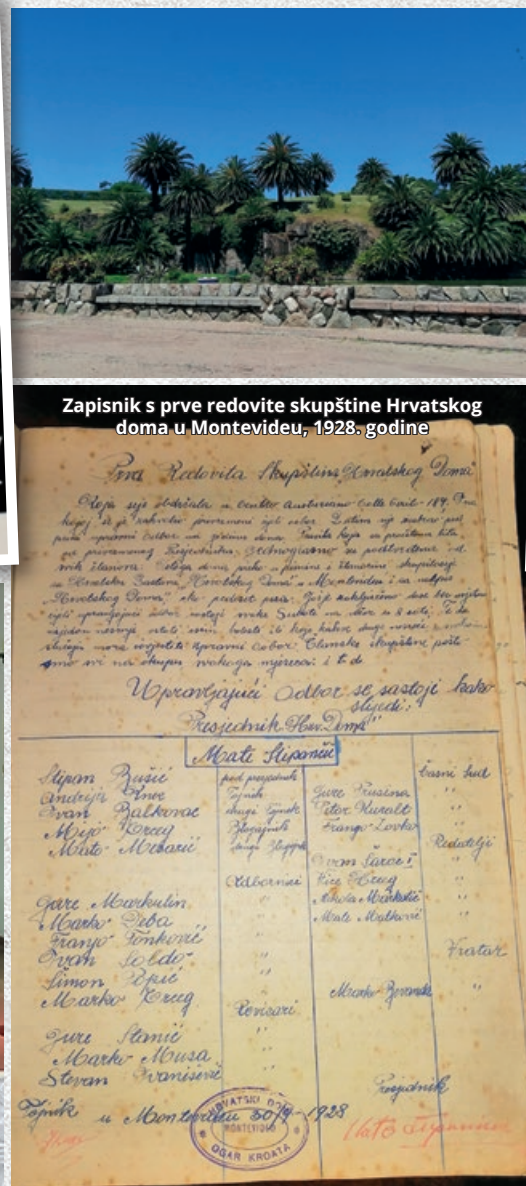

Mjesto održavanja Evento Croata

Koncert orkestraša iz hrvatskih zajednica

PONEDJELJAK, 2. PROSINCA

Nakon dolaska u glavni grad Urugvaja, upriličen je susret s počasnim konzulom RH Eduardom Antonichem s kojim je obavljen dogovor oko daljnjih sastanaka u Urugvaju.

UTORAK, 3. PROSINCA

Izaslanstvo je posjetilo Arboretum Lussich, jedan od najvažnijih šumskih rezervata u svijetu. Antonio Lussich, urugvajski mornar hrvatskog podrijetla, kupio je 5. listopada 1896. godine zemljište veličine 1.800 hektara, koje se prostiralo od "Arroyo el Potrero" do "Sierra de la Ballena" i od Rio de la Plata do Lagune del Sauce, tlo koje je u to vrijeme bilo samo pjeskovito i stjenovito. U prosincu 1979. donirana su 182 hektara departmanu Maldonado i otvorena su za javnost.

SRIJEDA, 4. PROSINCA

Ravnatelj HMI-ja službeno je posjetio Hrvatski dom u Montevideu u Urugvaju. Prigodom posjeta predstavljen je film o radu Hrvatske matice iseljenika na španjolskome jeziku. Uz prikazivanje filma, tamburaški orkestar okupljen u Hrvatskome domu odsvirao je nekoliko poznatih hrvatskih pjesama. Prigodnim govorima prisutnima su se obratili počasni konzul Eduardo Antonich i ravnatelj Hrvatske matice iseljenika Mijo Marić. Hrvatski dom u Montevideu osnovan je 9. rujna 1928. godine kao odgovor na atentat Stjepana Radića u parlamentarnoj skupštini u Beogradu. Od osnutka Hrvatske matice iseljenika postoje neprekinute veze međusobne suradnje s Hrvatskim domom u Montevideu, tome svjedoči poklon iz 1962. godine kada je Matica poklonila Hrvatskome domu brački kamen za izgradnju grobnice. Hrvatski dom služi kao mjesto okupljanja koji pronosi hrvatsku kulturu i tradiciju u dalekome Urugvaju. ■

ENG Croatian Heritage Foundation director Mijo Marić and the head of the director's office Lana Šaš made an official visit to Argentina and Uruguay from 26 November to 7 December. The visit included the CHF delegation's participation in the 5th meeting of the Croatian diaspora in South America and a visit to the Croatian house in Uruguay's Montevideo.

Hrvatska matica iseljenika i Sveučilište u Zagrebu

Sveučilišna škola hrvatskoga jezika i kulture

University School of Croatian Language and Culture

27. lipnja - 24. srpnja 2020. / June 27 - July 24, 2020

- program za osobe starije od 17
- 120 sati jezične nastave
- tri jezične razine (početna, srednja, napredna)
- male skupine
- predavanja o hrvatskoj kulturi i povijesti
- raznoliki kulturni program
- studijski izleti
- diploma sveučilišne škole, ECTS-bodovi
- prijave do 29. svibnja 2020.

- the School admits persons above the age of 17
- 120 hours of language classes
- 3 levels x 3 sublevels
- small groups
- lectures on Croatian culture and history
- cultural program
- study trips
- University School Diploma, ECTS credits
- registration May 29, 2020

Info: www.matis.hr ili lada.kanajet@maticis.hr

Cilj - promicanje hrvatskoga jezika i kulture

Hrvatska zajednica u Trstu 2019. godine slavi 20 godina ponovnog osnutka. Tijekom dva desetljeća promicala je hrvatski jezik i kulturu organizirajući zapažene kulturne događaje i projekte

Tekst: **Diana Njegovan**

Hrvatska zajednica obilježila je dva desetljeća ponovnog osnutka, 26. studenoga 2019. u hotelu Savoia Excelsior Palace u Trstu. Na svečanosti su bili prisutni uglednici iz Republike Hrvatske i Talijanske Republike. Spomenut ćemo gradonačelnika Trsta i predstavnike Općine Trst te predstavnike Državnoga ureda za Hrvate izvan domovine, Hrvatske matice iseljenika, kao i predstavnike Generalnog konzulata RH u Trstu. U ime Hrvatske matice iseljenika nazočili su zamjenik ravnatelja Ivan Tepeš i voditeljica pulske podružnice Barbara Buršić. U svojem obraćanju zamjenik ravnatelja Ivan Tepeš čestitao je na ovoj značajnoj obljetnici hrvatskoj zajednici u Trstu te je istaknuo važnost kulture i očuvanja hrvatskoga kulturnog identiteta izvan Hrvatske. Izrazio je nadu da će se dobra suradnja Hrvatske matice iseljenika i Zajednice u za-

jedničkim projektima (monografija "I Croati a Trieste", izložba "Ivan Vučetić") i dalje ostvarivati.

Gosti su imali prilike uživati u bogatom kulturnom programu, nastupima Tamare Obrovac i Uroša Rakovca te nastupima Ive Bobanović i Svena Ipše, studenata Konzervatorija "Giuseppe Tartini" u Trstu. Naime, poznati konzervatorij trenutačno pohađa čak

četrdeset troje studenta hrvatskoga podrijetla.

Svečana proslava bila je mjesto predstavljanja najvažnijih događaja i projekata Hrvatske zajednice, ali i prilika za najavu novih koji će se sljedećih godina održati, kao što je to projekt velikog opsega pod nazivom "Illyria".

Važnu ulogu od samog osnutka zajednica je pridavala učenju i poučava-

nju hrvatskoga jezika. Upravo je zbog toga 1999. godine Hrvatska zajednica u suradnji s Generalnim konzulatom RH u Trstu dala poticaj za osnivanje Hrvatske nastave. Stoga Hrvatska zajednica i Hrvatska nastava u Trstu 2019. godine obilježavaju 20 godina svog postojanja i intenzivne suradnje.

Hrvatsku zajednicu od ponovnog uspostavljanja 1999. godine do današnjega dana vodi Gian Carlo Damir Murković, uz blisku suradnju s ostalim članovima zajednice. Istaknut ćemo obitelji Bego, Brajković, Brattovich, Ferluga, Hatze, Luketić, Paris, Piloti, Rebufat, Spoljarić i Šare.

kulturu, Nevenku Grdinić - generalnu konzulicu RH u Trstu, Lauru Carlini Fanfogna - ravnateljicu Službe za gradske muzeje i knjižnice Općine Trst, Stefana Bianchija - kustosa Gradskoga kazališnog muzeja "Carlo Schmidl", Marijana Kravosa - ravnatelja škole Istituto Comprensivo "San Giacomo" (škole u čijim se prostorijama održava hrvatska nastava), Miroslava Gašparovića - ravnatelja Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu, Vesnu Ledić - voditeljicu projekata za zagrebačkog Muzeja za umjetnost i obrt te Diega Modrušana - uspješnog sportaša i odvjetnika.

Ovom proslavom Hrvatska zajednica obilježila je važnu obljetnicu događajem na visokoj razini koji je bio mjesto susreta, rađanja novih poznanstava te osnaživanja postojećih, s ciljem promicanja hrvatskoga jezika i kulture. ■

ENG On 26 November 2019 the Croatian Community of Trieste association marked two decades since its re-founding at the Savoia Excelsior Palace hotel. Guests of honour included society figures from Croatia and Italy.

Ususret jubilarnim Danima hrvatskoga filma u Orašju

Druga sjednica Organizacijskog odbora filmskog festivala Dani hrvatskoga filma u Orašju, kojim predsjedava Iljo Benković, održana je 6. siječnja u dvorani za sastanke Vlade Županije Posavske. Na skupštini se govorilo o obilježavanju prve godišnjice smrti Ive Gregurevića, uz polaganje vijenaca na groblju Karaula – Donja Mahala. Podneseno je financijsko i narativno izvješće filmskog festivala za 2019. godinu i priprema za njegovo jubilaro izdanje, koje će se održati od 4. do 11. rujna 2020. u Orašju. Poziv za sjednicu upućen je predsjedniku HNS-a prof. dr. sc. Dragana Čoviću, predsjedniku FBiH Marinku Čavari, ministrici financija Jelki Milićević, ministrici kulture i sporta Zori Dujmović, ministru pravde Mati Joziću i ministru financija i trezora BiH Vjekoslavu Bevandi.

Najznačajnija kulturna manifestacija na području Županije Posavske u BiH, a koja od prerane smrti glavnog organizatora Ive Gregurevića nosi naziv Dani hrvatskoga filma "Ivo Gregurević", održava se pod visokim pokroviteljstvom pred-

sjednika HNS-a Dragana Čovića i predsjednika Vlade RH Andreja Plenkovića.

Gosti festivala u Orašju bili su i ministrica kulture RH Nina Obuljen Koržinek, zagrebački gradonačelnik Milan Bandić i drugi uglednici iz regije. Kao i dosadašnjih godina, festival je organiziran u suradnji s Hrvatskom maticom iseljenika u Zagrebu na čelu s ravnateljem Mijom Marićem, koji je nazočio i siječanjskoj sjednici Organizacijskog odbora.

Osim dodijeljenih festivalskih nagrada, u program je bila uključena i turistička promocija Županije Posavske. Organiziranje filmskih projekcija i druženja glumaca i redatelja s publikom rezultiralo je iznimnom zainteresiranošću tamošnjih medija i izvršnom promocijom hrvatskoga filmskog stvaralaštva, tradicijske baštine i kulture općenito. Sve to, uz autohtonu gastronomiju, unikatne rukotvorine i sve popularniji seoski turizam predstavlja Bosansku Posavinu i Orašje kao višestruko zanimljivu destinaciju. (dšš)

Suradnja domovine i svjetske hrvatske znanstvene dijaspore

U sklopu programskog paketa HRZZ-a financirani su projekti iz svih znanstvenih područja, ukupno 23, te svaki projekt ima suvoditelja iz naše znanstvene dijaspore. Među dobitnicima potpore čija je ukupna vrijednost 45 milijuna kuna, uz iseljene znanstvenike, predstavnici su triju sveučilišta - iz Zagreba, Osijeka i Rijeke

Mijo Marić, prof.

Tekst: Diana Šimurina-Šoufek

Foto: Snježana Radoš

Predstavljanje programa Hrvatske zaklade za znanost (HRZZ) koji provodi suradnju domovinske akademske zajednice s hrvatskim znanstvenicima u dijaspori održano je 9. prosinca u Hrvatskoj matici iseljenika u Zagrebu. Program je financiran sredstvima *Europskoga socijalnog fonda* u sklopu *Specifičnoga cilja 10.ii.3. Bolje istraživačko okruženje za ljudske potencijale Operativnoga programa Učinkoviti ljudski potencijali 2014. - 2020.* te sredstvima iz Državnoga proračuna RH. Ovom prigodom predstavljene su aktivnosti HRZZ-a vezane uz suradnju s hrvatskim znanstvenicima u dijaspori, kao i rad i djelovanje Hrvatske matice iseljenika te Association of

Croatian American Professionals (ACAP-a) s kojima Zaklada surađuje tijekom provedbe ovoga programa i planiranja novih suradničkih projekata s dijasporom.

PRIJENOS ZNANJA

U sklopu ovoga programskog paketa financirani su projekti iz svih znanstvenih područja, ukupno 23, te svaki projekt ima suvoditelja iz hrvatske znanstvene dijaspore. Projekti od kojih se u trogodišnjem roku očekuju vrhunski rezultati već se provode. Sudionicima su se predstavili voditelji projekata i ukratko ih prikazali prisutnima. Svrha programa suradnje s hrvatskim znanstvenicima u dijaspori, odnosno *Znanstvene suradnje* je prijenos znanja i privlačenje ulaganja u sustav znanosti RH te posredno i u sustav gospodarstva uz suradnju znanstvenika iz Hrvatske i hrvat-

skih znanstvenika u dijaspori. Suradnja se ostvaruje na principu voditelj projekta iz Hrvatske, a znanstvenik iz dijaspore je suvoditelj, što je moguće tek ako suvoditelj ima hrvatsko državljanstvo ili dokaz o nacionalnosti te je zaposlen u znanstvenoj organizaciji u inozemstvu. Natječajnom procedurom *Programa* predviđena je provedba znanstveno-istraživačkog rada najdulje do 31. V. 2023. te zapošljavanje najmanje dvaju mladih znanstvenika po projektu – jednog doktoranda te doktoranda ili postdoktoranda u ranoj fazi razvoja karijere. Zaposleni mladi znanstvenici mogu biti iz RH ili inozemstva, a zapošljavaju se na matičnoj ustanovi provedbe Projekta u RH, uz mogućnost odlaska na kratkoročne mobilnosti (do šest mjeseci) u laboratorije suvoditelja projekta u inozemstvo.

POPULARIZACIJA ZNANOSTI

Uvodne govore okupljenima održali su ravnatelj HMI-ja profesor Mijo Ma-

rić, državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan domovine Zvonko Milas, zamjenik predsjednika Upravnog odbora Zaklade prof. dr. sc. Dean Ajduković s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, putem videopoziva predstavnik *Association of Croatian American Professionals* Mario Škarica, MD, zatim prof. dr. sc. Stipan Jonjić s Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci te članica Upravnog odbora Zaklade i izvršna direktorica Zaklade dr. sc. Irena Martinović Klarić. Obraćajući se na-
 zočnim znanstvenicima i gostima u ime domaćina – Hrvatske matice iseljenika profesor Mijo Marić je naglasio: “Zadovoljstvo mi je sve vas skupa pozdraviti kao ravnatelj ustanove koja uspješno surađuje s hrvatskim iseljeništvom gotovo sedam desetljeća. Zahvaljujem vodstvu Hrvatske zaklade za znanost što je za današnju svečanu prezentaciju inovativnih znanstveno-istraživačkih projekata iz programa ‘Znanstvena suradnja’ odabrala upravo našu ustanovu. Svrha Programa koji je ovdje okupio voditelje 23 pobjedničkih projekta je prijenos znanja. Vaš konačni cilj, koji Matica podupire svojim svekolikim djelovanjem, jest poticanje zapošljavanja znanstvenika u ranoj fazi razvoja karijere u matičnoj zemlji i umrežavanje sa znanstvenicima u dijaspori. Uvjeran sam da će vaš istraživački rad koji planirate provesti u iduće tri godine ublažiti odljev mozgova i oplemeniti ljudski kapital naše domovinske akademske zajednice u svim znanstvenim područjima. Matica je i dosad sudjelovala u svim

nacionalnim programima popularizacije znanstvene suradnje s našom iseljenom akademskom zajednicom. Najveći rezultat u tom smislu postigli smo podupirući biblioteku ‘Ugledni hrvatski znanstvenici u svijetu’ u suradnji s profesorom Jankom Herakom. Taj Herakov i Matičin knjižni niz o vrhunskim hrvatskim znanstvenicima u dijaspori ima ukupno devet knjiga koje zajedno imaju skoro 2.000 stranica”, zaključio je ravnatelj Marić.

Svoje projekte u Matici ukratko su predstavili voditelji i njihovi zamjenici, odreda doktori znanosti: Vesna Vašiček, Ružica Brečić, Miljenko Jurković, Ivana Vinković Vrček, Željka Krsnik, Mirta Boban, Ilija Brizić, Jasminka Krištić (zamjena za voditelja Gordana Lauca), Ana Previšić, Mihael Makek, Nikša Krstulović, Sonja Lesjak (zamjena za voditeljicu Ivu Tolić), Vilko Mandić, Berislav Marković (zamjena za voditelja Igora Đerđa), Jasminka Popović, Krunoslav Užarević, Sandi Orlić, Mirela Kopjar, Tomislav Šmuc, Hrvoje Pandžić, Vesna Županović, Dalibor Carević i Zdenko Tonković.

POTPORA VLADE I SOCIJALNOG FONDA EU-a

Programom se financira provođenje znanstvenog istraživanja, nabava opreme, plaće mladih znanstvenika, mobilnost i neizravni troškovi. Izvršna direktorica Hrvatske zaklade za znanost Irena Martinović Klarić istaknula je da su među dobitnicima financijske potpore predstavnici triju sveučilišta - iz Zagreba, Osijeka i Rijeke. Prema njezinim riječima, ukupna vrijednost programa je 45 milijuna kuna, a svi projekti već su

krenuli te su dobili i prve rate za financiranje. Državni tajnik Zvonko Milas ocijenio je kako bi svi ovi programi suradnje trebali donijeti više optimizma. Ljudski potencijal i znanje su ono najvrjednije čime Hrvatska raspolaže, dodavši da su hrvatski znanstvenici radeći u dijaspori svojim radom afirmirali hrvatski narod u svijetu. Naglasio je kako će Vlada ovaj program snažno podupirati. Početak ovakve suradnje pozdravio je i zamjenik predsjednika Upravnog odbora HRZZ-a Dean Ajduković ocijenivši važnom vezu između izvornoga identiteta znanstvenika s identitetskim sastavnicama zemlje u kojoj rade i žive naši vrhunski znanstvenici. Na natječaj programa *Znanstvena suradnja* pristiglo je više od sedamdeset projekata od kojih je jedna trećina dobila financijsku potporu, rekao je Ajduković. Član Upravnog odbora Hrvatske zaklade za znanost (znanstvena.suradnja@hrzz.hr), vrhunski znanstvenik u području medicine Stipan Jonjić, ocijenio je kako Hrvatska, ako se želi približiti uspješnijim zemljama - onda mora i više i bolje raditi. Sada imamo oko 700 znanstvenih projekata, a mogli bismo ih imati oko tisuću. Prema Jonjićevim riječima za bolju uspješnost i kompetitivnost potrebna su nam tri čimbenika - odabir najboljih, selektivnost i mobilnost. ■

ENG *The Croatian Science Foundation showcased twenty-three projects have been jointly funded through a scientific cooperation programme of the Croatian Government and the EU's social fund. Each of the projects has a co-head from the ranks of researchers in the diaspora communities on four continents. With a total programme cost of 45 million kuna the programme involves researchers from three Croatian universities in Zagreb, Osijek and Rijeka.*

Rekordni broj sudionika

Polaznici Škole hrvatskog folklora došli su iz svih krajeva Lijepe Naše kojima su se pridružili brojni naši folkloristi iz Njemačke, Austrije, Švicarske, Slovačke, Srbije (Vojvodina), Bosne i Hercegovine, Mađarske, Crne Gore i Argentine

Učenje pjesama i plesova Panonskog područja

Tekst: **Snježana Jurišić**

Na programu su bile PJE-SME, PLESOVI I GLAZBA PANONSKOGA PODRUČJA: Turopolja, Moslavine, Posavine, Bilogore, područja Slatine, Donjeg Miholjca, Orahovice, Našica, Nove Gradiške i Požeške kotline, Baranje, Valpovštine, Brodskog Posavlja, Đakovštine, zapadne Slavonije, područja Županje i Vinkovaca te Srijema. Učili su se i plesovi Hrvata koji žive u Vojvodini (Srbija), Mađarskoj i Bosanskoj Posavini u BiH. Od teorijskih predavanja učila se kinetografija i osno-

Otplesavši najveće kolo, pokazala se povezanost hrvatskoga kulturnog kruga koji jača naš kulturni identitet i diže svijest o bogatstvu i značaju naše tradicijske kulture utkane u temelje hrvatskoga kulturnog identiteta.

ve notnoga pisma te nošnje panonskoga područja.

Osim glavnoga programskog voditelja Andrije Ivančana, umjetničkoga ravnatelja našega nacionalnog ansambla pjesama i plesova Hrvatske "Lado", Odjel tambura vodio je Tibor Bun, poznati tamburaški voditelj iz Varaždina, a Odjel tradicijskih glazbala vodio je

glazbeni pedagog Vjekoslav Martinić, poznati majstor izrade tradicijskih glazbala. Gost predavač bio je maestro Siniša Leopold, šef dirigent Tamburaškog orkestra HRT-a. Predavali su i drugi vršni stručnjaci folkloristi i etnokoreolozi, kao i ugledni istraživači hrvatskoga folklora Nenad Sudar, Katarina Horvatić, Goran Knežević, Katica Tomac, Kristina Benko Markovica, Slavica Moslavac, Mišo Šarošac, Miroslav Šilić, Vidoslav Bagur te korepetitori Antun Kottek i Lana Moslavac.

ZAHVALA

Ravnatelj Mijo Marić prigodnim riječima otvorio je završnu svečanost – Koncert pjesme i plesova panonske zone polaznika Zimske škole hrvatskog folklora. Zahvalio je svima koji su pridonijeli organizaciji: Gradu Koprivnici, Koprivničko-križevačkoj županiji, Hotelu Podravina, Podravki, a posebna zahvala bila je za Andriju Ivančana i njegov tim predavača te za više od 150 sudionika ovogodišnje *škole*. Oni su potvrda da naša tradicijska kultu-

Polaznici Odjela tradicijskih glazbala s voditeljem Vjekoslavom Martinićem

ra živi i danas i ima svoju održivost u njihovoj energiji i ljubavi prema narodnoj umjetnosti.

PRVI PUT U HRVATSKOJ

U večernjim kulturno-umjetničkim programima predstavile su se folklorne skupine iz Križevaca i križevačkog prigorja: KUD Prigorje, Križevci, KUD Tomislav, Sv. Ivan Žabno i KUD Prigorec, Sv. Petar Orehovec; tamburaši na nezaboravnoj večeri "Od tambure do akademije" autora maestra Siniše Leopolda i voditelja TO CTK Varaždin Tibora Buna, uz goste tamburaše iz CTK Varaždin i posebno gosta iznenađenja - međimursko-ga slavuju Filipa Hozjaka; Udruga žena Peteranec s radionicom peteranskoga bijelog veza; Etnoraj ogrlice s radionicom panonske ogrlice i izložbom tradicijskoga nakita.

Bilo je to dinamičnih i ugodno napornih deset dana učenja, druženja, zabave, pjesme i plesa. Pitali smo polaznika Matea Pulfera iz Argentine, koji je prvi put pohađao Školu i bio prvi put u Hrvatskoj, kako je on to doživio. Rodio se u Argentini u Buenos Airesu 1996. kao treća generacija hrvatskih iseljenika (bake i djedovi su podrijetlom iz Gospića, Zagreba, Vinkovaca i Doboja i kao djeca su došli u Argentinu, gdje su se i upoznali). Njegova majka Stella Hubmayer dugogodišnja je suradnica HMI-ja te članica ženskoga vokalnog sastava "Valovi", čiji smo nastup pratili prošlog ljeta na otoku Rabu. Mateo studira klasičnu glazbu na ESEM J. P. Esnaola, a voditelj je tamburaškog sastava *Društva hrvatskih katoličkih sveučilištaraca i srednjoškolaca*. "Bilo je vrlo teško, na početku sam se uplašio da neću moći prati-

Cijeli završni koncert može se vidjeti na Facebook stranicama Hrvatske matice iseljenika

ti tempo i bilo me strah. Dizao sam se ranije i vježbao da bih mogao bolje svirati, cijeli dan su bila predavanja i probe, a na večer druženje i zabava i opet vježbanje. Hvala Tiboru i Siniši Leopoldu, zaista su sjajni učitelji i puno su mi pomogli s velikim strpljenjem da svladam teške i zahtjevne dionice koje smo uvijek bavili. Ono što ću zaista pamtit i su predivni ljudi, ti folklorasi. Upoznao sam puno zanimljivih i posebnih ljudi i stekao nove prijatelje koji su mi zaista bili velika potpora i pomogli da se bolje snađem i uklopim. Na završnom koncertu sam se jako dobro zabavio i bilo je - predobro. Vidio sam da i publika zaista uživa u našem nastupu, to je bilo nešto posebno. Ljudi su me poticali da naučim hrvatski jezik, što bih zaista volio. Namjeravam se prijaviti na Croaticum, doći ponovno u Zagreb te sudjelovati u radu nekog od folklornih ansambala i dalje učiti o hrvatskoj kulturi i, naravno, opet doći u Školu folkloru." Nadamo se da će Mateove riječi i priče koje će ponijeti u svoju domovinu potaknuti još kojeg novog polaznika Škole hrvatskoga folkloru kako bismo održali taj veliki hrvatski krug. ■

Završna priredba

ENG The Winter School of Croatian Folklore was held in Koprivnica. The course was attended by folklore enthusiasts from across our beautiful Croatian homeland and from Germany, Austria, Switzerland, Slovakia, Serbia (Vojvodina), Bosnia-Herzegovina, Hungary, Montenegro and Argentina.

Još smo uvijek tu

Politički cinici danas nam govore isključivo o permanentnoj demografskoj krizi, o ekstremizmu u društvu, o nasilju među ljudima i prema ženama, o propasti zajednice i kako je država u kojoj živimo propali projekt jer su Hrvati po svome mentalitetu dobri sluge i loši gospodari. Međutim, postoje i suprotna mišljenja koja nastaju na drukčijem pogledu na stvari ili na novim spoznajama

Autor: **Nino Sorić**

Psiholozi se služe slagalicama kako bi utvrdili stanje uma svojih pacijenata. Zidove kuća naših roditelja osim knjiga kupljenih "na metre" 70-ih i 80-ih godina ukrašavale su kopije renesansnih karti svijeta napravljenih u formi *puzzle*. Nikada ne znate što ćete dobiti na početku slaganja *puzzle*. U ruci držite oko, čije je: Mona Lise, Staljina, Einsteina?!

Na primjer; nasilje među ljudima, prema ženama, otuđenost?! Znanstvenik Mario Šlaus u svojoj knjizi Bioarheologija – demografija, zdravlje, traume i prehrana starohrvatskih populacija, Školska knjiga, Zagreb, 2006., iznosi tvrdnju kako su za razliku od svojih susjeda koji su na zapadu Europe izopća-

vali gubavce i kronične bolesnike, ovi stari Hrvati od 7. do 10. stoljeća svoju nesretnu subraću držali i pokapali sa

Slagalica je igra u kojoj je važno strpljenje, to je zagonетка u dvije ili više dimenzija koju treba složiti u ispravan oblik. Nekad je slaganje figura od drveta igra za djecu kojoj se na taj način povećava apstraktno razmišljanje.

sobom između "zdravih" pokojnika. A to znači kako su ih i za života držali u zajednici. Učinili su sve da prežive i da im olakšaju. Žene nisu imale polomljena pa zarasla rebra na lijevoj strani prsnog koša, medicinski siguran znak muževa zlostavljanja junačkom desnicom, tj. pesnicom, što je Šlaus našao u skoro svih kostura Indijanki kada je u SAD-u istraživao indijanska groblja. Plemeniti divljaci su mlatili svoje skvo gdje su stigli, a oni stari, barbarski, prljavi, primitivni Hrvati su ih poštovali, a djecu držali najvećim blagom.

DJECA NAJVEĆE BLAGO

Danas svi govore o PTSP-u nakon petogodišnjega Domovinskog rata, i on jest znanstvena činjenica posljednjih 30 godina koja je, međutim, olako zaboravljamo, ovdje oduvijek bila prisutna. Kada Šlaus i njegove kolege proučavaju masovne grobnice renesansnog razdoblja, oni nailaze na kosture žena na kojima nalaze tragove namjernih detaljnih sakaćenja i tortura koje su provodile osmanske akindžije kada su u pljač-

kaško-genocidnim upadima namjerno širili stravu koja je psihološki slamala kraljevstva srednje i južne Europe. Kako bioarheolozi čitaju takvu situaciju? Oni je prevode u današnje vrijeme i neki od njih nimalo znanstveno bijesni i emotivni kažu: "Kada vidimo što su sve izdržali naši pradjedovi kako bi nam zadržali ovu zemlju, shvatite da je vrijeme da se prestanemo ponašati kao kreteni."

CIJENA PREŽIVLJAVANJA

Francuze i Engleze nacijama je izgradio Stogodišnji rat. Na kraju tog rata na engleskom dvoru prestaje prevladavajuća uporaba francuskoga jezika, a Ivana Orleanska pobjedu Francuzima donosi tako što rat feudalno ispletenih obitelji oko zemlje pretvara u vjerski rat. Francuski kralj u dokumentima se potpisuje kao "najkršćanskiji kralj", što pokazuje i njihove podsvjesne/svjesne imperijalne ambicije.

A Hrvati? Zaboravljamo da smo mi imali 200-godišnji rat do istrebljenja: od Krbavske bitke 1493. pa sve do 1700. i velikoga protuturskog rata kojim je oslobođena cijela Slavonija. Cijena preživljavanja? Ravno milijun ljudi ubijenih i odvedenih u roblje; kolac i konopac. Kad je sve završilo, Hrvatska je možda imala par stotina tisuća duboko istrauma-

Mislim kako je svima jasno u kojem će pravcu ići moje kolumne. Pokušat ću da, metaforički, budu poput tangrama, matematičke slagalice u obliku kvadrata koji u sebi sadrži druga geometrijska tijela koja razmještamo i dobijemo novi oblik; slagalica koja daje istostranični trokut, kvadrat, pravokutnik, romb, istokračni trokut – Istra, Zagreb, Slavonija, Lika, Primorje s Dalmacijom. I u svim tim znacima i oblicima tražit ću pozitivu.

tiziranih stanovnika na rubu kontinenta koji je već duboko u baroku i manufakturi, a oni teturaju po zgarištima.

POVIJEST KAO POSLJEDICA GEOGRAFIJE

Danas se povijest naroda i zemalja tumači i kao posljedica geografije. Povijest kao geografija. Otočna ste zemlja? Morate se okrenuti brodovima i morskim prolazima: Gibraltar, Suez, Falklandski otoci, Singapur. Vi zato vladate svijetom. Imate željeznu rudu i ugljene bazine i riječne tokove s vjetrojačama, kanalima itd. Imate zato 400 godina Krupa i Thyssena. Predziđate ste? Zato vaša zemlja nije na granici, ona jest granica koja upija sve utjecaje i petkom jedete brujet (susjedi Talijani) ili fiš (susjedi Mađari), čevapčice (susjedi Turci) drugi dan, za desert štrudle (susjedi Nijemci),

a sve to npr. u Španjolskom (španjolski vojni tabor kraj Zagreba 1560-ih). I ta granica opstaje. Kako? Ni mi to ne znamo!

Svi veliki dežurni intelektualci u medijima govore o hrvatskome propalom projektu. Ali čuo sam i komentar kustosa Hrvatskoga povijesnog muzeja u povodu izložbe "Ivan Kukuljević Sakcinski – začetnik hrvatskog identiteta". Izložbe posvećene čovjeku koji je bio književnik, političar, povjesničar, epigrafičar, konzervator, arhivist i skupljač umjetnina te je prvi započeo s pothvatom znanstvenog argumentiranja i artikuliranja ukupnosti činjenica koje čine hrvatski nacionalni identitet. Kustos je istaknuo njegove osobitosti, kao i to da je prvi govorio hrvatski u Saboru. "Propali projekt? Bili su tu Mlečani, Osmanlije, Austro-Ugarska, Kraljevina Jugoslavija, Duce i Treći Reich, Velika Mađarska, Velika Italija, Titova Jugoslavija i Velika Sr-

bija. Svi su bili jači, bili i otišli, a mi smo još uvijek tu."

Veliki hrvatski glumac i mudar umjetnik Martin Sagner, koji je bio i Indijanac na Zrmanji u filmovima o Winnetou, i zagorski seljak Dudek, dobričina koja je ušla u narodnu predaju kao sinonim za naivnost, u jednom intervjuu prije smrti rekao je kad su ga pitali o životu i etici: "Ljudski život je sudjelovanje, to je bit, trebaš sudjelovati čak i kad ne dobiješ odgovor kakvom se nadaš." ■

ENG *I think it is clear to everyone what direction the columns I write will take. Metaphorically speaking, they will be like tangrams: dissection puzzles in the form of a square that contains other geometric bodies that create other shapes when rearranged. A puzzle that produces an equilateral triangle, a square, a rectangle, a rhombus and an isosceles triangle: Istra, Zagreb, Slavonia, Lika, Primorje and Dalmatia. In all these symbols and forms I will seek the positive aspect.*

Povijest hrvatskog useljeničtva u Brazil

Dvojezična knjiga "Hrvatska u Brazilu nakon 1941.: treća faza useljavanja" priređivača i autora Milana Puha, izdana u São Paulu prošle godine, predstavljena je u Hrvatskoj matici iseljenika 29. siječnja

Dr. Milan Puh

Moderatorica Vesna Kukavica, Elis Lovrić, dr. Darjan Godić, dr. Mario Jareb i dr. Milan Puh

Tekst: **Diana Šimurina Šoufek**
Foto: **Snježana Radoš**

Predstavljena knjiga četvrta je i posljednja publikacija u sklopu istraživačkog projekta «Povijest Hrvatske i hrvatskog useljeničtva u Brazil». U sedam tematskih poglavlja na čak 740 stranica donosi niz primjera doprinosa Hrvata kako domicilnoj sredini i njihovoj iseljeničkoj zajednici tako i matičnoj zemlji. Knjiga je nastala zahvaljujući financijskoj potpori Središnjeg državnog ureda za Hrvate

izvan domovine i Hrvatskog doma Croatia Sacra Paulistana u São Paulu.

Promociju je vodila rukovoditeljica Odjela za nakladništvo HMI-ja Vesna Kukavica, a prigodni glazbeni program istarska kantautorica Elis Lovrić izvela je naizmjenice na labinjonskom narječju i portugalskom jeziku.

Rezultate projekta, slijedom sadržaja knjige, na tribini je, uz ugledne znanstvenike Darjana Godića i Maria Jareba iz Instituta za suvremenu hrvatsku povijest, prisutnoj publici približio istraživač Puljanin Milan Puh. U knjizi su svoje mjesto, uz umjetnike, gospodarstveni-

Dr. Milan Puh voditelj je istraživačkog projekta "Povijest Hrvata i hrvatskog useljeničtva u Brazil" od 2015. godine. Također, ishodio je odobrenje za sveučilišni tečaj hrvatskoga jezika na Sveučilištu u São Paulu, prvome te vrste u Brazilu, kojeg će od početka ove godine i voditi.

ke i znanstvenike te osobe iz javnog života dobili i brojni aktivisti. Prvi put su predstavljeni hrvatski doseljenici koji su se isticali radom u korist zajednice, ali i oni koji su doprinijeli kulturi, ekonomiji, industriji i općenito društvenom životu svoje nove postojbine. Stručni tim je istražio povijest i sadašnjost Hrvatske zajednice u Brazilu i to na vremenskoj okomici od 150 godina, a sadržaju je pridružena arhivska i fotografska građa.

VREMENSKA OKOMICA OD 150 GODINA

Napominjemo kako se ova knjiga temelji i na napisu Nikice Talana u knjizi "Hrvatska – Brazil, kulturno-povijesne veze" iz 1998. te dijelu informacija u knjigama "Pred vratima domovine: susret s hrvatskom emigracijom 1967." Vinka Nikolića i "U potrazi za Hrvatima kroz Južnu Ameriku" Ivana Hetricha, iz 1996. godine. Neke vijesti nalazimo i u novinama Conexão Brasil-Hrvatska koje je 1999. godine izdalo Društvo prijatelja Dalmacije. U tekstu Ivana Marinovića Brščana nalazimo na bračni par Kanyo, Josipa i Blaženku. Blaženka je stvorila "prvi vrt

Kantautorica Elis Lovrić izvodi svoje skladbe na labinjonskom narječju i portugalskom jeziku

u Braziliji", a nešto kasnije i "Most prijateljstva Brazil - Hrvatska", koji će pomoći pri stvaranju hrvatskog veleposlanstva 1997. godine. U izgradnji Brazilije sudjevalo je više Hrvata, a u Sao Paulu nalazimo i najviše istaknutih ljudi. Spomenut ćemo tek neke od njih.

Među gospodarstvenicima ističemo Branka Luketića, zaslužnoga za izum vođootporne boje koji je doselio 1951. godine. Stjepan Pilat iz istočnog Srijema, pokrenuo je tvornicu miješalica i ostale građevinske opreme. Zagrepčanka Ivana Biserka Prelog pristigla je s obitelji u pedesetima, a dugi niz godina radila je na stvaranju novih banaka u sklopu investicijskih fondova. Jedna je od prvih žena koja se sedamdesetih godina uspjela izboriti za radno mjesto na brazilskoj burzi.

DOPRINOS U SVIM DRUŠTVENIM DJELATNOSTIMA

Od medicinaru valja spomenuti liječnika Alexandra Vranjca, profesora Fakulteta medicinskih znanosti Santa Casa, koji je radio u vladi savezne države São Paulo i u nekoliko agencija kao što je "Centar za epidemiološki nadzor" u São Paulu. Prof. dr. Krunislav(e) Antonio Nobilo, oralni kirurg, postao je počasni građanin grada Piracicabe 2008. gdje je osnovao prvi stomatološki fakultet, a začetak je i voditelj laboratorija Katedre za stomatološku tehnologiju (1957.).

Među duhovnim pastirima važan je svećenik Damjan Rodin, jedan od prvih koji u Brazil stiže nakon rata gdje organizira vjerski i zajednički život hrvatske zajednice u São Paulu. Rođen u okolici Šibenika u Rio de Janeiru gradi gradsku

Zamjenik ravnatelja HMI
dr. Ivan Tepeš s uvažanim uzvanicima

Uz povijesne teme i demografske pokazatelje četvrta knjiga donosi pravu malu enciklopediju o istaknutim Hrvatima koji su na različite načine doprinijeli svojoj novoj domovini Brazilu od umjetnosti, arhitekture, glazbe, književnosti do prirodnih znanosti i gospodarstva ove najmnogoljudnije zemlje Južne Amerike.

četvrt danas poznatu kao Vila Croácia. Godine 1959. osnovao je školu "Brazil - Hrvatska", koja djeluje i danas i dječji dom "Kardinal Stepinac" izgrađen u Dalmatinskoj ulici (Rua Dalmacia); Hrvatsku bolnicu u otvorio je 1966.

Na polju književnosti ili novinarstva, unatoč tome što kratko vrijeme bio u Brazilu, Antun Bonifačić je pomogao stvoriti, prema Matijašiću (1996.), prvi bilten društva Croatia Sacra Paulistana, nakon čega se preselio u Kanadu. Oriovčanin Franjo Dujmović, rođen 1904. godine stvorio je važnu knjižnicu hrvatsko-brazilskih autora koji su osnova većini kasnijih istraživanja hrvatskog useljavanja i prisutnosti. Sin njegove kćeri Marije, Vladimir Sesar, sudjeluje na Hrvatskim svjetskim igrama 2010. u Zadru. Na području izdavaštva važan je Cosmo Juvela (izvorno Žuvela), vlasnik izdavačke kuće Meka, podrijetlom s otoka Korčule. Iznimno je poznat i geograf Nelson Bačić Olić, također sin Korčulanina. Godine 1993. godine osniva časopis Mundo: geografia e política internacional (Svijet: zemljopis i međunarodna politika) Danas je to jedan od najuspješnijih mjesečnika.

Među spisateljima počnimo s Ivanom Miklošem koji je bio česti dopisnik časopisa "Matica". Radio je kao slikar, a objavio je neka svoja djela u knjizi "Putevi Vrline".

Likovni umjetnici bez sumnje pridonose širenju vizualne kulture i promociji Hrvatske.

Jorge Andres Franulić (poklonio 29 ulja na platnu HMI početkom devedesetih) rođen je u hrvatskoj iseljeničkoj obitelji u Čileu. Tražeći avanturu dolazi u Brazil, gdje je radio za nekoliko časopisa prije otvaranja galerije u blizini El Dourada. Postao je poznat po izvođenju zidnog reljefa od 900 m² na ulazu u Armenski klub. O Puljaninu Silviju Pletikosu objavljen je prilog u "Matici" broj šest 2019. godine.

Na području glazbe zajednicu je za dužio Dragutin Kalman, rođen u Belišću. Diplomiravši flautu, klarinet i tamburicu, stigao je u Brazil 1957. godine, u grad Guarulhos, a 1960. preselio u Jundiaí u državi São Paulo. Radeći kao prodavač odjeće paralelno se bavio glazbom i vodio glazbene sastave. Postaje i počasni građanin Jundiaí, gdje je živio do svoje smrti. Njegovim putem ide mladi Renan Marques Regadas, unuk Lovre Poletta, koji se doselio iz Pakraca u dvadesetim godinama prošlog stoljeća. Renan, kao dirigent i kompozitor, danas vodi glazbenu skupinu Frana, istu onu koju je Kalman osnovao. ■

ENG Finalizing his project "Croats in Brazil after 1941." by publishing the fourth bilingual book, dr Milan Puh (born in Pula) has presented his five years research in Croatian Heritage Foundation this January. The promotion led by two historians has taught the numerous audience the interesting facts about the third wave of croatian immigration. As an active participant of this project croatian singer Elis Lovrić offered her musical interpretations in both portuguese and croatian dialect languages.

V. Croatian
world games
Zagreb, 21.-25.07.2020.

Prijavi se i ti na V. Hrvatske svjetske igre!

Mladi hrvatski sportaši iz cijeloga svijeta natječu se u raznim sportskim disciplinama.

Nezaboravno druženje u domovini, sportska nadmetanja, uživanje u večernjim koncertima i zabavama!

SMJEŠTAJ i HRANA

Svi natjecatelji bit će smješteni u **Studentskom domu Stjepan Radić** na Savi. Hrana je osigurana u sklopu naselja (puni pansion).

OPREMA

Prijavi se na vrijeme zbog opreme koju ćemo nastojati dobiti po državama!

KOTIZACIJA

Natjecatelji su oslobođeni uplata za kotizaciju i garanciju.

Rok za prijave je do: **01.02.2020.** godine

ATLETIKA
(m/ž)

KOŠARKA
(m/ž)

RUKOMET
(m/ž)

NOGOMET
(m/ž)

NOGOMET
VETERANI
(m)

NOGOMET
MALI
(m/ž)

BOČANJE
(m/ž)

ODBOJKA
(m/ž)

ODBOJKA
NA PUESKU
(m/ž)

VATERPOLO
(m)

RAGBI
(m)

TENIS
(m/ž)

TENIS
VETERANI
(m/ž)

STOLNI TENIS
(m/ž)

STOLNI TENIS
VETERANI
(m/ž)

PLIVANJE
(m/ž)

JUDO
(m/ž)

TAEKWONDO
(m/ž)

Organizator: Hrvatski svjetski kongres | www.hsi-cwg.com

Prijave: info@hsi-cwg.com

Ukoliko se ne prijavi dovoljan broj natjecatelja za pojedini sport biti će mu ponuđen novi. Ovaj promotivni letak financirao je Grad Zagreb.

Pitoma divljina prirode i običaja

Lastovo obiluje mnogim kulturnim znamenitostima, kako materijalnim tako i nematerijalnim, koja svjedoče o njegovoj bogatoj prošlosti. U mjestu Lastovu mogu se pronaći prekrasne obiteljske kuće iz 15. i 16. stoljeća koje krasi bogato ukrašeni “fumari” (dimnjaci) i lastovski “sulari” (terase), koji su postali zaštitni znak Lastova.

Tekst: **Marjana Kremer**

STAROKRŠĆANSKA BAZILIKA SV. PETRA

Bazilika duga 17 m i široka 6,75 m orijentirana je u smjeru istok-zapad. Ovakav tip gradnje upućuje na to da ova bazilika potječe iz 6. st. Zidana je u neobrađenome kamenu sa žbukom. Imala je polukružnu apsidu izvana učvršćenu kontraforima. Iznutra je, uza zid, imala oslikanu kamenu klupu. Svetište je bilo ogrado tankim mramornim pločama, udjenutim u utore vitkih kamenih stupića, sačuvanih samo u ulomcima. Između kamenih ostataka ulaznih vrata pronađen je plitki reljef s trokutastim završetkom, koji se čuva u Arheološkom muzeju u Zadru. Nađeni su i ulomci prozora – mramorne rešetke sa šuplinama u obliku šahovnice. Zanimljivo je da joj je ulaz postavljen bočno i da mu se prilazilo iz narteksa – predvorja s trijemom na šest stupova, a u čijem je zapadnom uglu bio zidani grob. S južne strane bazilika je imala četiri prostorijske od kojih su središnje bile u izravnoj obrednoj funkciji, a u bočnima su nađeni sarkofazi i grobovi usječeni u stijenu. Ostaci bazilike su konzervirani od 1978. do 1981. godine.

POKLAD - NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA

Pokladni običaji (u obliku i sadržaju kakvog danas poznajemo) povezani su s opsadom Korčule od Maura (Katalana) 1483. godine. Po narodnoj predaji, te godine Katalani su poslali svoga glasnika sa zahtjevom da se Lastovci bez borbe predaju. Lastovci su, međutim, glasnika zadržali. Kako se glasnik nije vraćao,

Katalani su se s vojskom ukrعانom na brodove uputili prema Lastovu u namjeri da porobe i zauzmu otok. Kad je osmatrač na izvidnici iznad mjesta Lastova ugledao brodovlje, okrenuo se prema mjestu i zavikao: “Kukuriku gornje selo, kukuriku donje selo! Eto idu Katalani i bit ćemo svi poklani!” Tada su Lastovci sa svojim svećenikom napustili mjesto i popeli se na brdo Hum do crkvice sv. Jurja i u molitvi da ih Bog sačuva od Katalana promatrali dolazak brodovlja. Tada je nastalo veliko nevrijeme, potopilo brodove, a ostatak se okrenuo i vratio u Korčulu te se nikad više nisu vratili na Lastovo. Kad su Lastovci vidjeli što se dogodilo i da je pogibelj prošla, sretni i radosni vratili su se u mjesto. Uzeli su katalanskoga glasnika, stavili ga na magarca te proveli kroz selo uz porugu i ismijavanje. Pu-

stili su ga tri puta niz rastegnutu uzdu i doveli na trg Dolac gdje su mu presudili. Taj povik osmatrača “Kukuriku gornje selo, kukuriku donje selo” sačuvan je do danas, kao i običaj hodočašćenja Lastovaca (bosi) do crkve sv. Jurja. Jedan od prvih pisanih tragova postoji s kraja 16. stoljeća.

Vrh Hum

Pokladni običaji na Lastovu počinju blagdanom sv. Antuna, 17. siječnja tekuće godine, premda *balo* (ples) može početi i blagdanom Sveta tri kralja. Na prvo *balo* pozivaju se općinski načelnik, liječnik i svećenik. Nakon što se okupe gosti i članovi društva, *kapo sale* (dvorane) pozdravi prisutne i zamoli načelnika, liječnika i svećenika da otvore *balo*, odnosno početak Poklada.

Maškari su prurušena skupina građana koja razveseljava i zabavlja prisutne goste. Maškari imaju svog voditelja i

mogu doći svake večeri kad je *balo* do tzv. pretile nedjelje. Balo pod liru je dio običaja Lastovskog poklada. Balo pod liru se bala (pleše) za vrijeme bala, u razdoblju od Kandelore do pretile nedjelje. Pretili četvrtak je zadnji četvrtak u Pokladama. Pretila nedjelja je zadnja nedjelja u Pokladama i posvećena je dječjim maškarama. Pretili ponedjeljak je zadnji ponedjeljak u Pokladama. Tada meštar od Poklada s pomoćnicima počinje praviti Poklada, a meštar od bombe s pomoćnicima bombe. Za to vrijeme

lira neprestano udara. Kada meštar od Poklada učini Poklada od pjeve, iznosi se Poklad ispred dvorane i viče se: Uvo! te puca bomba, nakon čega se Poklad odijeva u svoju odoru. Poklad je lutka od pljeve (žito klas), simbol svih događanja u tijeku Poklada, a posebno zadnjeg dana, pokladnog utorka. Nakon što se društvo okupilo uz pjesmu i pratnju lire, idu kroz mjesto Lastovo, vodeći računa da obiđu sva domaćinstva u mjestu Lastovu. Većina društva ide glavnim ulicama, a četiri do pet članova društva idu od kuće do kuće i kupe jaja. Pokladni utorak je najsvečaniji i najvažniji dan u pokladnim običajima.

ŠAROLIKI MIMOHOD

Toga dana mnogi Lastovci ne rade, a oni koji moraju raditi, rade samo do deset sati, a djeca su taj dan oslobođena nastave. U Pokladare se mogu obući samo Lastovci. Pokladar ima svoju odoru koja je zahtjevnija i skupa te koja je tijekom prošlih stoljeća, skupa s pokladnim običajem, prolazila mnoge promjene. Najupečatljiviji je engleski polucilindar. Kolovođa/e vode kolonu pokladara na pokladni utorak. Uz sviranje lire ide se po tovara (magarca) koji će nositi Poklada kroz selo. Po mogućnosti odabere se najbolji crni tovar u mjestu i posebno uredi. Poklada se postavlja na tovara, nakon čega se staje u pokladarsku četvu u kojoj prvi ide stjegonoša s državnim stijegom, zatim ide tovar s Pokladom, iza idu djeca odjevena u pokladarsku odoru te iza njih sanatur – svirač lire. Iza sanatura ide pokladarska četa u koloni po dva s kolovođama na čelu. Pokladarska četa kreće uz sviranje lira do kuće načelnika

Bazilika Sv. Petra u Ublima

Na Glavici iznad mjesta Lastova gdje je stajala prethistorijska gradina, dubrovačka vlast podigla je kašćel (dvorac) srušen za vrijeme lastovske bune u 17. st. U njemu su se nalazile nastambe, bunar pa i mala kapelica posvećena sv. Ivanu. Na njegovu mjestu podignut je novi 1808. godine kad su Francuzi okupirali otok. Njihova tvrđava nakon preinaka i danas se koristi za meteorološku postaju.

općine kako bi zatražila privolu za mimohod kroz mjesto i spaljivanje Poklada. Od kuće načelnika Općine pokladari uz sviranje lire idu do kuće svećenika pjevajući pjesmu "Podiglo se malo četo-

tovanje". Iz svećenikove kuće idu prema Gornjoj luci obilazeći sulare koji su prethodno dogovoreni. Poklad na uzu mora biti točno u 15.00 sati. Poklad se niz uzu spušta tri puta kada puca prvi

put pet bombi, drugi put sedam i treći put devet bombi. Zatim pokladari otlešu pokladarsko kolo na Gornjoj luci te pokladarska četa ide dalje prema Dolcu uz pratnju lire obilazeći sulare i pjevajući pokladarske pjesme. Nakon što su pokladari obišli sve sulare, dolaze na trg Dolac gdje se postrojavaju, a sanatur počne svirati pokladarsko kolo. Pred kraj pokladarskog kola, na Dolac dolaze maškare i počnu plesati kolo. Nakon što maškare otlešu svoje kolo, spajaju se s pokladarima na način da iza svakog pokladara ulazi po jedan *maškar*. Tako pomiješani nastavljaju plesati. Meštar od poklada svlači Poklada i stavlja ga na visoki kolac, nakon čega se pristupa paljenju Poklada. Time je običaj Po-

Poklad

Lastovski poklad jedan je od najstarijih karnevalskih običaja u Europi, zaštićen kao kulturno nematerijalno dobro Republike Hrvatske.

Pokladarska četa

Pokladarsko kolo

klada na Dolcu završen. Kad je Poklad izgorio, zvoni Zdrava Marija, zatim sva zvona, a pokladari se okupljaju oko sanatura i tovara i odlaze ispratiti tovara i sanatura do njihovih kuća. ■

ENG The island is noted for its numerous light-houses and 15th- and 16th-century Venetian architecture. There is a large number of churches of relatively small size, a testament to the island's long-standing Roman Catholic tradition. The major cultural event is the Poklade, or carnival. This event is celebrated through the Poklad every year over a period of three days. The event takes place in the middle of February and since the summer 2006 it has become main attraction for tourists. The island largely relies on its natural environment to attract tourists each season. In 2006 the Croatian Government made the island and its archipelago a nature park.

Hrabro miješanje kulturnih utjecaja

Poput cijelog Sredozemlja, ni Lastovo nema iskonsku divljinu. Čovjek tu već tisućama godina oblikuje prirodu i krajolik. Na Lastovu postoje ljudska naselja od mlađega kamenog doba (oko 8500. g. pr. Kr.). Otok je zasijan krhotinama grčke keramike, što upućuje i na stalne dodire s antičkim Grcima. Možda je u IV. st. pr. Kr. bio, poput Visa, dio imperija sirakuškoga tiranina Dionizija starijeg. Uz "netaknutu" obalu pojavljuju se tragovi rimskih ulica, gospodarskih objekata i vodocrpilišta poznatih kao "lokve", koje upućuju na postojanje znatnoga rimskog naselja na području današnjih Ubli

Uvala Zaklopatica

Tekst: **Marin Knezović**

U kasnoj antici i ranome srednjem vijeku mnogi sjevernjački narodi dolaze na obale Sredozemlja, no samo će jedan tu uspjeti sačuvati svoj jezik i identitet. To su Hrvati. Preuzimajući običaje, navike i zanimanja starosjedilaca (Iliri), prvo se uzima od naslijeđa ono što je najmanje dobro. U slučaju Lastova to je bilo gusarenje. Tome će brzo doći kraj kada željezna ruka mletačkoga dužda Petra Orseola (998.) na prijelazu iz prvog u drugo tisućljeće razara mjesto i otok. O

razmjerima razaranja svjedoče navodi mletačkog kroničara koji tvrdi kako je mletačka vojska "Serenissima (prejasma)" masakrirala gotovo u cjelini stanovništvo Lastova.

U novim okolnostima Lastovo se mora ponovno utemeljiti na novim osnovama. Tako nastaje agrarno i ribarsko Lastovo. Za razliku od drugih jadranskih otoka, promjene u sastavu stanovništva su rijetke. Jezik njegova stanovništva zastao je daleko u prošlosti pa ga istražuju jezikoslovci. I mjesto Lastovo oblikovalo se oko plodnog polja, poput antičkog teatra u kojem je teško razlučiti glumca od gledatelja.

Župna crkva Sveti Kuzma i Damjan

Lastovo je u ranome srednjem vijeku priznavalo vlast hrvatskih i ugarsko-hrvatskih vladara, Neretljana, Dukljana, Bizanta, no unatoč tome sačuvalo je snažan osjećaj posebnosti.

U STALNOME SUKOBU S MLECIMA I DUBROVNIKOM

Lastovo je svoje čak i kada postaje "tuđe". Tako polovicom 13. stoljeća, kada Lastovljani prihvaćaju vlast Dubrovnika, zadržavaju svoju autonomiju sastavljajući svoj statut 1310. godine. Početkom 14. st. odavno se znalo što treba učiniti u slučaju ubojstva, povlačenja za kosu i međusobnog psovanja. Posebno je zanimljiva odredba o kažnjavanju suca i osobe koja je dionik sudskog spora ako se utvrdi da su zajedno jeli i pili.

Premda maleno i udaljeno, Lastovo je prvo otok ranokršćanskih i ranosrednjovjekovnih crkava, zatim renesanse i baroka i naravno velikih, maštovitih dimnjaka. "Fumari" nesputanih oblika, zamišljeni kako bi svojom veličinom izveli dim iz zatvorene doline u kojoj se raširi-

Mnogobrojna plodna krška polja, lokve čuvarice vode i riblje obilje učinile su Lastovo mjestom stalnoga ljudskog boravka. Bočata voda, slatki izvori s tragovima okusa mora, bitno su obilježje Lastova. Tako civilizacija tu ne zamire ni u kasnoj antici, ni u doba barbarskih navala kada se svijet iz temelja mijenja. Iz trudova novog doba rađa se i novi otok. Iz "Carskog otoka", Insula Augusta, jezičnim premetanjem i miješanjima nastaje, od VII. st., hrvatsko Lastovo.

lo Lastovo, postali su izraz ugleda i domišljatosti pojedinaca.

Zadiranje u svoju autonomiju Lastovljani teško prihvaćaju. To dolazi do izražaja u lastovskim bunama protiv dubrovačke vlasti u 17. st. kada je nakratko prihvatilo mletačku vlast samo kako bi se riješilo nametljivih Dubrovčana.

Dolazi to do izražaja i u najpoznatijemu tradicijskom običaju Lastova, lastovskome pokladu (prvi spomen 1390. godine). Mletačko spuštanje lutke, srednjoeuropski ples s mačevima, praslavenski obredi plodnosti - stopili su se kao da su zamišljeni za taj hrabri spoj.

Glavno obilježje karnevala, spuštanje orijentalno odjevenog poklada niz žicu uz praskanje barutnih punjenja, povezano je sa strahovima stanovnika Lastova od gusarskih napada od kraja 15. st. do početka 18. st. Ovaj običaj veže se uz pljačkanja katalonske flote krajem 15. st. na području južnoga Jadrana i napade turskog admirala Uluç- Alije u 16. st. Tijekom turskih osvajanja, Lastovo je če-

sto bilo meta gusara iz Ulcinja. Kako bi zaštitili otok, Lastovci su uveli obvezno služenje vojnoga roka, što je ukinuto tek u XVIII. stoljeću kada su gusari iz Ulcinja promijenili zanimanje i postali trgovci. Karneval, poklade, fašnik samo su bezbrižna krinka pod kojom su se skrila drevna vjerovanja i kulturna razmjena širokoga dosega. To se vidi i u spomenutom "cunjanju" poklada, lančanim plesovima, šarenim nošnjama.

Lastovski poklad je nakon Drugoga svjetskog rata postupno gasnuo da bi ga krajem 60-ih oživio interes etnologa, folklorista te ga jedna filmska ekipa odlučuje snimiti.

VOJNA ISPOSTAVA OD POČETKA NASELJAVANJA

Plodan, iako ponekad i napet, odnos Lastova i Dubrovnika mijenja se početkom 19. stoljeća propašću Dubrovačke Republike.

Posebno razdoblje u povijesti Lastova je ono talijanske okupacije od

1920. do 1943. Nastojeći pridobiti lokalno stanovništvo, nova vlast ubrzano modernizira život na otoku, što uključuje i uvođenje hidroavionske veze s Italijom. Lastovo prvi put postaje područje kolonizacije, no ovoga puta talijanskog ili talijaniziranog stanovništva. Unatoč tome, rezultati pokušaja odnarođivanja na kraju su se pokazali vrlo skromnima.

Od 1943. Lastovo je dio partizanskog, oslobođenog teritorija. Sada doživljava Lastovo, kao ponajprije vojnog uporišta, doživljava svoj vrhunac. Tako su ga promatrali i Francuzi i Britanci, kao i austrijske vlasti u 19. st. Ipak, to se ne može ni usporediti s militarizacijom otoka u drugoj polovici 20. st. Nakon Drugoga svjetskog rata Lastovo je doživjelo istu sudbinu kao i obližnji otok Vis - postalo je otok rezerviran za vojsku. Stoga je pristup Lastovu bio zabranjen stranim državljanima. Nakon što je Hrvatska 1991. proglasila samostalnost, pripadnici Jugoslavenske narodne armije (JNA) na Lastovu su ostali sve do 31. svibnja 1992. u 3.30 sati kada su napustili vojne baze na Lastovu.

Vezano i uz ovu pojavu, Lastovo postaje područje naglog iseljavanja. Prvo s otoka odlaze Talijani i oni koji su se takvima osjećali, zatim i Hrvati. Dok je 30-ih godina 20. st. Lastovo imalo oko 2.000 stanovnika, danas je taj broj manji od 800. ■

Grad Lastovo

ENG Although the oldest mention of the island of Lastovo is from the 4th century, traces of human occupation found at the Rača cave point to permanent human occupation as far back as the Stone Age (8500 BCE). The first known settlers of the island were the Illyrians. Finds of ancient Greek pottery indicate that the island was on one of the Greek routes along the Adriatic Sea and, according to some, was part of the Greek colony of Issa, centred on the island of Vis. The Roman placed their central settlement at the site of the modern village of Ubli. After World War II Lastovo was, like the nearby island of Vis, used as a naval base, with access not permitted to foreign nationals.

Lastovska zvijezda Gutenbergove galaksije

Uz prvotisk Ezopovih basni na talijanskom i latinskom jeziku, tiskar Dobrić Dobrićević s Lastova dao je značajan doprinos povijesti tiskanih oficija - srednjovjekovnih molitvenih uspješnica

Tiskar Dobrić Dobrićević (Lastovo, 1457/1458 – Treviso, 1528)

Tekst: Vesna Kukavica

Mujez za umjetnost i obrt ugostio je ove zime u Zagrebu od 30. XI. 2019. do 30. I. 2020. veliku baštin-sku izložbu pod nazivom "Visovac: duhovnost i kultura na Biloj Stini" koja je predstavila javnosti umjetni-ne koje se čuvaju u riznici franjevačko-ga samostana Gospe od Milosti na Visovcu. Među petstotinjak odabranih umjetnina iz te riznice, odnosno među njezinom arhivskom, glazbenom i knjiž-

nom građom domini-ra prvotisk *Ezopovih basni* na talijanskom i latinskom jeziku koji je prije pola tisućljeća objavio jedan od pio-nira ranoga europ-skog tiskarstva s La-stova, Dobrić Dobrićević. Taj dragulj hrvatskoga nakladniš-tva iz 1487. svjetlo dana ugledao je u Brescii samo 32 godi-ne nakon izuma tiskar-skoga stroja 1455. go-dine. Među prvim europskim knjigama tako pronalazimo i one hrvatske. Te knji-ge svjedoče o društev-nom, gospodarskom, kulturnom i intelektu-alnom potencijalu Hr-vata u drugoj polovini XV. stoljeća. Nakon Mi-sala po zakonu rim-skoga dvora iz 1483. – prve hrvatske tiskane

knjige, otisnute samo 28 godina nakon dovršetka Gutenbergove četrdesetdvo-redne Biblije i prvoga misala u Europi koji nije tiskan latiničnim slovima, u Mle-cima je Dobrić Dobrićević otisnuo pre-krasno izdanje Ezopovih basni sa 67 drvoreza u kojima i mi iz digitalne epohe sada možemo uživati.

Ezopove basne s Visovca, uz gosto-vanje na izložbi MUO-a, digitalizirane su u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu kako bi postale dostupne naj-široj javnosti. Nacionalna knjižnica čuva i ostale Dobrićevićeve inkunabule (8)

među kojima je i Danteova *Božanstve-na komedija* koju je Dobrićević otisnuo 31. V. 1487. Digitalizacijom su virtualno okupljeni Dobrićevićevi biseri u zbirci *Incunabula Croatica* u NSK. Usto, drvo-rezi Dobrića Dobrićevića oživjeli su i u modernom izdanju Ezopovih basni (Za-greb: Mladost, 1981.) pri čemu je kori-šten upravo visovački primjerak.

ŽIVOTOPIS TISKARA I MECENE

Znameniti hrvatski tiskar, knjižar i na-kladnik Dobrić Dobrićević (Lastovo, 1457./1458. – Treviso, 1528.), koji je dje-lovao u Mlecima i Francuskoj, ostvario je hvale vrijedan opus. Radi prirode posla i zahtjeva vremena latinizirao je svoje ime u više varijanti: Boninus de Boni-

Prvotisk Ezopovih basni sa 67 drvoreza Dobrića Dobrićevića (*Aesopus moralisatus* [Lat. Et Italice] cum Add. Accii Zuchi). Brixiae, Boninus de Boninis, 7. III 1487.

nis, Boninus de Ragusia, Boninus Ragusaeus, a potpisivao se i kao: Dobričević, Dobrojević i Dobruško Dobrić. U razdoblju Dubrovačke Republike bio je diplomat, ali i rektor našega Papinskog zavoda sv. Jeronima u Rimu te, nakon Gutenbergovih suvremenika, jedno od cjenjenijih imena europskoga ranog tiskarstva. Posvetu zaslužnome mještalinu europske slave Lastovci su iskazali 2018. godine postavljenjem njegova brončanog poprsja te imenovanjem njegovim imenom jedne ulice u mjestu Lastovu. Dobričević je svojoj otočnoj rodnoj sredini donirao nekoliko raritetnih umjetnina, dvije brončane zdjele te oltarnu palu u crkvi sv. Marije u Polju, u mjesnom groblju na Lastovu. Koliko je Dobričević volio svoje Lastovo svjedoči i njegova oporuka kojom je oporučno iskazao svoju posljednju želju kojom je zahtijevao da se njegovi zemni ostaci prenesu iz Mletaka te budu zakopani na rodnome otoku Lastovu.

UČITELJ KOTORANIN

Tiskarsko umijeće Dobričević je naučio u Mlecima, vjerojatno kod prvoga hrvatskog tiskara Kotoranina Andrije Paltašića s kojim je objavio izbor iz djela Lucija Firmijana Laktancija *De divinis institutionibus adversus gentes* (1478.). Idućih par godina biva suradnik Mauferova tipografskog društva u Padovi. Samostalno je tiskao nekoliko djela u Veroni, od kojih su najpoznatija izdanja *De re militari* i *Opera dell'arte militare* R. Valturija. Pun uspjeh postigao je kao samostalni tiskar u Brescii osamdesetih godina 15. stoljeća tiskanjem probranih djela starih klasika i pedagoških pisaca. Vrhunac tiskarskog umijeća dostigao je 1487. objavljujući drvorezima ilustrirana izdanja spomenutih Ezopovih basni i Danteove *Božanstvene komedije*, u kojem prvi put

Officium
beate Marie
virginis: ad
usum Romane
ecclesie.
Lugduni: Bonini
de Boninis
Dalmatini,
1500., str. 90 i
91., NSK, Zagreb

susrećemo njegov tiskarski znak. No, mučilo ga je financijsko stanje pa počeo je tiskati tražena pravna djela.

FRANCUSKA PUSTOLOVINA

Kao dužnik bjegunac selio se Dobričević iz mjesta u mjesto, sklonivši se u francuskome Lyonu gdje je otvorio knjižaru, ali i objavio nekoliko raskošno opremljenih izdanja *Oficija Blažene Djevice Marije* (*Officium beate Marie Virginis*, 1499., 1500., 1501). Izdanje iz 1500., doskora zaboravljeno, otkupila je Nacionalna i sveučilišna knjižnica 1997. godine. Zanimljivo, 1503. se zaredio pa je posljednje godine života proveo kao dekan kaptola u Trevisu. Humanistički izobražen, nije bio samo tiskar, nego i redaktor tekstova te katkad pisac predgovora. Danas se zna za pedesetak njegovih izdanja koja je oblikovao kao tipograf, od kojih većina potječe iz njegova najplodnijeg desetljeća koje je proveo u Brescii. Dio njegovih izdanja je u posjedu British Museuma u Londonu.

OTKRIĆA NA OXFORDU

Glasovita talijanska povjesničarka knjige s *University of Oxford* Cristina Dondi objavila je 2016. opsežnu monografiju o časoslovima Blažene Djevice Marije tiskanim u Italiji do sredine drugog tisućljeća. U tom iscrpnom pregledu ranih tiskanih oficija u Italiji opisano je i nekoliko dosad slabo poznatih izdanja koja se više ili manje izravno tiču hrvatske kulturne sredine toga vremena, upozorio nas je Milan Pelc sa zagrebačkoga Instituta za povijest umjetnosti. Riječ je o malim džepnim časoslovima (oficijima ili molitvenicima) namijenjenima širem krugu laičkih i crkvenih korisnika. Stručnjakinja s oksfordskog sveučilišta, naime, opisala je uz ostalo vrijedne tiskane oficije objavljene u štamparijama dvojice tiskara hrvatskoga podrijetla: Andrije Paltašića u Veneciji i Dobriča Dobričevića u Veroni. Dobričević je 1481. u

Drvorezi D. Dobričevića oživjeli i u modernom izdanju Ezopovih basni (Zagreb: Mladost, 1981.)

Veroni, koliko je poznato, tiskao prvi oficij uopće ilustriran drvorezima, da bi poslije u Lyonu objavio još tri izdanja oficija ilustrirana u "francuskom" stilu, čije su značajke prihvatili i neki venecijanski tiskari tog vremena. Tiskari hrvatskoga podrijetla Paltašić i Dobričević dali su značajan doprinos povijesti tiskanih oficija, tih srednjovjekovnih molitvenih *uspješnica*, objašnjava nam dr. sc. Milan Pelc, dok je prema njegovu mišljenju Dobričevićev obol znatno veći i značajniji. On je u svome veronskom izdanju 1481. prvi uveo drvorezne ilustracije u tiskani časoslov. Gotovo dva desetljeća kasnije opet je bio pionir: njegovo je izdanje od 20. III. 1499. prvi lyonski oficij opremljen grafičkim ilustracijama. Četiri Dobričevićeva izdanja oficija u sadržajnom, ikonografskom i likovnom pogledu, prema mišljenju stručnjaka iz Zagreba i Oxforda, vjerno i dosljedno odražavaju dva tradicionalna modela njihove izrade: talijanski i francuski. Francuska su izdanja u ikonografskom i dekorativnom smislu znatno bogatija od talijanskih. ■

ENG Croatian printer and publisher Dobrič Dobričević (Boninus de Boninis) (Lastovo, 1457/1458 – Treviso, 1528) worked in Venice and France and left an indelible trace in early European printing. Along with the first printed edition in Italian and Latin of Aesop's fables, the Lastovo-born printer also made a significant contribution in the printing of official printed medieval prayer bestsellers.

Povratak zavičaju

Ima jedna kuća u Ublima, na Lastovu, blizu crkve, uz čije zvonce na vratima piše "Braća Siketa". To jedno jedino zvonce okuplja sve članove velike obitelji Siketa, koja danas ima 172 člana. Uknjižena je na braću Siketa, desetero djece Antuna i Filice Siketa (sedam sinova i tri kćeri)

Aldo i Chris

Obitelj Siketa u Geelongu

Svih 172 potomaka Antuna i Filice Siketa danas živi u Australiji.

Unajmimo veliku kuću i svih nas 172 družimo se, jedemo, pijemo, pjevamo dalmatinske pjesme i nosimo lastovske majice – kaže Tonina. Kako su tamo stigli? Zapravo doslovno – brodom.

ma!? A danas mi stalno dolazimo. I sva naša djeca svake godine dolaze, odlaze, vraćaju se... A oni meni sad znadu reći – ma dje ćeš u tim godinama!?... – govori najstariji brat Aldo.

'LJEPJA TRADIŠN'

Tako veza Siketa s Lastovom postaje – neprekidna! Obitelj je mnogobrojna, četiri generacije razgovaraju na hrvatskom, a najstarijeg, Alda, braća i danas drže za oca.

– Slali su me svake godine da nadograđujem i sređujem našu obiteljsku kuću.

Tekst: **Jordanka Grubač**

Na Lastovu su teško živjeli, bavili su se ribarstvom. Muškarci su ribarili, mati je odgajala djecu, a s Lastova se bježalo svakodnevno. Jednoga su se jutro i tri starija brata Siketa otisnula na pučinu ribarskim brodom svoje obitelji simbolična imena "Sloga". Anton i Filica ostali su na otoku s maloljetnom djecom i nisu se mirili s tim da su njihova tri sina negdje daleko. A ondje gdje su dospjeli, daleko u Australiji, tri najstarija brata Siketa radila su teško i mukotrpno. Od svega im je najteže padala razdvojenost od obitelji. Odlučili su napraviti papire te oca, majku i petero maloljetne braće i sestara dovesti u Australiju. Od 1956. godine svi su zajedno živjeli u dalekom Geelongu.

Prolazile su godine, teško su radili i – teško patili za zavičajem. Mislili su, pričali i maštali o njemu. Onda je otac obitelji počeo odlaziti u rodni kraj... – ... A mi smo se čudili – dje će u tim godinama! Nitko ga nije mogao odvratiti.

Danas smo mi, njegova djeca, gori od njega... "Djeca" s kojom razgovaram su umirovljenici, dva brata Siketa, Aldo (91) i Bruno (78). I Aldova kći Antoinetta, Tonina, koja je rođena 1957. u Geelongu.,

Našla sam ih na njihovu Lastovu u vrijeme Poklada. Ove će se godine Lastovski poklad, zaštićen kao kulturno dobro, odigrati 537. put. – Uvijek sam govorio ocu kad bi se spremao ići na Lastovo – ma dje ćeš u tim godina-

90. rođendan

Aldo i Ana

Aldo i sinovi

Ona je naš trud, naša ljubav, naša veza s rodnim krajem od rođenja do konca života. Znade nas biti i dvadesetak! Ta naša povezanost sa zavičajem nikad nije izgubila nit koja nas sve čvrsto drži. Kad je Lastovu bilo teško, ja sam mu dolazio, posebno u Domovinskom ratu. Svu sam djecu odgajao u istom duhu i jedan je moj sin došao dobrovoljno braniti Hrvatsku – govori Aldo. Bruno Siketa 2013. godine je prvi put na Pokladu od dana kad je napustio Lastovo. – Tako sam sretan što sam na Lastovu. Zamislite, prvi put poslije 1956.

sam ugledao našeg Poklada! Teško je opisati te osjećaje: tuga, bol, sreća, radost... Al' pobjeđuje sreća! Bruno je u Australiji teško radio, stekao obitelj, svima osigurao budućnost. – Ali uvijek sam imao osjećaj i da puno gubim, stalno sam mislio na moje Lastovo... Sad sam tako sretan što mogu slobodno doći u Hrvatsku i na moj slobodni otok. I sinove tako odgajam – sigurno će nastaviti tu gdje ćemo mi stati. Aldova kći Antoinetta ili, kako je Đana zove, Tonina, rodila se u Australiji, ali izvrsno govori hrvatski. Socijalna je radnica i migracijska agentica – pomaže doseljenicima i izbjeglicama.

– Baš sam ponosna što sam proizašla iz te ljepe, malene i u srcu čuvane Hrvatske! I ja i sve moje generacije Siketa ponosni smo na našeg dida i babu i njihov uspjeh.

Braća Aldo i Bruno

Jezik je i naučila zahvaljujući babi Filomeni, Filici (rođenoj Glumac). U njihovoj kući u Ublima u ulaznom hodniku prvo ćete ugledati sliku na kojoj su njihovi roditelji i braća i dvije sestre Siketa. U manjoj dnevnoj sobi na zidu je mozaik obiteljskih slika. Na svakoj je po jedna obitelj proizišla iz one slike na ulazu: svi braća i sestre sa svojim potomcima i pod svakom slikom pločica na kojoj stoji ime obitelji.

SAMO DVA SLOGA

Obiteljska priča lastovskih iseljenika Siketa velika je poput njihove obitelji i ne znam kako je i gdje završiti osim, možda, opet na zvoncu obiteljske kuće. Na odlasku opet čitam ono "Braća Siketa" i mislim – suprotno svim našim percepcijama o otočanima, ili o svim našim malomještanima, kao nesložnima, suprotno svim pričama o napuštenim otočnim kućama od sto vlasnika raseljenih po svijetu i po mogućnosti posvađenima – u lastovskim Ublima stoji jedna kuća na koju su intavulana sva braća – desetero njih! Mora biti da tajna leži u imenu broda,

Zahvaljujući teti Jelici, koja je prva inicirala obiteljsko okupljanje, Sikete se nalaze svake godine, a 2020., bit će 31 godina da se nalaze potomci Antuna i Filomene u dalekoj Australiji.

kratkom, od samo dva sloga – "Sloga" – kojim su pobjegla trojica braće, a ostali otplovili za njima jer nisu željeli živjeti ni preživjeti razdvojeni, rastavljeni, otuđeni. I još i dandanas se jednako drže za cimu toga svog obiteljskog broda na kojem su posljednji žulje dobili ona tri najstarija brata kad su bježala u Italiju, pa u Australiju. Brod se više nikad nije vratio na Lastovo. E, ali Sikete, Sikete jesu! ■

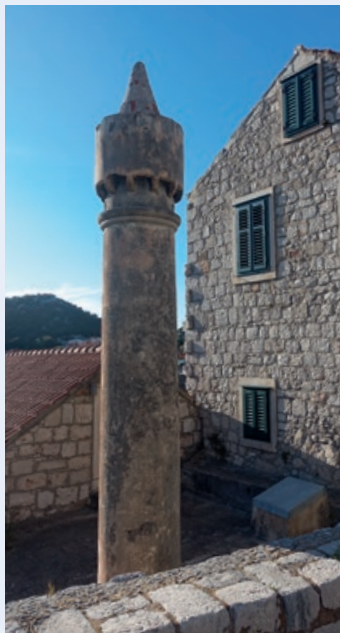
ENG There is a house in Ubli on the island of Lastovo, near the church, where the name tag at the doorbell reads Braća Siketa ("The Siketa Brothers"). This is the doorbell that brings together all 172 members of the Siketa family, now living in Australia's Geelong.

Fumari – jedinstvene graditeljske minijature

Stanovnici su razvili posebnu tehnologiju izgradnje dimnjaka koja je, osim funkcionalnošću, rezultirala i konstruktorskom genijalnošću i kreativnošću

Tekst i foto: **Željko Rupić**

Zahvaljujući (i) svojim fumarima, odnosno dimnjacima na kućama, mjesto Lastovo nad Lastovskim poljem, na istoimenome otoku, mnogi smatraju jedinstvenim spomenikom arhitektonske kreativnosti. Kako bilo, lastovski fumar karakterističan je i nadasve jedinstven arhitektonski izričaj 17. i 18. stoljeća, neobičnoga i zanimljivoga izgleda.

Znano je da je Lastovo izloženo mnogim vjetrovima koji su oduvijek otežavali normalno održavanje vatre na ognjištu, samim time i svakodnevni život u kući. Stanovnici su stoga razvili posebnu tehnologiju izgradnje dimnjaka koja je, osim funkcionalnošću, rezultirala i konstruktorskom genijalnošću i kreativnošću. Ne možemo zanemariti ni najrašireniju priču da su se mještani stolje-

ćima nadmudrivali, odnosno natjecali, gradeći komplicirane fumare u nastojanju da budu ljepši od "susidovih", a navodno je njihova uloga bila i da покаžu bogatstvo vlasnika kuće. Usmena predaja kaže i da su se neki detalji na fumarima (ponekad) čak i podrugljivo "obraćali" susjednim kućama. Ipak, vrlo je vjerojatno da je raznolikost fumara, jer se često navodi da ne postoje dva jednaka u Lastovu, zapravo demonstracija konstruktorskoga genija ljudi onoga vremena.

ORIGINAL KRUŽNOGA PRESJEKA

S ocjenom da se, kada je o lastovskim fumarima riječ, radi o iznimnoj funkcionalnosti i konstruktorskoj genijalnosti slažu se i oni koji smatraju da je teorija da je svaki drukčiji utemeljena koliko i tvrdnja da je svaka kuća drukčija, odnosno da su ukrasni detalji fumara isticali socijalni status kuće, tj. obitelji u istoj

mjeri koliko i ostali građevinski elementi kuće. Na web stranici Turističke zajednice Općine Lastovo može se pročitati komentar čitatelja u kojemu se tvrdi da je originalni lastovski fumar kružnoga presjeka u trupu s cilindričnim proširenjem (kapom) i stožastim vrhom kape. Takva dimna kapa štitila je kuću od mogućega požara zbog vertikalnih propuha u dimnjaku koje obične dimne kape na strmim terenima ne mogu spriječiti. A okrugloga je oblika jer na vjetrove iz svih smjerova stvara podtlak koji isisava dim s ognjišta.

Svakako, lastovski fumar je biser graditeljske tradicije ne samo Lastova, nego i Hrvatske uopće. ■

ENG *The chimneys of the island of Lastovo, referred to locally as fumare, are unique monuments to architectural creativity. They are characteristic and altogether distinctive expressions of the builder's craft of the 17th and 18th centuries, unusual and fascinating in appearance.*

Jedna od posljednjih riznica biološke raznolikosti Sredozemlja

Otok Lastovo po svojoj dužini pripada skupini malih otoka. Kao jedan od najudaljenijih, bio je rijetko predmet botaničkih istraživanja. Zahvaljujući Hrvatskoj gorskoj službi spašavanja, otok je ispresijecan planinarskim stazama koje omogućavaju izvrstan uvid u ljepote ovog otoka. Različitost reljefa, izobilje sunčeva svjetla i noćna vlaga razlog su što na otoku nalazimo nekih 700 vrsta biljaka, od toga 15 endemičnih i 53 ugrožene

Tekst i foto: **Darko Mihelj**

Što se tiče tektonike, Lastovo je ostatak tzv. tercijarnoga montegargansko-palagruškog spoja čiji je ostatak podmorska greda koja Jadransko more dijeli na dva dijela. Zahvaljujući tom spoju, na obje strane, i u Hrvatskoj i u Italiji, nalazimo srodne biljne vrste, raširene u oba smjera. Geološki, otok je pretežno građen od jurskih vapnenaca, a ima i vapnenaca kredne starosti. Klimatski na otoku vlada tipična sredozemna klima pa otok pripada tzv. klimi masline. Struje Južno-jadranske kotline moru daju prozirnost do čak 50 metara dubine.

ZANIMLJIVE BILJNE ZAJEDNICE

Lastovsko otočje obuhvaća kopno otoka, skrivene uvale i zaljeve, ukupno čak 44 otoka, otočića, hridi i grebena te more oko njih. Čak 72% površine Parka prirode je more! Podmorje otoka zbog dotoka hranjivih tvari iz dubina Jadranskog mora daje bujan morski život s 250 vrsta morske flore, brojnim vrstama algi, koralja te zaštićenih i ugroženih livada posidonije. Tu nalazimo i obilje riba (škarpine, gofovi, kernje, zubaci, kantori itd.) i drugih morskih organizama poput brkatog jastoga, hlapova. Na otoku nema zmija otrovnica ni paukova.

Otok se smatra jednim od najšumovitijih i najsunčanijih jadranskih otoka.

Pistacia-lentiscus

Novijom inventarizacijom flore Lastova zabilježeno je 418 vrsta biljaka koje se svrstavaju u čak 75 biljnih porodica. Po životnim oblicima najveći broj vrsta lastovske flore pripada jednogodišnjim biljkama, tzv. terofitima i hemikriptofitima, biljkama s pupovima neposredno iznad tla koje preživljavaju nepovoljne uvjete zaštićene tkivom, odumrlim dijelovima biljaka ili su prekrivene tlom.

Quercus-ilex

Istraživanjem špilja nađeno je pedesetak vrsta dobro prilagođenih špiljskim staništima. U lastovskoj uvali Kružići nalazimo vrulje i zasumporenu krašku jamu. Uvala Zalučje stanište je endemične biljke čvrste ampelodezme. Na rtu Struga na Veljim stijenama gnijezde se smeđe čiope. Tu je nađen endemični kopneni puž, a od biljaka nalazimo bjeličastu gromotulju i dubrovačku zečinu. Na brdu Rača glava nalazimo Rača špilju kao zaštićeni geomorfološki spomenik prirode. U Ropa Međededini, špilji pokraj rta Busovače, nalazimo tri ugrožene vrste šišmiša, a nekad je bila i stanište sredozemne medvjedice. Na Lastovnjacima i Vrhovnjacima nalazimo stenoendemičnu lastovsku guštericu.

Više od 70% površine prekriveno je šumom. Nalazimo i neke zanimljive biljne zajednice poput veze šuma **divlje masline** (*Olea europaea*) i **rogača** (*Ceratonis siliqua*), što je karakteristično za najtoplije dijelove Sredozemlja, a za otok predstavlja potencijalni vegetacijski pokrov. U sklopu te veze ističe se biljna zajednica divlje masline i **tršlje** (*Pistacia lentiscus*). Šume **crnike** (*Quercus ilex*)

bile su uglavnom na sjevernom i sjeveroistočnom dijelu otoka, na strmim obroncima okrenutim prema sjeveru. Takva mala sastojina šume crnike nalazi se na površini od grada Lastova do povijesno zaštićene uvale Lučice. Mnogo prostora zauzimaju i površine s **alepskim borom** koji zarašćuje garige (garig - degradacijski stadij mediteranskih šuma) ružmarina s primorskom crnju-

Marrubium-incanum

šom, posebice na površinama spaljenim u požaru. Najveći broj vrsta, više od 65% flore, pripada biljnim porodicama mahunarki (*Fabaceae*), trava (*Poaceae*), glavočika (*Compositae*) i usnača (*Lamiaceae*).

VIŠESTRUKO ISKORISTIVE BILJKE

Na Lastovu iz "Crvene knjige vaskularne flore Hrvatske" nalazimo: kritično ugroženi **kopljastolisni zvinčac** (*Bupleurum lancifolium*), jednogodišnju zeljastu biljku iz porodice štitarki. **Razdijeljeni šaš** (*Carex divisa*) je ugrožena vrsta trajnica s puzavim podankom iz porodice šiljeva ili šaševa, a raste inače u Europi, Aziji i sjevernoj Africi. Ugrožen je i otrovni **sredozemni veliki kokotić** (*Delphinium staphisagria*), dvogodišnja ili višegodiš-

Capparis-orientalis

nja biljka iz porodice žabnjaka. Ime kritično ugroženoga **pješčarskog maka** (*Papaver argemone*) iz porodice makova govori o tome na kakvim tlima raste. U rangu osjetljive vrste je trava **svinuti tankorepaš** (*Parapholis incurva*). Dvije vrste iz roda solnjača, **sodna solnjača** (*Salsola soda*) i **bodljikava solnjača** (*Salsola kali*), osjetljive su vrste. Iz pepela obiju biljaka nekad se dobivao natrijev karbonat, važan u proizvodnji sapuna ili stakla.

Od endema na Lastovu nalazimo su-bendemu (šire geografske rasprostranjenosti) **promjenjivu djetelinu** (*Trifolium mutabile*) i stenoendeme koji su lokalizirani na manja područja poput **jadranske perunike** (*Iris pseudopallida*) ili **jadranskog lastavičnjaka** (*Vincetoxicum hirundinaria adriaticum*). Ostale zanimljive lastovske vrste biljaka su: **stružkavica sijeda** (*Alkanna tinctoria*) koja u svojem korijenu sadrži crvenu boju alkanin, često upotrebljavanu za bojenje različitih predmeta i proizvoda. **Bojadisarski jarmen** (*Anthemis tinctoria*) je glavočika žutih jezičastih cvjetova, a služi za bojenje u žuto. U mediteranskim guštarama ili makiji često nalazimo **planiku** (*Arbutus unedo*), grm ili manje stablo. Listovi i grane ove biljke mogu se koristiti za štavljenje kože jer sadrže treslovine. Plo-dovi ("maginje") sadrže i do 10% šećera

Lilium-candidum

Dana 29. rujna 2006. Hrvatski sabor donio je Zakon o proglašenju Parka prirode "Lastovsko otočje". Time je Lastovsko otočje postalo jedanaesti park prirode u Hrvatskoj.

pa se mogu jesti svježi ili prerađeni, ali u ograničenim količinama jer mogu djelovati i štetno. **Divlja blitva** neugledna izgleda ishodišni je oblik blitve za sve poznate današnje odlike. U pukotinama stijena nalazimo grm **trnoviti kapar** (*Capparis orientalis*) čiji se pupoljci već stoljećima koriste kao začim. Pupoljci se spremaju osušeni, posoljeni ili u octu. Na močvarnim mjestima raste **plemenita pavitina** (*Clematis flammula*), vrlo otrovna biljka od koje neke životinje ako je popasu mogu uginuti za nekoliko sati. Pomalo sukulenta **drvolika mlječika** (*Euphorbia dendroides*) sadrži mliječni sok koji je toliko jak da se njime može trovati riba. U narodu se upotrebljava i kao purgativ te kao lijek za bolesti povezane sa žuču.

NARODNA MEDICINA

Vrlo dlakava biljka iz porodice usnača **bijela marulja** (*Marrubium incanum*) jedna je od najstarijih ljekovitih biljaka. Još su je stari Egipćani koristili kao protuotrov i lijek u bolestima pluća. Grm ili manje listopadno stablo **melija, kok ili očenašica** (*Melia azedarach*) porijeklom je s Himalaje, ali raste i u južnoj Europi. Ima crvenkasto-modre, mirišljave cvjetove pa se zato često sadi kao ukrasnica. Njegovo drvo koristi se u izradi puhačkih instrumenata. Mirta (*Myrtus communis*) je jedna od rijetkih biljaka iz istoimene biljne porodice koja raste u Europi. Vjerojatno potječe iz Indije. Od bijelih cvjetova može se dobiti tzv. eterično mrčino ulje. Od drva se dobiva izvrstan ugljen. **Zemaljski babin zub** (*Tribulus terrestris*) raste uglavnom na poljima i kamenjarima. Plodovi joj se koriste u narodnoj medicini. U živicama i na zidovima možemo naći žutu vučju stopu (*Aristolochia clematitis*) čiji cvjetovi ima-

Anthemis-tinctoria

ju zanimljivu prilagodbu (stupicu) prilikom oprašivanja koje rade sitni insekti. Ljekovit je podanak koji su još koristili Dioskorid i Plinije u različite svrhe iako se danas smatra otrovnom biljkom. Iz porodice ljiljana često se kao ukrasna biljka sadi **bijeli ili Madonin ljiljan** (*Lilium candidum*): poznat je i kao ljekovit pa su je još koristili i arapsko-perzijski liječnici. Dio makije je i grm ili nisko stablo **tršlja** (*Pistacia lentiscus*) tamno-crvenih, sitnih cvjetova, skupljenih u grozdove. Iz kore se zarezivanjem dobiva tzv. balzam mastiks. Danas se mastiks upotrebljava npr. u proizvodnji boja i lakova. **Smrdljiku** (*Pistacia terebinthus*) često nalazimo u primorskim hrastovim šumama. Od stabljike se može dobiti smola poznata kao tzv. ciparski ter-pentin koji se nekad upotrebljavao za razne premaze. Plodovi su joj jestivi. ■

ENG The island of Lastovo by its length belongs to the group of small islands. In terms of its surface, it is a medium-sized island and is geographically part of the outer group of the southern Dalmatian islands. As one of the outermost islands, it has been rarely the subject of botanical research. Indented coastline, rich relief with numerous steep slopes (highest peak Veli Hum, 417 m.n.m.), with larger and smaller fields and sinkholes makes this island a bit wild and inaccessible. Thanks to the Croatian Mountain Rescue Service (GSS), the island is intersected with hiking trails that give an extraordinary insight into the beauty of this island. Tip: Take plenty of fluids for walking, as there is no watercourse on Lastovo (summer months are not recommended for hiking, unless you go very early in the morning). As Lastovo was once a "military" island, both nature and biodiversity are well preserved.

Lastovka i Slavonka iz Australije

Australka hrvatskih korijena Stefanie Čihoratić na Lastovo se preselila prije šest godina. Ovu mladu učiteljicu vjeronauka iz rodnog Geelonga, na otok je dovela ljubav.

Tekst: Maja Šubarić Mahmuljin

Kako joj je otac rodom s Lastova, nekoliko je puta ljetovala na otoku gdje je i upoznala supruga Antu 2011. godine. Vezu na daljinu okrunili su brakom 2015. godine, a danas su ponosni roditelji četverogodišnjeg dječaka i dvogodišnje djevojčice. Iako se na Lastovu danas osjeća kao doma, Stefanie priznaje kako joj je u početku bilo teško i da joj nedostaje Australija. No na Lastovu je izgradila novi život – predaje vjeronauk u Osnovnoj školi "Braća Glumac", pjeva u ženskoj klapi "Ladesta" i vodi crkveni zbor "Petrovo uho". Upitali smo je kako se snašla na otoku, koliko joj se život razlikuje od onog u Australiji, kako joj je raditi s djecom na otoku i razmišlja li o povratku u Australiju.

Rođena si u Australiji, no tvoji su roditelji podrijetlom iz Hrvatske. Kada i zašto su otišli živjeti u Australiju?

- Otac je imao 15 godina kada je iz ekonomskih razloga sa svojom obitelji doselio u Australiju kamo se jedan član obitelji već preselio. Majka je sa svojom obitelji otišla iz slavonskog sela Gat kada je imala devet godina, također iz ekonomskih razloga.

Kako je izgledao tvoj život u Australiji? Jeste li negovali hrvatske korijene?

- Rodila sam se u velikoj obitelji kao šesto od sedmero djece. Imam četiri sestre i dva brata, tako da je kod nas doma uvijek bilo veselo. Svi u obitelji smo bili aktivni članovi KUD-a "Lado" Geelong gdje smo učili svirati tamburice, pjevali hrvatske pjesme i plesali. Tamo sam naučila svirati bisernicu koju

sviram već 19 godina. Moji su se roditelji upoznali kroz "Lado", tako da je to društvo uvijek bilo dio nas. Zbog njega smo uvijek bili aktivni, radili smo u Centru hrvatske zajednice u Geelongu gdje smo držali probe, družili se s drugim Hrvatima, učili hrvatski jezik subotom i tako uspjeli zadržati svoj hrvatski identitet. Geelong je grad na moru u kojem živi puno iseljenika iz Hrvatske, tako da sam se kroz djetinjstvo najviše družila s Hrvatima. Udaljen je 45 minuta vožnje od glavnog grada Melbournea u kojem sam završila Australski katolički fakultet (Australian Catholic University).

Kako ti se sviđjela Hrvatska i Lastovo? Koliko često si dolazila na otok i jesi li u početku mislila da ćeš se tamo preseliti?

- Od prvog dana sam se zaljubila u Lastovo. Prvi puta sam došla 2003. godine kada sam imala 11 godina i odmah mi se sviđala ljepota mjesta, a i uvijek me je zanimalo rodno mjesto mog oca. Prije nego što sam se preselila, Lastovo sam posjetila najmanje šest puta. Bilo je trenutaka kada sam pomislila da bih mogla živjeti na otoku jer sam toliko voljela tamo ljetovati, ali sve dok nisam upoznala svog supruga, nisam o tome ozbiljno razmišljala.

Kako si upoznala svog supruga Antu i je li vam bilo teško održavati vezu na daljinu?

- Antu sam upoznala 2011. godine na jednom druženju kod zajedničkih prijatelja na Lastovu. Tu večer smo se upoznali i drugi dan odlučili biti u vezi. Od tada smo se čuli telefonom, pa preko Skype-a na internetu. Tri godine bili smo u vezi na daljinu. U to vrijeme, on je dva puta došao u Australiju, a ja sam ljeti i jedamput zimi dolazila na Lastovo. Kada smo se upoznali bila sam na prvoj godini fakulteta, no odlučila sam

završiti sve četiri godine prije nego preselim na Lastovo. Meni je cilj bio završiti fakultet, a njemu raditi na otoku, pa smo tako uvijek brojali dane dok se nismo idući put susreli. Vjenčali smo se u 18. srpnja 2015. godine na Lastovu kada su mi došli roditelji, braća i sestre.

Zašto ste izabrali život na Lastovu i je li ti bilo teško preseliti se iz Australije na mali otok?

- Smatrala sam da će meni biti puno lakše preseliti se nego mom suprugu. On je došao dva puta u Australiju i vidjela sam kod njega ono što sam već doživjela kod svog oca, a to je njegova vezanost za Lastovo. Uz to, meni je puno bolje išao hrvatski nego njemu engleski jezik, a i ja sam već imala hrvatsko državljanstvo.

Koje su prednosti, ali i nedostaci života na Lastovu?

- Lastovo je prekrasno mjesto za mir, tišinu, čisti zrak i zdrav život. Kako je malo mjesto ne moraš se bojati dok navečer šećeš po mraku, osim ako lupa neka "funjesta" od propuštene kuće ili

Stefanie i Ante Čihoratić s djecom

ako padneš preko mačke (smijeh). Kada odlučiš živjeti ovdje, ne smiješ patiti za onime čega nema, nego moraš gledati što imaš i zaboraviti na sve drugo. Kada bih svaki dan razmišljala što mi nedostaje, pala bih u duboku depresiju jer tu nema kraja. A opet kada sve imaš, opet ti nešto nedostaje, tako da često ne mislim na ove stvari. Na Lastovu nedostaje događanja. Često ljeti bude raznih sadržaja, ali su oni uglavnom za turiste. Za nas domaće duga je zima. Nedostaje i to da se više družimo kao zajednica. No, ove godine po prvi puta za vrijeme došašća organizirana su razna krasna događanja. Izgradilo se jedno igralište u Ublima gdje roditelji mogu sjesti, čuvati djecu i malo se podružiti. Ponekad pomislim kako bi nam dobro došao jedan *fast food* restoran da ne moram misliti što ću skuhati ako mi se baš taj dan ne da. No to su sitnice.

Možeš li usporediti svoj život u Australiji i sadašnji život na Lastovu? Što ti najviše nedostaje iz rodnog grada?

- U Australiji je sve lako i dostupno. Multikulturalna je zemlja, tako da se susrećeš s ljudima koji ti daju drugi pogled na život. U srednjoj školi sam imala prijateljice iz Vijetnama, Indije, Srbije, Hrvatske, Australije, Italije, Turske i Filipina. Svi smo bili slični, imali svoju kul-

туру i način života, ali smo se poštovali i dobro slagali. Ne mogu reći da mi previše nedostaje Geelong jer osjećam da sam više vezana uz Lastovo. No, nedostaju mi braća, sestre, nećaci i nećakinja, ali i prijateljice. Ovdje na otoku svi dišu kroz život kao jedno tijelo, barem na Lastovu. Sviđa mi se zajedništvo i obiteljska atmosfera na otoku. No primijetila sam da ljudi u Hrvatskoj imaju manje strpljenja i možda tolerancije za one koji su malo drugačiji, iako se susreću s dosta turista. Osjetila sam kako su Hrvati puno iskreniji i oštrij po naravi. Primjerice, uvijek spomenem suprugu ako je netko u dućanu ili uredu bio baš ljubazan prema meni jer je to rijetkost. U Australiji su zaposlenici uvijek ljubazni i otvoreni.

Kako su te prihvatili stanovnici Lastova, jesi li pronašla prijatelje ovdje?

- Zнала sam da će mi u početku biti teško, ali prvu godinu sam dosta patila zbog prijateljica koje su mi nedostajale. No imala sam sreće da sam sve to pronašla u svom suprugu i uspjela sam se sprijateljiti s njegovim prijateljima na Lastovu. Sada sam stekla dobre prijateljice koje mogu nazvati i pitati za savjet ili s njima popiti kavu. Dok nisam rodila prvo dijete nije bilo lako stvarati te dublje veze, no zahvaljujući Anti, na-

šoj djeci i tome što sam dosta aktivna na otoku uspjela sam se snaći.

Završila si engleski i vjeronauk. Kako ti je predavati vjeronauk u osnovnoj školi na Lastovu?

- Držati satove vjeronauka u razredu s malo djece (ne više od 10) je vrlo teško. Kada je malo djece na meni je da ih dodatno motiviram, što nije u tolikoj mjeri potrebno u većim razredima jer postoji radna atmosfera. Iako djeca na otoku možda više znaju o vjeri nego djeca u školama u Australiji, teško je voditi rasprave s troje ili petero djece jer svi ne sudjeluju. Kada je šestoro djece, ako ih se dvoje ne trudi ili ne žele sudjelovati, to je skoro pola razreda; kao 12 djece od 24 koja ne sudjeluju ili ne slušaju, što se ne događa u većim razredima.

Majka si dvoje male djece. Učiš li svoju djecu engleski? Koliko ti znači tvoja obitelj i jesi li zadovoljna životom ovdje?

- Baš kao što su moji roditelji pričali sa mnom hrvatski, tako i ja sa svojom djecom pričam engleski. Mogu s ponosom reći da sinpriča engleski s australskim naglaskom, a tako je počela i kćer. Od kada sam rodila svog sina prije i pol godine, život na Lastovu mi je postao mnogo ispunjeniji. Nema dana da mogu reći da mi je dosadno, jer svaki dan donese nove izazove u kojima se

Roditelji, sestre i braća Stefanie

snalazim kao majka, učiteljica i aktivna članica svoje zajednice. Moja su mi djeca ispunila onu prazninu koja sam osjećala zbog odvojenosti od svojih nećaka i nećakinja u Australiji.

U usporedbi s počecima, kako se danas snalaziš na otoku? Smatraš li se pravom Lastovkom?

- Kada sam tek došla bila sam kao Antina sjena. Bili smo zajedno skoro 24 sata dnevno, sve dok se nisam pronašla posao i društvo. Živjela sam s njegovom obitelji i bilo je teško naći svoje mjesto uz njih, ali s vremenom je sve sjelo na svoje mjesto. Zahvalna sam što imamo prekrasnu obitelj i što su me njegovi

prihvatili kao svoju od samog početka. Ja osjećam da sam više-manje shvatila što to znači biti Lastovka, a to je osoba koja voli svoj otok, želi raditi za uspjeh i dobrobit svog otoka te živjeti u skladu s otokom. Iako ne osjećam da sam samo Lastovka. Smatram se i Slavonkom, ali i Australkom jer sam tamo rođena i imam drugačiji mentalitet nego ljudi ovdje.

Imaš li dovoljno sadržaja na otoku? Pjevaš u ženskoj klapi i vodiš zbor. Koliko ti znače ove aktivnosti?

- Kada sam došla na Lastovo jako mi je nedostajalo sudjelovanje u orkestru i biti dio "Lada", pa sam se priključila KUD-u Lastovo i plesala s njima. Potom mi se otvorila prilika da budem dio ženske klape Ladeste, a sada i vodim crkveni zbor "Petrovo uho" u mjestu Ubli što mi daje puno sreće, obiteljske atmosfere i zadovoljstva.

Imaš li želju vratiti se u Australiju jednog dana?

- Naravno da se želim vratiti i posjetiti sestre, braću, njihovu djecu i sve prijatelje. Kada mi djeca malo porastu planiram otići u Australiju, ali samo u posjet. Zasad mi je najbitnije da osiguram svoje temelje ovdje na otoku. ■

ENG Stefanie Čihoratić, an Australian of Croatian background, moved to the island of Lastovo six years ago. This young teacher of English and catechism was motivated by love to leave her native Geelong.

O govoru mjesta Lastova

Zanimljivo je istaknuti da je o malo kojem govoru toliko proturječnih mišljenja i toliko međusobno različitih zapisa. Suvremeni dijalektolozi govor Lastova načelno svrstavaju u čakavsko narječje, premda su svjesni činjenice da se u tom govoru uopće ne rabi zamjenica **ča**. Također redovito ističu da su Lastovci jekavci, a budući da inače uopće nema čakavaca jekavaca, napominju da je to jedini čakavski jekavski govor.

Nakon što je godine 1893., hrvatski jezikoslovac Marcel Kušar objavio u Zagrebu članak "Glavne osobine lastovskog narječja", govori otoka Lastova, a posebice samoga mjesta Lastova, postaju izazovom za jezikoslovce, osobito od sredine 20. stoljeća pa nadalje. Zamjenica **ča** ne rabi se ni u kojem obliku nego isključivo *što; zašto; ušto; nješto* (u značenju nešto); *ništa* itd. Lastovci *jekavci* govore *djeca; tjelo* (tijelo); *njesi, njesu* (u značenju nisi, nisu); *nješto* (u značenju nešto); *njeki* (u značenju neki) itd. Navedene jezične značajke dijalektolozi obično tumače dubrovačkim utjecajem na lastovski govor. Toj postavci u prilog idu i lastovski množinski padežni oblici koji su velikim dijelom novoštokavizirani pa se npr. govori *na rukama; s rukama; nogama*.

U dijalektološkoj se literaturi susreće i podatak da lastovski govor ima pet naglasaka. Međutim, u razgovoru sa starijim autohtonim stanovnicima u mjestu Lastovu čula sam samo dva silazna naglasaka, dugi i kratki. Uzlazni dugi naglasak govornici izgovaraju tek iznimno u pojedinim riječima, pa se ne može smatrati dijelom njihova naglasnoga sustava koji je vrlo srodan naglasnomu sustavu u govoru Hrvata u Boki kotorskoj. To ne podrazumijeva izravnu povezanost tih dvaju govora, ali upućuje na pretpostavku da i u govoru Lastova ima obilježja stare hrvatske arhaične štokavštine. Na hrvatskom su jugu bila dva stara štokavska dijalekta koja su se postupno novoštokavizirala. Uz more između Cetine i Neretve govori se ikavski i šćakavski. Šćakavski znači da se govorilo (i još uvijek se govori) *šćap, gušćer, šćipat, šćucat* itd. Južno od Neretve govori se jekavski i štakavski, tj. *štap, gušter, štipat, štucat* itd. Štakavizmi su redoviti u dubrovačkom govoru i u Boki kotorskoj. Lastovski je govor jekavski, pa ga se u tom pogledu ne može povezati sa štokavskim ikavskim govorima sjeverno od Neretve prema Cetini, ali s tim govorima ga vežu šćakavizmi jer se u Lastovu npr. govori. *šćap; gušćer; šćeta; kješća* (u značenju klijesta); *godišće; igrališće; Što išćeš?* itd. Budući da takve šćakavizme imaju i čakavski ikavski govori na Korčuli, Hvaru i drugdje na srednjodalmatinskim otocima obično se smatra da je to čakav-

Piše: Sanja Vulić

ska osobina u lastovskom govoru. Istodobno pridjevsko-zamjenički padežni oblici u lastovskom govoru, koji završavaju na *-ega, -emu*, npr. *na Svetega Ivana i na Svetega Petra* (odnosi se na blagdane tih dvaju svetaca); *Novega godišća; drugega; njegovega*, povezuju taj govor s obližnjim čakavcima ikavcima koji ih također imaju. Ostatke takvih oblika pridjevsko-zamjeničke sklonidbe i danas se može čuti od starijih Dubrovčana koji ga rabe u pokaznim zamjenicama, npr. *tega, onega* (a ne *toga, onoga*) itd.

Sa štokavštinom lastovski govor veže i prezent glagola *moći* koji glasi npr. *on može*, dok je na čakavskim otocima redovito *on more*, a čak se čuje i *oni možu* (oni mogu). U obližnjim čakavskim govorima je *crikva*, a na Lastovu *crkva* kao u štokavštini. Ima i novoštokavskih značajki koje su se, kao i u dubrovačkom govoru, pojavile znatno kasnije, npr. najnovije jotiranje tipa *neđeja* (nedjelja), *đe* (gdje), *viđet* (vidjeti). U lastovskom se govoru susreću značajke uobičajene u spomenutim otočkim čakavskim ikavskim govorima. U tom je pogledu važno istaknuti izostanak izgovora glasa *lj* pa se npr. govori *Tri kraja* (Tri kralja), *najboja zemja* (najbolja zemlja), *postēja* (postelja), *poje* (polje), *nevoja* (nevolja). S navedenim čakavskim govorima Lastovce vežu i neke leksičke osobine kao što je npr. uporaba pridjeva *veselo* u značenju brzo, npr. *veselo vazmi bokun karte* (brzo uzmi komad papira), imena svetaca kao npr. *sveti Rok; sveti Antoni* (dok su u Dubrovniku *sveti Roko i sveti Antun*). Neka obilježja bliska su udaljenim čakavskim govorima kao npr. realizacije sa samoglasnikom *o* na mjestu nekadašnjega samoglasnoga *i*, pa se u Lastovu govori *jaboka* (jabuka), *žot* (žut), *pon* (pun), *vona* (vuna), *soza* (suza), pridjev *dog* (dug). Po toj se osobini lastovski govor može usporediti s arhaičnim čakavskim govorom Dobrinja i okolice na otoku Krku. S čakavskim ga sjeverom povezuje i svetačko ime *sveti Marak* (umjesto Marko). Iz toga se ne može iznijeti zaključak o izravnoj povezanosti s tim govorima, ali je zanimljiva usporedba. Nedvojbeno je da su na Lastovu vrlo rano došli u kontakt arhaični štokavci i govornici čakavskoga narječja. Budući da se dubrovački govor u 16. stoljeću počeo novoštokavizirati, pojedine novoštokavske značajke iz toga govora kasnije su postupno prihvaćene i lastovskom govoru. ■

Razlike i sličnosti između europskih prijestolnica kulture

Jedan od najzanimljivijih programskih pravaca građanima Rijeke i Primorsko-goranske županije najbolje objašnjava vezu između kulture i svakidašnjeg života pod nazivom "27 susjedstava"

Tekst: **Nino Sorić**

Rijeka upravo počinje svoje jednogodišnje predsjedanje kulturom Europske unije. Isto će učiniti irski Galway.

Kultura je i u Irskoj i u Hrvatskoj vezana uz riječi i tradicije jezika, običaja, povijesti. Odlučili smo stoga usporediti neke značajne detalje između ta dva grada, njihove povijesti, njihove bizarnosti, njihove predsjednike, njihove zaprepasujuće sličnosti. Galway je grad od otprilike 100.000 stanovnika s porastom od par tisuća godišnje. U njemu 75 posto čine Irci, ostalo su migranti iz istočne Europe, Baltika, Afrike i Šri Lanke. Rijeka ima službeno 125.000 sta-

Galway je krenuo u istraživanje narodne tradicije, a Rijeka u ispitivanje urbane: industrijske, političke, ideološke, arhitektonske. Cilj je stvoriti platformu suradnje i jačanja lokalnih zajednica u udaljenim urbanim i ruralnim područjima. Razvijajući dobre međuljudske odnose ističemo činjenicu da smo kao stanovnici Hrvatske jedni drugima istinski europski susjedi.

novnika, ali s padom od tisuću godišnje. PGŽ je, naime, jedna od županija koja najbrže gubi stanovništvo. Galway je poznat po motu "Laudatio Eius Manet In Saecula Saeculorum", što otprilike znači kako će njegova slava trajati u svim generacijama, a Rijeka je "Indeficienter", nepresušna. Oba grada tvrde kako su vječni.

ZNANO I NEZNANO

Bili su velike luke. Galway je najznačajnija luka zapadne Irske za Francusku i cijeli Atlantik, Rijeka je najznačajnija luka sadašnje i bivše države, pa i Mađarske. Kelti su imali tekstilnu industriju koja je propala 1980., a što je sve Rijeka imala i što je propalo teško je i nabrojiti. Rijeka se još održava rafinerijom, brodogradnjom, metaloprerađivačkom industrijom. Oba grada oslanjaju se u turizam, iako su Irci ipak bolji: njihov predivni grad u posljednjih dvadeset godina proglašen je nekoliko puta jednim od "šest najseksi gradova" ili jedno od pet mjesta koje morate vidjeti. Galway s obzirom na emigrante ima Ruse, Rumunje, Kopte, Sirijsku katoličku crkvu. Svi koriste irske crkve za svoje obrede. Grad je 2014. dobio i prvu džamiju, Rijeka pak 2009. Mogli bismo nabrajati koliko koji grad

ima fakulteta, teatar, bolnica, koliko je povezan sa svojim jezikom, keltskim ili čakavskim (sličnosti su za sve navedeno velike), predsjednicima. Irski predsjednik (drugi mandat s najvećom premoćnom pobjedom u povijesti Irske) je Michael Daniel Higgins. Čovjek je pjesnik, izdavač, bivši ministar kulture i gradonačelnik Galwaya u nekoliko mandata te će otvoriti EPK 2020 u Galwayu. Kolinda Grabar-Kitarović (jedan mandat) je s Grobnika i profesionalna je diplomatkinja u NATO-u.

Galway je poznat kao "grad plemena". Englezi su osvojili grad 1650. članove 14 vodećih gradskih obitelji, koje su vladale irskom trgovinom stoljećima, posredno nazivali plemenima. Oni su to prihvatili s ponosom. To je postala tradicija i četrnaest zastava s obiteljskim grbovima i danas su amblemi grada. Rijeka pak ima svoj raritet, Adamićevih 14 svjedoka, kipove krivokletnika koji su su jalno i lažno prisegnuli na uglednog trgovca duhanom koji ih je ovjekovječio u kamenu 1787., a danas su u dvorištu Pomorskog muzeja.

LUKE - VRATA U SVIJET

Rijeka je u nečemu ipak prva pred Galwayom: ako je Nora Barnacle žena Jamesa Joycea, oca suvremenog romana iz Galwaya, čovjek čiji je roman struje toka svijesti napisan prije Joyceova "Uliksa" (1924.) bio je riječki pisac Janko Polić Kamov sa svojom "Isušenom kaljužom" (1909.). Roman je zabranjen i u rukopisu ostao do 1957. Obojica, Joyce i Kamov, bili su tuženi za pornografiju. Galway je poput Rijeke poznat po kiši i prevrtljivom vremenu, čak i za kišne irske prilike. Njima je uzrok Atlantik, Riječi Kvarner. U Galwayu će čak posta-

Rijeka stvara neformalne mreže kulturnih aktivnosti koje bi se trebale nastaviti i nakon 2020. Trajna vrijednost ove programske cjeline leži u ljudima, motiviranim i aktivnim stanovnicima koji su svjesni da kultura može biti pokretač razvoja njihovih životnih sredina i činiti ih prepoznatljivima i velikima.

viti umjetničke instalacije s razbijenim kišobranima!

Međutim, Galway danas ima više novca nego Rijeka te je u skladu s tim njihov EPK program bogatiji. Uključuje i književnicu Margaret Atwood i umjetnicu Laurie Anderson. Najveći svjetlosni umjetnički spektakl ikad osvijetlit će cijelu planinu Connemara iznad grada. Ipak, Irci su svoju godinu podijelili na četiri godišnja doba sa starim keltskim nazivima drevnog kalendara: Imbolc, Bealtaine, Lughnasa, Samhain, a svako će biti proslavljeno vatrometom.

"Najnarodskiji" riječki programski pravac, najbliži galvejskim, od njih sedam jest "27 susjedstava" koji okuplja 27 riječkih kvartova, otoka i naselja u PGŽ-u, a to su: Lovran, Opatija, Matulji, Kastav, Pehlin, Drenova, Škurinje, Turnić i Mlaka, Kampus na Trsatu, Jelenje, Čavle, Praputnjak, Kostrena, Crikvenica, Novi Vinodolski, otok Rab, otok Uni-

je, grad Cres, grad Krk, Malinska, Vrbnik, Gomirje, Mrkopalj, Fužine, Delnice, Brod na Kupi i Gornji Kutli. Povezuje ih s 27 naselja u EU, od Njemačke i Nizozemske do Švedske i Poljske.

Tijekom 2020. posjetitelji upoznaju kulturu i život susjedstava posjećujući njihove dnevne boravke, čitaonice koje su izvele tihu revoluciju opismenjanja u 19. i 20. stoljeću u Gornjim Kutima ili Jelenju, na Kastvu, ili neko od 27 događanja u susjedstvima. Bogat program događanja započinje jednom od najvažnijih tradicija ovog kraja, karnevalom, s posebno oblikovanom Zvončarskom simfonijom u Čavlima.

Sveučilišni kampus nudi cjelogodišnji znanstveno-edukativni program i hortikulturnu umjetničku intervenciju *Nisam robot* multimedijalnog umjetnika Darka Fritza. Susjedstvo Turnić-Mlaka povezuje se, među ostalim, s međunarodnom svemirskom postajom. Pleše se na raznim mjestima, uključivši festival Tancaj 2020 na Krku i festival Gomirje harmonika mundijal. Otok Unije slavi vjetar festivalom puštanja zmajeva, a poseban zabavni program posvećen je sumještanima raseljenima diljem svijeta. ■

ENG *Rijeka in Croatia and Galway in Ireland are kicking off their one-year stint as European capitals of culture. In both countries culture is associated with words and the traditions of language, customs and history. The objective is to create a platform of collaboration and the strengthening of local communities in distant urban and rural areas through a programme stream dubbed 27 Neighbourhoods. By developing good interpersonal relations, we highlight the fact that as residents of Croatia we are one another's true European neighbours.*

Hrvatski slavuj – Ilma de Murska

Hrvatska je oduvijek bila zemlja lijepih glasova i dobrih pjevača. Operna povijest u 20. stoljeću među najvećim imenima bilježi Zinku Kunc Milanov, Senu Jurinac i Dragicu Martinis, a 19. stoljeće Milku Trninu, Matildu Mallinger i Ilmu de Mursku

Tekst: **Davor Schopf**

Foto: **Pučko otvoreno učilište Ogulin**

Rođena je u Ogulinu, 6. veljače 1834., kao Ema Pukšec, kći upravnog kape-tana Slunjske graničarske pukovnije Josipa Pukšeca i Krescensije od Broderotte von Treuenfels. Ogulin u to doba već ima Jozefinsku cestu, a u doba Emina rođenja u njemu službuje ban Josip Jelačić. Petnaestak godina poslije otac će, zbog zasluga, biti premješten u Zagreb i dobiti plemićki naslov *de Murski*. Rodni grad slavi je svakoga studenog manifestacijom *Dani Ilme de Murske*.

Ema je bila glazbeno talentirana pa su joj roditelji zarana omogućili da uči glasovir. Dolaskom u Zagreb, uči pjevanje kod Vatroslava Lichteneggera.

Udala se za krajiškog natporučnika Josipa Edera i rodila dvoje djece. Eder je po službi premješten u Otočac, gdje Ema i dalje vježba pjevanje. Godine 1857. odselili su se u Graz, što će označiti zametak njezine blistave svjetske karijere. Za suprugu tadašnjeg austrijskog časnika bilo je nezamislivo da bude pjevačica i javno nastupa pa se Eder u početku tome protivio. No, Ema je bila uporna i postigla je što je htjela: promijenila je ime u Ilma, zatajila da je udana i postala gospođica Ilma de Murska. U Beču se

usavršavala kod poznate učiteljice pjevanja Mathilde Marchesi.

PJEVAČKA KARIJERA UNATOČ NEODOBRAVANJU

Njezini pjevački počeci nisu tekli baš glatko zbog loše ugovorenih angažmana. Pjevački je odmah bljesnula na debiju u Firenzi, 1862. godine, gdje je s golemim uspjehom pjevala svoju krunsku ulogu kraljice Marguerite de Valois

u Meyerbeerovim *Hugenotima*. Nizala je uspjehe u Italiji i Španjolskoj, ali je od prevelikog napora oboljela i došla u Zagreb roditeljima na oporavak. Poslije toga slijedi desetljeće trijumfa obilježeno ponajprije nastupima u Budimpešti, Beču i Londonu. U Budimpešti je pjevala u Njemačkom i Narodnom kazalištu: naslovne uloge Donizettijevih opera *Lucia di Lammermoor* i *Linda di Chamounix*, te Meyerbeerove *Dinorah*, zatim Bellinijevu Aminu u *Mjesečarki*, Verdijevu Gildu u *Rigolettu* i Leonoru u *Trubaduru*, Rossinijevu Rosinu u *Seviljskom brijaču*, Thomasovu Ofeliju u *Hamletu* i Philine u *Mignon*.

Tadašnje novine *Fövarosi Lápok* za njezino gostovanje 1864., uz ostalo, opširno i objektivno pišu kako joj "pjev nije ujednačen, ali je zarazno lijep i izražajan, katkada hladan i prazan, a sklonost prema kitnjastim fioriturama ponekad šteti cjelovitosti fraze". No, "široka je publika zadivljena njezinim ško-

lovanjem izgrađenim glasom, čarom koloratura, vještinom s kojom lako i sigurno leti i najtežim pasažama, brže nego što lete ljudske misli. Kao sunčev trak u svibnju, tako čisto, razigrano i lako juri ona gore dolje po visokim i dubokim tonovima, izvodi bravure".

NIKAD NIJE NASTUPILA U HRVATSKOJ

Bečko razdoblje bilo je zacijelo profesionalno najuspješnije. Bila je slavljena i primala goleme honorare. U Dvorskoj operi nastupala je od 1864. do 1873., od čega je dvije godine bila u stalnom angažmanu. Otpjevala je 229 predstava.

Ilma de Murska

Ilmu de Mursku u Beču su nazivali *hrvatskim slavujem*, u Australiji *kraljicom pjesme*, a George Bernard Shaw kaže da je *lady of position*.

Ta briljantna, ali ekscentrična pjevačica imala je savršeno pamćenje. Uloge je mogla učiti bez pomoći glasovira iz partiture, ležeći u krevetu.

Pjevala je još nekoliko uloga u tada popularnim i često izvođenim Meyerbeеровим operama: Isabellu u *Robertu Đavlu*, Ines u *Afrikanki* i Katarinu Skavronsku u *Sjevernoj zvijezdi* te Mozartovu Kraljicu noći u *Čarobnoj fruli* i Konstanzu u *Otmici iz Saraja*. Bila je prva bečka Julija u Gounodovoj operi *Romeo i Julija*.

NAJVAŽNIJA AUSTROUGARSKA PJEVAČICA 19. STOLJEĆA

S velikim uspjehom pjevala je u Berlinu, Parizu i Hamburgu, a onda je došao London gdje je, uz mnogobrojne trijumfe, njezina Lucia di Lammermoor, 1865., bila jedna od senzacija te godine. U srpnju 1870. u ulozi Sente protagonista je prve izvedbe jedne Wagnerove opere u Londonu, *Ukletog Holandeza* u kazalištu Drury Lane. Nositelj naslovne uloge, najpoznatiji engleski bariton viktorijanske ere Sir Charles Santley, u sjećanjima ističe kako je upravo u posebnosti Ilmina odnosa prema likovima koji u sebi sadrže nešto nestvarno bio velik uspjeh njezine Sente. I kritičari su se slagali da je bila neusporediva

u ulogama koje sadrže izrazit pomak od stvarnosti i u likovima romantičnih opera koje su skladatelji obdaruili prizorima ludila. "Bila je puna života, i svaka njezina kretnja, pa i pogled, imali su značenje. Ponekad bi pretjerivala, ali nikada nije bila hladna i nikada nije ostavila publiku hladnom", pisao je kritičar Henry Sutherland Edwards.

O Murskoj pišu svi svjetski operni leksikoni i povijesni prikazi. Ubrajaju je među povijesno najvažnije austro-ugarske pjevačice 19. stoljeća. Ističu njezin ujednačeni glas opsega od tri oktave, vrhunsku muzikalnost, savršenstvo pjevačke tehnike koja joj je omogućavala da najteže i najkompliciranije koloraturne ukrase izvodi besprijekornom točnošću, a ističu i njezinu izvorsnu glumu. Puno je zarađivala, ali je bila rasipna i zaduživala se. Na putovanja je vodila cijelu menažeriju kućnih ljubimaca. Bila je razmažena, svojeglava, mušičava i nepromišljena.

TRI BRAKA

Godine 1873. Ilma se otisnula u Ameriku i nastupala u nekoliko gradova. Zatim je putovala na Kubu, u Australiju i Novi Zeland, gdje je sklopila dva nezakonita braka. U Europu se vratila 1880. i pjevala u Budimpešti i Londonu. Bila je već u silaznoj putanji pa se pokušala baviti pedagoškim radom na Nacionalnom konzervatoriju u New Yorku, ali nije imala uspjeha. Razočarana, is-

crpljena i bolesna vratila se kćeri Hermini u München.

Umrula je 14. siječnja 1889. kod kćeri koja je zatim počinila samoubojstvo. General Josip Eder mogao je tek doći iz Beča u München da se pobrine za tijelo kćeri i supruge. ■

ENG The brilliant and eccentric opera singer Ilma de Murska was born in Ogulin in 1834. Her perfect memory allowed her to learn her roles without piano accompaniment directly from sheet music while lying in bed. There is not an opera lexicon or history that does not mention her name. She is numbered among the top singers of the Austria-Hungary dual monarchy of the 19th century. The histories highlight her uniform voice and three-octave range, supreme musicality, and the perfect singing technique that allowed her to achieve the most demanding and complicated colouratura embellishments with supreme perfection. They also note her exceptional acting. She died in Munich in 1889.

Balada Franza Abta *Zbogom, najdraže blago mojega srca*, posvećena Ilmi de Murskoj

Jubilej *Journala of Croatian Studies* iz New Yorka

Nakladnik *Journala of Croatian Studies* je The Croatian Academy of America, utemeljena u New Yorku prije 67 godina

Tekst: **Vesna Kukavica**

Iz New Yorka je ovih dana u Maticu pristigao jubilarni 50. svezak *Journala of Croatian Studies*, godišnje revije Hrvatske akademije Amerike / The Croatian Academy of America (HAA), čiji bogati sadržaj potpisuju urednici iz Kanade dr. sc. Vladimir Burbrin i dr. sc. Vinko Grubišić. Posrijedi je jedinstveni hrvatski časopis na engleskome jeziku za humanističke i društvene teme pokrenut prije šest desetljeća, točnije 1960., u okrilju naše intelektualne emigracije u Sjedinjenim Američkim Državama u vrijeme hladnoratovske podijele svijeta. Zadržavši desetljećima respektabilnu stručnu razinu, uredništvo časopisa osi-

guralo je ritam izlaženja sve do naših dana, unatoč promijenjenim okolnostima za tzv. *rješenje hrvatskog pitanja* kako u emigrantskim krugovima na Zapadu, tako i u matičnoj zemlji nakon pada komunizma u Europi i rađanja neovisne Republike Hrvatske. Većina emigrantske periodike prestaje izlaziti, a urednici disidentske provenijencije se ili vraćaju u domovinu nakon prvih višestranačkih izbora 1990-ih ili prepuštaju da tu prevažnu i financijski zahtjevniju časopisnu komunikaciju na stranim jezicima preuzmu ustanove i nakladničke organizacije mlade hrvatske države. Posljednje navedeno još se nije potpuno ostvarilo. Bilo kako bilo, *Journal of Croatian Studies* i njezin izdavač HAA hotimično preživljavaju te društvene preobrazbe slijedeći izvornu misiju

svojih karizmatičnih urednika Karla Mirtaha i Jere Jareba, a koja se inspirirala vizionarskim ciljem da su znanstveni radovi napisani na engleskome jeziku vidljiviji u globalnoj znanstvenoj zajednici pa se uloga *Journala* i u informacijskoj epohi pokazuje još značajnijom za afirmaciju suvremene hrvatske povijesti, kulture i društvenih osobitosti u međunarodnoj zajednici. Stoga je logično 50. broj JCS-a posvećen legendarnome Akademijinu predsjedniku Karlu Mirtahu (Otočac, 15. VII. 1917. - Farmington, 21. XII. 2013.), kojemu je višedesetljetni urednički i publicistički rad na toj serijskoj publikaciji nedvojbeno osigurao povlašteno mjesto u hrvatskoj kulturnoj povijesti 20. i početka 21. stoljeća. Poticajne refleksije o ovoj serijskoj publikaciji napisao je u uvodu jubilarnog sveska aktualni Akademijin predsjednik John P. Kraljic. Na stranicama *JCS-a* susrećemo istaknuta imena iz naše dijas-pore i domovine, uz mnogobrojne inozemne znalce. Časopisna serija obiluje kvalitetnim tekstovima iz hrvatske povijesti, umjetnosti, kulture i znanosti, uz intrigantne sociološke, politološke, religijske, pravne i ekonomske te jezikoslovne analize. Odličnu čitanost *Journal* bilježi u svim velikim javnim i sveučilišnim knjižnicama među kojima su Columbia, Harvard, Princeton, Yale, Berkeley, Toronto, London, Melbourne, Sydney, Zagreb...

FASCINANTNA GRAĐA

Građa 50. sveska JCS-a donosi četiri izvorna znanstvena rada autora iz RH i Kanade te jedanaest prikaza recentne hrvatske knjižne produkcije iz više humanističkih i umjetničkih područja koje su napisali doktori znanosti iz RH, SAD-a, Kanade i Australije i to Ellen

Elias-Bursać, Marko Vrančić, Vinko Grubišić, Marijan Gubić i Mishka Góra, Jelena Šesnić, Mirna Čudić Žgela, Andriana Ciprić i Ivo Šoljan. Na kraju su objavljene dvije bio-bibliografije koje upućuju na nemjerljiv kulturni, znanstveni i stručni doprinos naših autora s polustoljetnom američkom adresom povjesničara Jure Georga Prpića (1920. - 2009.) te izdavača i publicista Karla Mirtha, koje su sastavili John Miletić, Josip Turkalj i John P. Kraljic. Uz pijetet preminulim velikanima u tuđini, čitatelji će otkriti pravo leksikografsko vrelo u jedanaest nekrologa znamenitih Hrvata, članova HAA, koji su ostvarili zapažene akademske karijere u dijaspori kao što su Branko Franolić, Joseph T. Bombelles, Ivan Tuškan, Častimir Majić, Josip Gjurjan, Anne L. Pavlich, Fedor Kabalin, Vinko Kužina, Vlado Petranović, Bruno Kolega i Jere (Jerome) Jareb.

KULTURNA POSTIGNUĆA

Na prvih sto stranica (10 - 110 str.) objavljena je studija vodećega hrvatskog filologa Stjepana Damjanovića i Zorislava

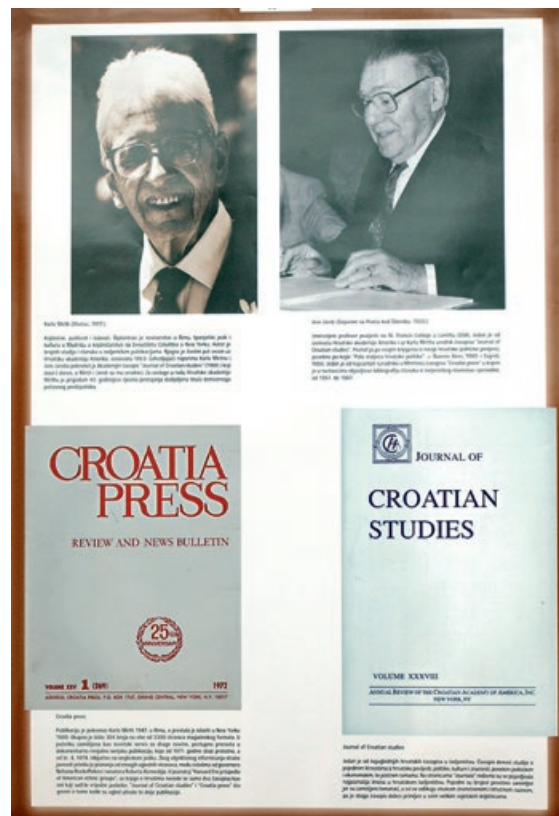
Lukića iz Zagreba o našoj najstarijoj kulturnoj ustanovi Matici hrvatskoj u razdoblju od 1842. do 2017. Studija u pet faza prikazuje Matičina postignuća, ali i prošlostoljetna višekratna zatiranja aktivnosti te hrvatske kulturne ustanove koja su još snažnije motivirala intelektualce u širenju stvaralačkih sloboda. Autorski dvojac izdava ključne figure Matičina članstva na vremenskoj okomici od 175 godina. Najstarija hrvatska kulturna ustanova Matica hrvatska osnovana je 10. II. 1842. pod imenom Matica ilirska na inicijativu središnje figure hrvatskoga narodnog preporoda grofa Janka Draškovića, koji je prvi predsjedavao Maticom u doba prvoga proljeća europskih naroda sredinom 19. stoljeća. Misija joj je promicanje kulturnoga i nacionalnoga identiteta u svim područjima ljudske djelatnosti do javnih politika usmjerenih na naš cjelokupni društveni razvitak. Od sredine 20. stoljeća počinje osnivanje Matičinih ogranaka, od kojih pojedini tiskaju časopise (*Mogućnosti*, Split; *Riječka revija* i *Dometi*; Rijeka; *Zadarska revija*, Zadar; *Dubrovnik*, Dubrovnik; *Revija*, Osijek; *Svjetlo*, Karlovac i dr.). Matica ima i svoj dvotjednik *Vijenac*, književni list za umjetnost, kulturu i znanost, *Hrvatsku reviju*, časopis za književnost, umjetnost i kulturu življenja u 3. tečaju, te književni i znanstveni časopis *Kolo*. Matica od šezdesetih obogaćuje novim naslovima biblioteku *Pet stoljeća hrvatske književnosti*. Sažeto, ukupno je Matica hrvatska s ograncima objavila više tisuća knjiga, a tiska dvadesetak serijskih publikacija, koje su navedene na kraju studije.

Jezikoslovac Tomislav Galović piše o posebnosti hrvatske kulture u ranome srednjem vijeku u odnosu na susjedna područja, ali i Europu u cjelini, koju karakterizira njezina trojezičnost i tropismenost. Taj pojam podrazumijeva govorenje triju jezika: hrvatskoga, sred-

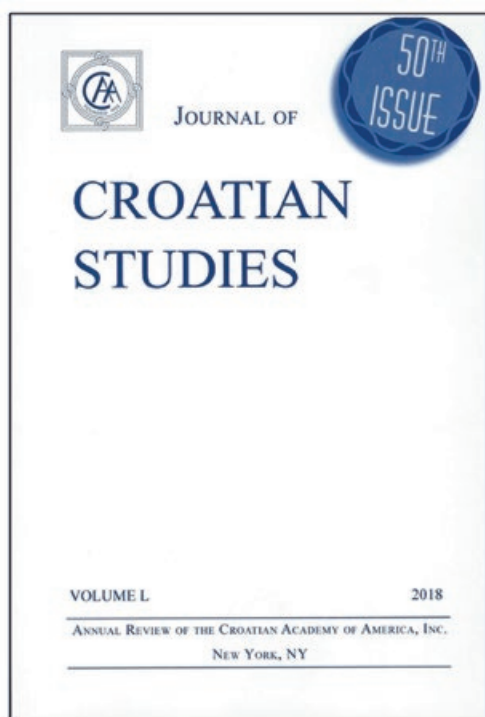
njovjekovnoga latinskog i staroslavenškoga/crkvenoslavenškoga, odnosno uporabu triju pisma: latinice, glagoljice i ćirilice na hrvatskome društvenom i političkom prostoru.

Cvijeta Pavlović piše o motivu sna u književnoj i kulturnoj povijesti u renesansnoga književnika Petra Zoranića, prvoga hrvatskog romanopisca. Povjesničarka umjetnosti s višedesetljetnom torontskom adresom Srebrenka Bogović piše o hrvatskome Apoksiomenu, jednom od rijetkih sačuvanih grčkih kipova koji su nekad krasili grčka svetišta i vježbališta. Kip je izronjen (1999.) iz podmorja otočića Vele Orjule pokraj Lošinja, gdje je sada izložen javnosti u planetarno jedinstvenome muzeju s tim jednim jedinim eksponatom, a nakon opsežnih konzervatorsko-restauratorskih radova. Urednicima su asistirale Sonja Pastuović i Katia Grubisic za grafičko oblikovanje sveska. ■

ENG *The jubilee 50th volume of the Journal of Croatian Studies, the annual publication of the Croatian Academy of America, is edited by Canadian Croats Vladimir Bubrin and Vinko Grubišić. The journal features a wealth of content in the domains of culture, the arts and the sciences, with excellent papers penned by authors from Croatia, the USA, Canada and Australia.*

Karizmatični urednici JCS-a Karlo Mirth i Jere Jareb

Journal of Croatian Studies, godišnjak The Croatian Academy of America: ur. V. Bubrin & V. Grubišić, New York, sv. 50 (godište 2018.), 315 str. ISSN 0075-4218 (print), 2475-269X (online). Vidi na poveznici The Philosophy Documentation Center: <https://www.pdcnet.org/jcroatstud/Journal-of-Croatian-Studies>

Novi interpretacijski okvir hrvatske radne migracije u Njemačku

Knjiga Jasne Čapo *Dva doma - Hrvatska radna migracija u Njemačku kao transnacionalni fenomen* polemizira s negativnim predodžbama o *gastarbajterima*, otkrivši javnosti izazove života naših ljudi u tome europskome migrantskom odredištu

Znanstvenica dr. sc. Jasna Čapo

Lingvist Ivo Žanić, etnologinja Maja Povrzanović Frykman, autorica knjige Jasna Čapo, sociolog Drago Župarić-Iljić i urednik Boris Beck na promociji knjige

Tekst i foto: Karmen Frankl

Kad se danas u Njemačkoj govori o povijesti radne migracije iz 1960-ih i integraciji u njemačko društvo, prije svega se misli na *gastarbajtere* iz Turske. S jedne strane razumljivo jer oni čine najbrojniju grupu među radnim migrantima u spomenutom razdoblju. S druge strane gube se iz fokusa iskustva i životne sudbine migranata iz drugih država, drugih nacionalnosti. Trenutačno se procjenjuje da u Njemačkoj živi oko

400.000 ljudi hrvatskog podrijetla. Začuđuje koliko su se malo istraživale njihove sudbine. Ovu bibliografsku *prazninu* upravo je popunila knjiga *Dva doma* etnologinje Jasne Čapo, objavljena 2019. u izdanju *Durieuxa* iz Zagreba.

Naslov knjige *Dva doma* implicira da su Hrvati dobro integrirani u njemačko društvo i svakidašnjicu. Je li moj dojam ispravan?

- Doista jesu, ne samo tzv. druga i treća generacija, odnosno potomci iseljenika, već i iseljenici. To pokazuju istraživanja usmjerena na pitanje uspješnosti

integracije stranaca u Njemačkoj. U njoj se tvrdi da su Hrvati integrirani u strukturnom smislu (tržište rada, socijalni sustav), no da istodobno nisu preuzeli "njemačku kulturu" i nisu postali Nijemcima, odnosno da ne iskazuju "emocionalnu identifikaciju" s Njemačkom.

Je li moguće govoriti o integraciji bez "emocionalne identifikacije"?

- Često se kao pokazatelj integracije ističe kako mladi Hrvati više od djece drugih useljenika upisuju škole koje vode srednje i visokokvalificiranim zanimanjima. Moje istraživanje daje dodatne zaključke o tim pitanjima. Ja, naime, nalazim "emocionalnu identifikaciju" među hrvatskim useljenicima i potomcima. No, ona ne nastaje na razini nacije/države, već na lokalnoj razini, na razini mjesta življenja s kojima se svi moji sugovornici izriječno identificiraju: gradovi njihova dugotrajnoga života u Njemačkoj, a za mlade Hrvate i njihova rođenja i odrastanja, u pravom smislu za njih su postali značajna mjesta, mjesta koja nazivaju svojim domom, i u kojima rado žive ili se u njih redovito vraćaju. Individualne priče predstavljene u knjizi govore o tim kompleksnim osjećajima i njihovoj mijeni tijekom više desetljeća.

Prema svemu što ste rekli, čini se kako Vaša knjiga razbija niz stereotipa o Hrvatima u Njemačkoj.

- Knjiga polemizira s negativnim predodžbama o toj populaciji, kao i sa stereotipom o ontologiji *doma*. U Hrvatskoj prevladava slika umornih, nesretnih i diskriminiranih *gastarbajtera* koji više nisu "ni ovdje ni tamo", tj. koji se nigdje dobro ne osjećaju. Popularna kultura nerijetko ih ismijava ili prikazuje kao tragične figure. Izvan bilo kakvih političkih interesa, utemeljujući se u individualnim pričama, ova knjiga pokazuje drukčiju sliku: ljude koji su nakon dugogodišnje dileme odlučili ostati živjeti u Njemačkoj, nikada ne prekinuvši veze sa zavičajem, ali niti nakon umirovljenja ne prekidajući veze s Njemačkom, u kojoj im žive djeca i unuci i koja im je postala "drugi dom".

Postoji li osobni razlog bavljenja ovom tematikom? Je li vlastito obiteljsko iskustvo migracije uključeno u ovu studiju?

- Nije. Naime, sve do danas u mojoj je obitelji bilo samo unutarnjih migracija. Majčin dio obitelji migrirao je iz Vojvodine, iz istočnoga Srijema, u Hrvatsku, prvo majka 1950-ih. Ta je migracija dovršena početkom 1990-ih kada cijela majčina obitelj prisilno iseljava od tamo i naseljava se u raznim krajevima RH. O tome sam pisala u knjizi ("Srijemski Hrvati", 2002., *Durieux*). No, na žalost, unazad nekoliko godina obje moje nećakinje žive izvan RH, privremeno ili za stalno, tek ćemo vidjeti. Njima je i posvećena knjiga.

Kako je došlo do realizacije ove knjige?

- Istraživanje je provedeno zahvaljujući stipendiji njemačke zaklade Alexander-von-Humboldt (2002.). Istraživanje sam nastavila i cijelo desetljeće nakon toga, prilikom kraćih boravaka u Münchenu i drugim njemačkim gradovima.

Kako to da je Humboldtova fundacija pokazala interes za ovo istraživanje?

- Proces dobivanja stipendije je kompetitivan i ne ovisi samo o interesu Fun-

dacije za prijavljenu temu. Usto, može se reći da su migracije velika tema u Njemačkoj ne samo danas, nego već desetljećima, a u doba kad sam se javila na stipendiju još nije bilo radova o Hrvatima u Njemačkoj iako Hrvati tamo masovno odlaze već 1960-ih, prvo iz Hrvatske, a zatim i iz Bosne i Hercegovine, tada čineći 40% od ukupnoga broja useljenika iz Jugoslavije u Njemačkoj.

Koji su glavni aspekti Vašega pristupa ovoj temi?

- Nekoliko je ključnih teorijskih i metodskih obilježja mog pristupa: s jedne strane, odabrala sam tzv. transnacionalni interpretacijski okvir, tj. okvir koji iseljavanje stavlja u kontekst migracijskih politika i bivše SR Njemačke i bivše Jugoslavije te tumači okolnosti nastanka hrvatske radničke migracije 1960-ih

i 1970-ih i život iseljenika u Njemačkoj iz rakursa obiju država. S druge strane, knjiga se bavi specifičnom populacijom iseljenika, onima koji su se u Njemačkoj trajnije naselili te istražuje njihove životne priče i migracijske odluke u dugome razdoblju od 30 do 40 godina. I sam istraživački proces trajao je gotovo 15-ak godina, što mi je omogućilo da dugoročno pratim sudbine desetak hrvatskih obitelji i bolje razumijem njihove migracijske odluke. Moj pristup tako bitno obilježavaju kvalitativna metodologija i individualizirani pristup.

Koje su najvažnije okolnosti koje su odredile tu migraciju s njemačke, odnosno s jugoslavenske strane?

- S njemačke strane, to je politika "privremenog" zapošljavanja strane radne snage. Nakon što se privremenost nije realizirala, Njemačka se dugo opire činjenici da se te osobe, za koje su mislili da će biti samo prolazni "gosti" u njihovoj zemlji, trajno naseljavaju, te da se dovodeći obitelji i/ili zasnivajući ih integriraju u strukture njemačkog društva.

Njemačka je sve do početka ovog stoljeća inzistirala na tome da nije imigracijska zemlja i nije uspostavila politike za integraciju stranaca. Unatoč tome, broj imigranata je konstantno rastao.

- Da, točno. Broj stranaca u toj zemlji stalno je rastao i krajem stoljeća iznosio desetak posto ukupnoga sta-

Istaknuti predstavnici akademske zajednice RH na promociji knjige Jasne Čapo u knjižnici Bogdana Ogrizovića

Jasna Čapo, etnologinja i kulturna antropologinja, doktorirala je na Sveučilištu u Kaliforniji (Berkeley). Znanstvena je savjetnica u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu. Autorica je mnogobrojnih radova o hrvatskoj migracijskoj tematici objavljenih u zemlji i u inozemstvu.

novništva. S druge strane, zanimljivije su intencije i migracijske politike Jugoslavije 1960-ih. Tada se iseljavanje legalizira te se bilateralnim ugovorima regulira odlazak građana u Njemačku i druge zapadnoeuropske zemlje. Jugoslavija (SFRJ) je radnu emigraciju proglasila "privremenom", a iseljenike "našim radnicima na privremenom radu u inozemstvu". Tako nastaje dugotrajna, državnim sredstvima promicana retorika povratka pa bismo mogli reći kako je socijalistička radnička ideologija upisala povratak u tu migraciju. Obje su države, dakle, inzistirale na tome da su radnici samo na privremenom boravku u Njemačkoj. Obje su iseljenicima nudile poticaje za povratak i osiguravale da iseljenici ne izgube kontakt sa zavičajem i državom svoga podrijetla. Iseljenici su se našli ukliješteni između tih dviju politika pa nije neobično da su interiorizirali ideologiju privremenosti i povratak. Upravo zato i nisu bili zainteresirani za integraciju u Njemačkoj, neki ni da do-

vedu obitelji, i trajno su ostajali okrenuti prema ulaganju u zavičaj.

Unatoč tome, ti se ljudi nisu vratili? Zašto?

- Prvih 10 do 15 godina iseljenici su bili orijentirani na povratak. Dio ih se vratio 1980-ih. No, nakon nekog vremena vraćaju se u Njemačku. Tada odgađaju povratak u zavičaj za doba kad će otići u mirovinu. Neki su do tada već doveli ženu i/ili djecu k sebi; neki se odlučuju i nadalje živjeti odvojeno od obitelji ili od dijela obitelji. I dalje prakticiraju transmigraciju - tj. često putuju između mjesta života i mjesta podrijetla, ali smanjuju ulaganja u ovima drugima. Premda se 1990-ih dio iseljenika vratio, moji ispitanici na to se nisu odlučili.

Je li je raspad Jugoslavije i strah od posljedica rata, od nestabilnosti i (re)traumatizacije utjecao na tu odluku?

- Zasigurno. Njihov je zavičaj godina bio izravno izložen ratnim opasnostima ili je prolazio dugotrajnu reintegraciju nakon rata i srpske okupacije, a njihove su kuće i imanja bili uništeni. Tada se događa proces koji je posve suprotan očekivanjima koja su gajili na samome početku migracije. Naime, umjesto u domovini, obitelj se okuplja u Njemačkoj, a povratak se ponovno odgađa. Knjiga donosi niz migrantskih priča o tim događajima. One pokazuju kako su migracijski proces i dugotrajni život Hrvata u Njemačkoj razumljivi tek

u kontekstu povijesnoga vremena (političke, društvene i ekonomske okolnosti u dvije države) i obiteljskoga vremena (prijelomni događaji u užoj i široj obitelji koja živi na dva mjesta u dvije države) u sklopu kojih pojedinci donose migracijske i životne odluke. Istraživanje pokazuje i da se nakon umirovljenja iseljenici ne odlučuju na potpuni povratak, već i nadalje žive na dva mjesta i putuju između dva mjesta smještena u dvije države. Prema tome, povratak kako je koncipiran početkom migracije potpuno je izgubio svoj smisao te se pretvorio u trajnu transmigraciju i prisutnost u obje zemlje. Naslov knjige, *Dva doma*, upućuje na konstantno bivanje i djelovanje migranata na dva mjesta.

To drugim riječima znači da Hrvati u Njemačkoj i nadalje ostaju Hrvati u nacionalnom smislu, premda su prigrllili mjesta života u Njemačkoj kao svoj dom.

- Da, upravo tako. To vrijedi i za drugu generaciju. Mladi Hrvati čak iskazuju i regionalnu identifikaciju sa zavičajem podrijetla svojih roditelja. Međutim, među mladima, rođenima i školovanim u Njemačkoj javlja se i nova identitetna kategorija: "njemački/a Hrvat/ica" ili "Hrvat/ica u Njemačkoj". Ona implicira da se osjećaju različitim od svojih vršnjaka i u Njemačkoj i u Hrvatskoj, odnosno da su osobe čiji identitet nadilazi uobičajene nacionalne kategorije. Da bismo razumjeli o čemu je riječ, treba znati da su obje nacionalne ideologije isključive. Pripadnost njemačkoj, odnosno hrvatskoj naciji derivira se iz etničkoga podrijetla pa stoga pripadnost jednoj isključuje pripadnost drugoj naciji. Nadnacionalni europski politički okvir u koji Hrvatska ulazi 2013. omogućio je mladim Hrvatima da se dobro osjećaju u svojim transnacionalnim identitetnim odabirima, kao "njemački Hrvati". ■

ENG *Jasna Čapo's Two Homes: Croatian Migrant Workers in Germany in the 1960s as a Transnational Phenomenon is the product of fifteen years of research that included interviews with some seventy Croatian families. It tells of the contemporary challenges faced by the descendants of Croatian immigrants in Germany, the most desirable migrant destination in Europe.*

Poziv ljubiteljima kazališne umjetnosti

“...Veljača u Hercegovcu, pučkoga teatra dani...”

Marljivi entuzijasti Hrvatske čitaonice u moslavačkoj općini Hercegovac pozivaju ljubitelje kazališne umjetnosti na 26. Dane hrvatskoga pučkoga teatra koji će se održati u Hrvatskome seljačkom domu u Hercegovcu 28. i 29. veljače ove godine. Na ovom festivalu kazališnog amaterizma nastupit će amaterske kazališne skupine iz Bosne i Hercegovine, Njemačke i Crne Gore i, naravno, Hrvatske. HAK Travnik igrat će “Krokodila”, a Putujuća scena iz Stuttgarta “Udavače”. Amatersko kazalište Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore prvi put će gostovati u Hercegovcu s predstavom “Nasljeđujemo to načelo što daše nam djedovi”. Festival će kao i svih proteklih godina otvoriti domaćin Pučka scena predstavom “Mlaćenici i plaćenici”, a osim njih vidjet ćemo i LAK Ladislavsko amatersko kazalište Danjube s koma-

dom “Em je došo, em bi ošo” i Piccolo Teatar iz Staroga Grada na Hvaru s predstavom “Francuski kafić”. Dani hrvatskoga pučkog teatra pod pokroviteljstvom su Ministarstva kulture RH, Bjelovarsko-bilogorske županije i Općine Hercegovac, a organizator i domaćin je Hrvatska čitaonica Hercegovac, udruga koja će iduće godine proslaviti 100. obljetnicu rada i postojanja, na čelu s agilnom predsjednicom Zrinkom Cjetojević. Suorganizator je tradicionalno Hrvatska matica iseljenika koja je 1995. prepoznala značaj ove manifestacije u povezivanju Hrvata izvan RH s domovinom i to kazališnim izričajem. A ova manifestacija tradicionalno započinje svojom himnom koja, uz ostalo, govori: “...Ide zima, ja se sjetim što je bilo lani: veljača u Hercegovcu, pučkoga teatra dani...”

7. Revija tradicijske odjeće i izbor najljepše Hrvatice u narodnoj nošnji izvan RH

Poziv za sudjelovanje

Hrvatska matica iseljenika najavljuje 7. Reviju tradicijske odjeće i izbor najljepše Hrvatice u narodnoj nošnji izvan RH u organizaciji Udruge za očuvanje i promicanje hrvatske tradicijske kulture u Bosni i Hercegovini “Stećak” i Hrvatske matice iseljenika kao suorganizatora. Sudionice dolaze i pripreme započinju 29. lipnja 2020., a sama svečanost Revije i izbora održava se u petak, 3. srpnja 2020. u Tomislavgradu, BiH.

Ako želite nastupiti na ovoj manifestaciji, zatražite pozivno pismo ili više informacija na folklor@matis.hr.

Djevojke, sudionice Revije, odnosno natjecateljice za najljepšu, moraju biti u dobi od 18. do 32. godine, a prijava na 7. Reviju podnosi se slanjem ispunjenoga prijavnog listića, koji zajedno s traženim fotografijama najkasnije

do 1. svibnja 2020. godine treba poslati na e-mail adresu: zvonkoocd@gmail.com, a kopiju na: folklor@matis.hr. Na dosadašnjim revijama i izboru sudjelovale su Hrvatice predstavnice hr-

vatskih iseljeničkih zajednica iz različitih europskih zemalja, ali i iz Sjeverne i Južne Amerike, Australije i Novoga Zelanda, kao i predstavnice hrvatskih manjinskih zajednica.

Razlike i sličnosti iseljeničkih valova

Malo je znanstvenih i stručnih skupova koji privuku veću pozornost javnosti i medija, a kamoli završe kao središnja tema na naslovnica dnevnih novina. Među te iznimke možemo uvrstiti i okrugli stol pod nazivom "Komparacija iseljeničkih valova Hrvata u Njemačku, 'Gastarbajterskog' i 'EU iseljeničkog vala' (1950. – 2020.)", koji je održan 11. prosinca 2019. u Hrvatskoj matici iseljenika u organizaciji Hrvatskoga katoličkog sveučilišta i Zaklade *Konrad Adenauer*

Dr. sc. Tado Jurić

Sudionici znanstvenog skupa

Tekst: **Marin Knezović**

Na početku su skup pozdravili rektor Hrvatskoga katoličkog sveučilišta prof. dr. sc. Željko Tanjić i direktor Zaklade *Konrad Adenauer* za Hrvatsku i Sloveniju Holger Haibach. Rektor Tanjić posebno se osvrnuo na vlastito obiteljsko, "gastarbajtersko" iskustvo i njegovu emocionalnu stranu. Holger Haibach upozorio je kako je ovaj okrugli stol samo dio nastojanja Zaklade *Konrad Adenauer*

u osvjetljavanju različitih aspekata migracija.

Okrugli stol započeo je izlaganjima Karoline Novinščak Kölker sa Sveučilišta u Regensburgu i dr. sc. Tade Jurića s Odjela za povijest Hrvatskoga katoličkog sveučilišta.

Karolina Novinščak Kölker ("München kao utočište, mjesto rada, rodni grad?") dala je prikaz doseljavanja Hrvata u München od kraja Drugoga svjetskog rata do danas, s posebnim osvrtom na načine organiziranja hrvatskih doseljenika. Novinščak Kölker upozorila

je kako doseljavanje Hrvata u Njemačku ima razmjerno dugu povijest. Neposredno poslije Drugoga svjetskog rata to su bili prisilni radnici koje je koristio nacistički režim, a koji su odlučili ostati u Njemačkoj, kao i izbjeglice pred novim jugoslavenskim režimom. Već 50-ih godina počinju se pojavljivati i prvi ekonomski emigranti. Dok su ovi doseljenici u Njemačku dospjeli ilegalnim putovima, od 60-ih godina sve je češće legalno doseljavanje Hrvata.

LEGALNO DOSELJAVANJE

U doseljavanju Hrvata u Njemačku ključnu ulogu imao je jugoslavensko-njemački sporazum o novačenju jugoslavenskih radnika za potrebe brzo rastućega njemačkoga gospodarstva iz 1968. Veliko doseljavanje Hrvata poseban je pečat

Dok su u socijalizmu i Njemačka i Jugoslavija nominalno nastojale ograničiti iseljavanje iz bivše države, danas Njemačka otvoreno potiče useljavanje dok je stajalište Hrvatske o pitanju iseljavanja zapravo nejasno. Više je ljudi iselilo iz demokratske Hrvatske nego za jugoslavenske komunističke diktature.

ostavilo na gradu Münchenu gdje su oni desetljećima predstavljali najveću doseljeničku skupinu. Proces doseljavanja Hrvata u ovaj grad nastavlja se i danas i to povećanim intenzitetom.

Tado Jurić je u izlaganju naslovljenom "Gastarbajteri – usporedba onda i sada" usporedio iseljavanje Hrvata u Njemačku krajem 60-ih godina 20. st. i danas. Jurić je upozorio na mnogobrojne sličnosti u tretiranju iseljavanja medija i vlasti u socijalističkoj Jugoslaviji i onih u današnjoj Hrvatskoj pa se postavlja pitanje ponavlja li se povijest? Jugoslavija je, prema riječima izlagača, cinično izvozila ljude "kao banane", a slična je situacija i danas. Unatoč tome, Jugoslavija je u iseljavanju svog stanovništva osjećala i dozu nelagode pa se naglašavala njegova privremenost. Otud izraz "radnik na privremenom radu u inozemstvu". Današnje političke elite također pokušavaju umanjiti problem proglašavajući iseljavanje "normalnim" kretanjem radne snage. Kao i danas, i tada su vlasti koristile iseljavanje kao sredstvo smanjivanja nezaposlenosti i rješavanja "politički nepodobnih".

Njemačkoj je, pak, bio prijeko potreban uvoz radne snage jer je još uvijek osjećala posljedice ratnih gubitaka, a gospodarstvo je naglo raslo. Istodobno je ostvarivala i znatne uštede jer nije morala ulagati u obrazovanje radne

Dio stereotipa o iseljeništvu je stalna priča o "povratku". U praksi se on odgađa unedogled. No, dok se u socijalističkom razdoblju čak 80% gastarbajtera željelo vratiti, danas to želi samo 15% modernih iseljenika.

snage koju je uvozila. Na drugoj strani, postojao je i određeni strah od "komunističke infiltracije". U 80-im godinama mijenja se njemačka useljenička politika koja postaje restriktivna, posebno kada se suočila s činjenicom da su oni koji su tu trebali biti privremeno pretvorili Njemačku u svoje trajno prebivalište. Postupno u njemačkom društvu jača ideja o neodrživosti multikulturalizma.

NJEMAČKA KAO USELJENIČKA ZEMLJA

Danas njemačka useljenička politika ponovno postaje, nakon zaokreta iz 80-ih godina, vrlo otvorena. U Njemačkoj je, čini se, prevladalo stajalište kako joj je sudbina biti useljeničkom zemljom. Javljaju se i posebna obilježja suvremenog iseljavanja koje čine ova iseljavanja pogubnijim za hrvatsko društvo nego što je to bio slučaj krajem 60-ih godina 20. st. Tako se, primjerice, prije novac slao u domovinu kako bi se u nju uložilo, a danas dolazi kao pomoć rodbini. U socijalističkom razdoblju, kao i danas, dijaspora se podcjenjuje. Krajem 60-ih

godina Hrvati su se iseljavali privučeni njemačkim blagostanjem, a danas napuštaju Hrvatsku ponajprije zbog nezadovoljstva stanjem u hrvatskom društvu. "Mi tjeramo sami sebe na bijeg", kaže Jurić.

Na kraju Jurić postavlja pitanje je li iseljavanje konstanta hrvatske povijesti bez obzira na promjene vlasti? Rješenje problema izlagač vidi u jačanju "nacionalnoga duha" i u "novome hrvatskom proljeću".

Nakon završetka izlaganja održana je panel-diskusija u kojoj su uz Tadu Jurića i Karolinu Novinščak Kölker sudjelovali i dr. sc. Stjepan Šterc s Hrvatskih studija, dr. sc. Caroline Hornstein Tomić s Instituta društvenih znanosti *Ivo Pilar*, dr. sc. Jasna Čapo iz Instituta za etnologiju i folkloristiku i dr. sc. Josip Jurčević s Hrvatskih studija. U diskusiji je bilo riječi o (ne)mogućnosti povratka, djelomičnom povratku, vezi gastarbajterske generacije s novim iseljeništvom, političkoj emigraciji i pojavi ljudi s dvije domovine. Potpuni povratak neće biti dominantna pojava, no ostaje povezanost sa zemljom podrijetla, kako iseljenih tako i njihovih potomaka. Transnacionalnost je istaknuta kao nešto na što se moramo naviknuti.

Nakon okrugloga stola prisutni su mogli razgledati izložbu Tade Jurića "Gastarbajteri". ■

ENG An agreement between Yugoslavia and Germany in 1968 that saw workers from Yugoslavia recruited to meet the needs of the rapidly expanding German economy played a critical role in the relocation of many Croatians to Germany. The massive influx has left an especially strong stamp in Munich where Croats were for decades the largest group of immigrants. The opinion that has taken hold in Germany is that it is fated to receive migrants. At best ambiguous. What is clear is that more people have moved out of Croatia since it became a democracy than did so during the dictatorship of communist Yugoslavia.

Topoteka vojvođanskih Hrvata

Bogato naslijeđe vojvođanskih Hrvata dostupno je na dvije internetske platforme i to na portalu HAZU *Znameniti.hr*, kao i vlastitoj *Topoteci*

Dr. sc. Vlatka Lemić iz ICARUS-a, profesorica Katarina Čeliković i Josip Bako iz Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata

Djelatnici ZKVH na prezentaciji klasičnog i elektroničkog nakladništva u Zagrebu

Tekst: Marin Knežević

Projekti digitalizacije hrvatske kulturne baštine u Vojvodini predstavljani su u Knjižnici Bogdana Ogrizovića u Zagrebu krajem prošle godine, točnije 17. XII. 2019. Digitalizacijske projekte predstavili su Katarina Čeliković i Josip Bako iz Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata te Vlatka Lemić, predsjednica ICARUS-a za Hrvatsku, međunarodnog konzorcija usmjerenog na digitalizaciju i digitalnu prezentaciju baštinskih sadržaja (Klikni: <https://icar-us.eu/english-icarus-hrvatska/>). Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata već četiri godine digitalizira baštinsku građu Hrvata u Vojvodini. Ono što je novo u tim nastojanjima je umrežavanje s digitalizacijskim projektima u Republici Hrvatskoj. Tako je naslije-

đe vojvođanskih Hrvata predstavljeno na dvije internetske platforme. Jedna je portal *Znameniti.hr*, a druga *Topoteka* (Klikni: <https://www.icarushrvatska.hr/projekti/topoteka>).

Znameniti.hr je suradnički kulturni portal posvećen istaknutim osobama iz kulture, umjetnosti, znanosti i sl. Na portalu je moguće naći, uz biografske podatke, i digitalizirana djela predstavljenih osoba. Odnedavno svoje mjesto na portalu imaju i znameniti Hrvati s područja današnje Vojvodine. Portal *Znameniti.hr* dio je projekta nekoliko kulturnih ustanova na čelu s knjižnicom Hrvatske akademije znanosti i umjet-

nosti, započetog 2016. Portal je otvoren svim ustanovama koje posjeduju digitalne podatke o istaknutim osobama kako iz hrvatske prošlosti tako i sadašnjosti. Trenutačno projekt traži stalni izvor financiranja.

LOKALNA POVIJEST NA MREŽI

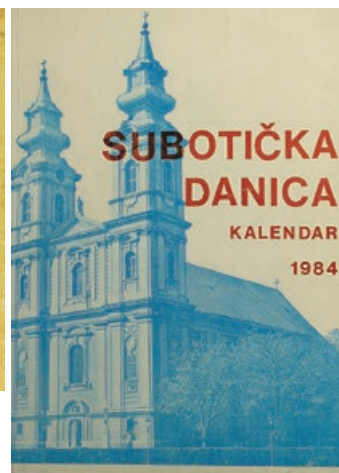
Druga internetska platforma na kojoj su dostupni materijali vezani uz baštinu Hrvata u Vojvodini je *Topoteka*, mrežna platforma posvećena čuvanju lokalne povijesti i kulturne baštine. *Topoteka* na jednostavan način omogućava institucijama i pojedincima pohranjivanje i predstavljanje digitaliziranih sadržaja vezanih uz sredine u kojima žive i djeluju. Težište *Topoteke* je na suradnji u lokalnim zajednicama koja na jednoj strani štiti arhivsku građu, čini privatne arhive dostupnima i posljedično dostupnijima zainteresiranoj publici. To na drugoj strani potiče umrežavanje lokalnih ustanova, udruga i pojedinaca u radu na čuvanju i promicanju zavičajne povijesti i naslijeđa. *Topoteka* trenutačno okuplja oko 370 virtualnih zbirki i sedamdesetak partnera u 14 europskih država. Odnedavno svoje mjesto na *Topoteci* imaju i vojvođanski Hrvati. Sadržajima vezanima uz

Topoteka umrežava lokalne ustanove, udruge i pojedince u cilju očuvanja i promicanja zavičajne povijesti i naslijeđa.

Trenutačno okuplja oko 370 virtualnih zbirki u 14 europskih država.

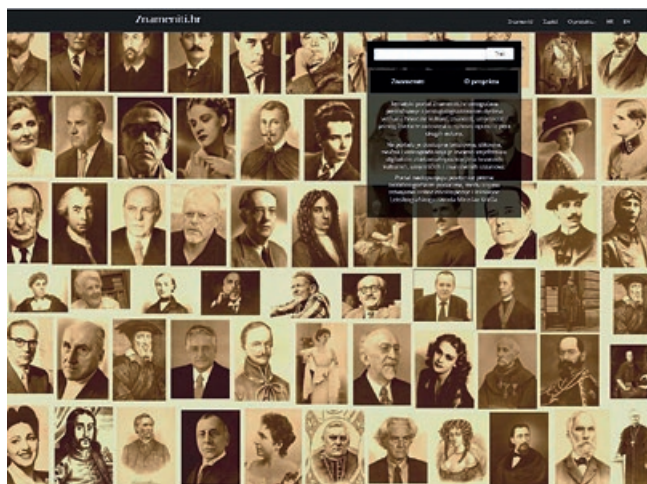

Digitalizirana serijska publikacija Danica, Subotica

Hrvate u Srbiji uskoro možete pristupiti na ovoj poveznici <https://hrvatisrbija.topoteka.net/>.

Vlatka Lemić iz ICARUS-a istaknula je kako predstavljanje *Topoteke* Hrvata u Vojvodini ne vidi kao kraj suradnje, nego kao njezin početak. Posebno je zahvalila na potpori koju je projekt dobio od Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Hrvatske. V. Lemić naglasila je i uspješnu suradnju na oblikovanju topoteka i s drugim kulturnim ustanovama u Srbiji. Arhivska baština je posvuda oko nas i bez njezina povezivanja ne možemo stvoriti pravu sliku o njoj. Upravo u tome važnu ulogu imaju digitalne platforme. One ujedno čine arhivsku građu svima dostupnom. Posebno je istaknula izvršne edukacijske mogućnosti koje nude digitalne platforme. Katarina Čeliković prvo je u kratkim crtama predstavila rad Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata te naglasila kako je *Topoteka* tek dio nastojanja na digitalizaciji baštine vojvođanskih Hrvata. Posebno je zahvalila Vlatki Lemić na poticanju suradnje na digitalizaciji uz jačanje vidljivosti digitalizirane

Sučelje portala Znameniti.hr HAZU-a

baštine vojvođanskih Hrvata, kao i njezinoj umreženosti u matične baštinske fondove poput portala *Znameniti.hr*. Vlatka Lemić uvidjela je kako važnost digitalizirane baštine vojvođanskih Hrvata nadilazi lokalne okvire.

RASTUĆI DIGITALNI REPOZITORIJ

Dosadašnji rezultati na digitalizaciji baštinske građe Hrvata u Vojvodini rezultat su i potpore Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Ministarstva kulture Republike Srbije i Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera iz Osijeka. Prva digitalizirana djela objavljena su 2016. Do sada je skenirano 66 knjiga i 24 naslova periodike. Među njima se ističe svojim opsegom digitalizacija subotičke *Danice* koja obuhvaća gotovo stotinu svezaka. Pozornost među digitaliziranim građom privlače i *Bunjevačko kolo*, časopis *Horizonti*, stari kalendari i notna građa. Projekt *Topoteke* Hrvata u Vojvodini nije vezan samo uz slikovnu građu iako je ona javnosti najprivlačnija. Projekt je odmah izazvao pozornost javnosti i građani se često javljaju kako bi vlastitom građom pridonijeli projektu. Samu *Topoteku* Hrvata u Vojvodini predstavio je Josip Bako, tajnik u Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata. Bako je istaknuo sinergiju ovog projekta za prostorno raspršenu hrvatsku zajednicu u Vojvodini. *Topoteka* predstavlja u neku ruku nadomjestak za muzej i arhiv tamošnje hrvatske zajednice budući da njezin digitalni repozitorij teži cjelovitom ujedinjenju baštinske građe vojvođanskih Hrvata. Bako je hvalio i jednostavnost korištenja te nadopunjavanja *Topoteke*. ■

Vojvodina Croat Topotheque

The digitalised heritage of the ethnic Croatians of the Vojvodina region will be accessible across two Internet platforms: the portal of the Croatian Academy of Sciences and Arts (*znameniti.hr*) and through the *topotheque* digital repository (*hrvatisrbija.topoteka.net*). The digitalisation of the heritage of the Croatians of Vojvodina is the fruit of the work of the Institute for the Culture of Vojvodina Croatians, supported by the State Office for Croats Abroad, the culture ministry of neighbouring Serbia, and Osijek's Josip Juraj Strossmayer University. The first digitalised material was made public in 2016. Sixty-six books and twenty-four periodicals have been scanned to date. Prominent by its scope is the Subotica-based *Danica* yearbook, comprising just short of a hundred volumes. Other significant digitalised material includes the *Bunjevačko Kolo* and *Horizonti* magazines, old alma-

nacs and sheet music. The *topotheque* also includes non-visual material. The project has also drawn on private contributions and was recently showcased in Zagreb by Katarina Čeliković and Josip Bako of the Institute for the Culture of Vojvodina Croatians. They feel that the project has synergistic potential within the spatially dispersed Croatian community of Vojvodina. The *topotheque* constitutes a surrogate of sorts, assuming the role of a museum and archive of the region's ethnic Croatians—this digital repository aspires to be a comprehensive collection of the community's heritage. We were taken with the simplicity of use and the capacity to broaden the collection.

Find the ICARUS Topotheque at: <https://www.icarus-hrvatska.hr/projekti/topoteka>.

Zajednički zločinački pothvat – što je to?

Svjetski moćnici stvorili su jedan samodostatni sustav koji je izjednačio žrtvu s agresorom. "Zločinački pothvat" ne može biti ni oslobađanje vlastitoga teritorija. Čin nasilja i obrana od nasilja ne mogu se i ne smiju poistovjetiti, odlučan je Jambrušić

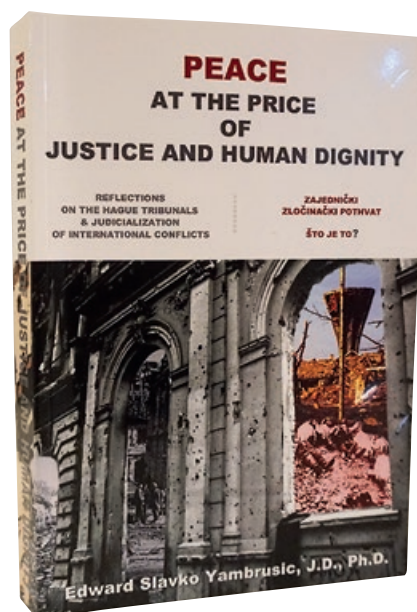
Piše: dr. sc. Ivan Čizmić

Knjiga Edwarda Slavka Yambrusica "Peace at the Price of Justice and Human Dignity", u izdanju Hrvatskoga kulturno-ga vijeća, 2010. godine, pisana dvojezično (hrvatski i engleski) i s podnaslovom "Zajednički zločinački pothvat – što je to?", iznosi i analizira ratna zlodjela u međunarodnom sukobu na prostorima bivše Jugoslavije – od Zajedničkog zločinačkog pothvata (ZZP) orkestriranog i planiranog od Srpske akademije nauka i umetnosti (SANU) do politike Miloševića i Jugoslavenske narodne armije (JNA). Ta zlodjela nikako se ne mogu staviti u istu nomenklaturu s navodnim prekršajima zakona vođenja rata od strane branitelja i o njima se ne može pravedno odlučivati pred istim sudskim forumima. No, svjetski moćnici stvorili su jedan samodostatni sustav koji je izjednačio žrtvu s agresorom. "Zločinački pothvat" ne može biti ni oslo-

bađanje vlastitoga teritorija. Čin nasilja i obrana od nasilja ne mogu se i ne smiju poistovjetiti, odlučan je Jambrušić, a stavljanje na istu optuženičku klupu branitelja Gotovine i agresora Miloševića pljuska je vrijednostima zapadne civilizacije jer je čin samoobrane zakonski odgovor i neotuđivo pravo svake države.

SUD KAO POLITIČKI INSTRUMENT

U pravosuđu ICTY-a njegovi plemeni ciljevi prekriveni su sjenom političkih ciljeva i obzira: dovršiti sukobe i spriječiti nove sukobe; pridonijeti obnovi i održavanju mira i sigurnosti; omogućiti proces pomirenja na područjima bivše Jugoslavije. Temeljna crta u poimanju, strukturi i postupanju ICTY-a jest u tome da su mimozakonski obziri postali glav-

Sud je postao politički instrument koji je zamijenio "peace keepers" – mirovne snage – kao manji rizik i jeftiniji trošak međunarodne zajednice i koji je navodno svojim autoritetom zakona trebao zamijeniti vojnu silu i uspostaviti mir i sigurnost na prostorima bivše Jugoslavije.

ni čimbenici na štetu pravde, slobode, ljudskog dostojanstva i zaštite pojedine osobe. Sud je postao politički instrument koji je zamijenio "peace keepers" – mirovne snage – kao manji rizik i jeftiniji trošak međunarodne zajednice i koji je navodno svojim autoritetom zakona trebao zamijeniti vojnu silu i uspostaviti mir i sigurnost na prostorima bivše Jugoslavije. Iskustvo je pokazalo da je to bio potpun promašaj koji je pridonio genocidu u Srebrenici i da je zapravo vojna sila Hrvatske vojske, predvođena generalima koji sjede u haaškim zatvorima, spriječila još jedan genocid u Bihaću i omogućila Daytonski sporazum.

Pristup ICTY-a od samoga početka (još za trajanja rata) nije mogao dovesti do pravednoga mira, a svi njegovi potezi koji su uslijedili bili su dokaz da je iznevjerio ideju koja se trebala postići da se zaustavi srpska agresija i genocid. U podtekstu Jambrušićeva razmišljanja jest tvrdnja da suverena država poput Hrvatske, sa suverenom nacionalnom jurisdikcijom, država koja je pobijedila u ratu, treba progoniti zlodjela agresora i svih ratnih zločinaca, a ne prepuštati ovlasti međunarodnom sudu nad kojim ne samo da nema nikakav nadzor, nego koji se prema njoj (hrvatskoj državi) ponaša nehajno te čak sudi onima koji su tu državu obranili i omogućili joj život.

PONIZNI STIL POLITIČKE ELITE

Kao legitimist Jambrušić je protiv bilo kakvih ad hoc sudova koji ne samo da ne

Jambrušić, sjajni pravnik koji ima američka i međunarodna iskustva i hrvatski osjećaj, savjetovao je u knjizi da Hrvatska postavi pitanje nadležnosti i jurisdikcije ICTY-a pred Međunarodnim sudom za pravdu.

poštuju standarde, nego izmišljaju pravila i krimene. Protiv je, kako kaže, svakog pokušaja da se izvršna vlast nameće zakonodavnoj, što je u slučaju ICTY-a toliko očito da je i laiku jasno kako je riječ o politički instruiranom sudu.

Prema tome, Republika Hrvatska i Republika BiH, kao države koje su se branile protiv srpske agresije, imaju pravo i na čvrstom su temelju kada dovede u pitanje nadležnost i jurisdikciju Suda, kao i svako daljnje pitanje koje će se donijeti pred Sudom, što se također odnosi i na udovoljavanje sudskim naredbama.

A što je s Hrvatskom i njezinom državnom vlasti, zašto je ona od početka tako neznatna i prignuta pred ICTY-jem? Zato jer je njezina "politička elita" odabrala taj ponizni stil navodno da bi sačuvala status međunarodno priznate države koja, eto, surađuje s međunarodnim institucijama. Na taj je način, upozorava Jambrušić, Hrvatska postala zemlja čiji su građani lišeni temeljne sigurnosti i garancije svojih nacionalnih institucija.

Zato je taj sjajni pravnik koji ima američka i međunarodna iskustva i hrvatski osjećaj savjetovao da Hrvatska postavi pitanje nadležnosti i jurisdikcije ICTY-a pred Međunarodnim sudom za pravdu.

Jambrušić je i pozvan i kvalificiran da takvo nešto predloži. Ovdje ćemo spomenuti samo nekoliko najvažnijih naznaka u prilog tome: dr. Edward Slavko Jambrušić je član Američke odvjetničke komore. Dr. Jambrušić ima pristup odvjetničke prakse u državnim, fede-

ralnim, međunarodnim sudovima i od 1970. Vrhovnom sudu Amerike.

Godine 1970. nagrađen je stipendijom (fellowship) Akademije za studiju i istraživanje u Centru međunarodnog prava i međunarodnih odnosa, u Den Haagu, Nizozemska. Dr. Jambrušić nastavlja svoj znanstveni rad članstvom u "American Society of International Law" i "International Law Association" (American Branch), objavljujući znanstvene članke u "International Lawyer", službenom zborniku Američke odvjetničke komore, Odjela za međunarodno pravo.

JAMBRUŠIĆ – DOKTOR MEĐUNARODNOGA JAVNOG PRAVA

Kao američki veteran (kapetan US Army) dr. Jambrušić nastavlja postdiplomske – doktorske studije. Na Katoličkom sveučilištu Amerike, u Washingtonu D.C., doktorirao je – Ph.D., Međunarodno javno pravo 1984. godine. Zatim 1987. godine Universtiy Press of America objelodanjuje njegovu disertaciju pod naslovom "Tumačenje međunarodnih ugovora – Teorija i stvarnost".

Dr. Jambrušić zaposlen je u federalnoj Vladi SAD-a, kao pravni savjetnik u poznatoj knjižnici – "The Library of Congress". Njegova druga knjiga "Trgovački pristup zaštiti intelektualnog vlasništva" objavljena je 1990. godine u nakladi "Oceana Publishing".

Njegova treća knjiga koju ovdje prikazujemo od posebnog je značaja za autora jer predstavlja 'sintezu' njegova životnog rada za Hrvatsku i hrvatski narod. I baš zato je posvetio "hrvatski dio knjige" – "Svima onima znanim i neznanim, koji su časno pali da bi Hrvatska živjela!" ■

ENG *Edward Slavko Jambrusic's bilingual (Croatian/English) Peace at the Price of Justice and Human Dignity was published in 2010 by Hrvatsko kulturno vijeće. The book relates and analyses war crimes in the international conflict that tore apart the former Yugoslavia and carries the Croatian subtitle What is a Joint Criminal Enterprise?*

Dijaspora – humanitarne aktivnosti Zaklada Marina Čilića u Melbourneu prikupila sredstva za stipendiranje učenika

Hrvatska zajednica u Australiji s velikim je entuzijazmom prihvatila mogućnost financijske potpore školarinskom programu Zaklade slavnog tenisača Marina Čilića. Na dobrotvornoj večeri održanoj u prostoru Hrvatskog katoličkog centra Sunshine prikupljen je iznos za stipendiranje čak 17 učenika u domovini. Od svoga osnutka Zaklada se fokusirala na stipendiranje nadarenih sportaša i učenika glazbenih škola u Hrvatskoj. Marinu se pridružio i proslavljeni kolega iz reprezentacije Borna Ćorić. Dio prihoda dobrotvorne večeri otišao je i za unesrećene od požara koji posljednjih nekoliko mjeseci haraju Australijom. "Melbourne je jedan od mojih najdražih gradova te ovdje uvijek imam veliku podršku s tribina. Presretan sam da smo imali priliku provesti ovako divnu večer sa dragim ljudima iz hrvatske zajednice, a sve za plemenitu svrhu - projekt stipendija koji Zaklada uspješno provodi od 2018. godine te pomoć unesrećenima od požara koji su poharali posljednjih mjeseci ovu divnu zemlju.

Zahvalan sam svima koji su dolaskom uveličali ovu sjajnu večer te time pomogli radu Zaklade" poručio je Marin Čilić, osnivač Zaklade. "Ovakva podrška vjetar je u leđa radu Zaklade, ali i sjajnoj djeci kojima će pomoći na putu k ostvarivanju njihovih snova" - naglasila je direktorica Zaklade Nevena Mrkonjić. Stipendije se dodjeljuju u dvije kategorije: za klasične mlade glazbenike i mlade sportaše. Prednost pri dodjeli stipendija se otvara kandidatima koji dolaze iz obitelji lošijeg imovinskog statusa. Do sada je Zaklada dodijelila 37 stipendija. Podsjetimo, nedavna svečana dodjela stipendija Zaklade Marin Čilić u Hrvatskoj je održana uoči početka nove godine, točnije 16. prosinca u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu. Dodijeljeno je po deset glazbenih i sportskih stipendija u vrijednosti od 10 tisuća kuna te jedna donacija ugroženoj osnovnoj školi u vrijednosti od 50 tisuća kuna za obnovu laboratorija prirodnih predmeta. (Vesna Kukavica)

Suverena država poput Hrvatske, sa suverenom nacionalnom jurisdikcijom, država koja je pobijedila u ratu, treba progoniti zlodjela agresora i svih ratnih zločinaca, a ne prepuštati ovlasti međunarodnom sudu.

Poetski glas Hrvata iz Boke kotorske

Impresivna je umjetnička snaga zbirke stihova bokokotorskog intelektualca Adrijana Vuksanovića što ju je pod naslovom *Dvije trećine* nedavno objavila Hrvatska kulturna zaklada iz Zagreba

Tekst i foto: **Đuro Vidmarović**

Hrvati u Boki kotorskoj dio su hrvatskoga nacionalnog bića koje s pravom zaslužuje posebno mjesto u hrvatskoj kulturnoj povijesti. Danas je Boka kotorska sastavni dio Crne Gore. To je nepobitno i kad pišemo o posebnosti kulturne baštine, povijesti i etničke samobitnosti ove manjinske zajednice. Ali, istina je, i to treba naglašavati, kako polovica kulturne baštine države Crne Gore pripada Hrvatima iz Boke. Oni su tijekom povijesti kao urbano i trgovačko stanovništvo stvorili blistavu kulturnu baštinu. Na žalost, zbog protuhrvatske politike u obje Jugoslavije njihov je broj danas sveden na 5 – 7% pučanstva ovog zaljeva. To ne umanjuje našu obvezu prema njegovanju njihove kulture. Nije

dovoljno samo deklarativno spominjati npr. Gospu od Škrpjela i umjetnika Tripu Kokolju, već je potrebno taj barokni dragulj i njegova umjetnika navesti u svakom povijesnom udžbeniku kao hrvatsku kulturnu činjenicu. Sve ovo što smo naveli rečeno je s nakanom boljeg razumijevanja zbirke stihova bokokotorskoga hrvatskog intelektualca, Adrijana Vuksanovića, što ju je pod naslovom *“Dvije trećine”* objavila Hrvatska kulturna zaklada iz Zagreba.

KULTURNO OZRAČJE

Adrijan pripada novom naraštaju tamoshnjih hrvatskih kulturnih djelatnika. Prije njega, kao pjesnici djelovali su Miro Sindik i Desa Matijević... Prisjetimo se kako je ovaj zaljev dao nekoliko velikana hrvatske književnosti. To su prije svega: Viktor Vida, Vjenceslav Čižek, Luka Brajnović, Frano Alfirević i Ružica Orešković.

Na žalost, svi su oni ili napustili rodni zavičaj, ili morali izbjeci u prekomorske zemlje, ili su živjeli kao disidenti u drugim državama. Adrijan Vuksanović rođen je 21. XI. 1980. u Kotoru. Diplomirao je na Elektrotehničkom fakultetu u Podgorici. Jedan je od istaknutijih hrvatskih političara izvan domovine. Kao kandidat *Hrvatske građanske inicijative* Vuksanović je izabran u Parlament Crne Gore. U njemu je predsjednik Vanjsko-političkog odbora koji je zadužen za pregovore s EP-om o ulasku Crne Gore u Europsku uniju.

Ovaj mladi političar predstavio nam se kao talentirani pjesnik. Znao sam za njegovu sklonost poeziji i poticao ga da bude ustrajan u književnom radu. Ustrajnost je rezultirala knjigom. Posebno me raduje što je Vuksanović pjesnik koji svoje etičke postulate pronalazi u kršćanstvu. Stoga ovo djelo možemo nazvati poezijom kršćanskoga nadahnuća. Kršćansko nadahnuće ne smijemo shvatiti kao poetski konzervativizam, odnosno kao oponašanje pučke pjesničke pobožnosti. Vuksanović koristi suvremeni poetski rekvizitar i vlastiti poetski nastup kada govori o velikim vjerskim istinama. Npr. u pjesmi *“Božić”* nalazimo sljedeće stihove:

*Na istom jeziku
na kojem naručujemo piće u
restoranu,
kupujemo cigarete,
udvaramo se,
pretvaramo se,
mučimo se;
Na istom jeziku
na kojem budemo pametni,
ili
budemo glupi,
ili
ne znamo što smo
i tko smo;
...
Na istom tom jeziku,
baš tom,
prizivamo,
izazivamo,
uzimamo,
zazivamo,
Boga.*

Adrijan Vuksanović vrlo kvalitetno vlada hrvatskim književnim standardom. Njegov pjesnički govor je precizan, gibak i melodiozan. On vjeruje u snagu riječi, ali i *Riječi*.

U pjesmi "Mi smo znak" to potvrđuju sljedeći stihovi:

*Tko sumnja u znakove,
neka počne od slova.*

*Vraćam se što starijim riječima
hrvući se s njihovim
tvrdoglavim značenjima.
To je skupljanje ostatka Cjeline.
(...)*

*Mi smo znak. Reći ću vam.
Mucajući ili ne.*

U sljedećoj pjesmi "Šutnja" Adrijan ponavlja svoju fascinaciju riječima. *Riječi* postoje, djeluju i isijavaju i onda kada se ne čuju:

*Ja sam ogromni rezervoar šutnje.
Ona je glad riječi.
Umjetnost je njegovanje gladi.*

Istu misao ponavlja u pjesmi jasnoga kršćanskog nadahnuća "Kruh naš svagdanji". Misli i riječi sjedinjuju se u tajnu ljudske samobitnosti:

*Neposezanje misli za riječima otkriva
nemoć verbaliziranja.
Skladbi narušilo pisanje, jer kad su
dominantni pokret i smiraj,
onda je to puno više od rasporeda
slova koje upućuje na značenje.*

Iznimno su mu nadahnute pjesme u kraćim formama posvećene transcendenciji. Kao primjer navodim pjesmu "Zagrljaj":

*Što bi bilo Sunce da nam ne šalje svoje
zrake?
Učinite i najmanji korak i vi ste
raspeti.
Križ je jedini zagrljaj.*

Adrijan Vuksanović u svojoj poeziji "ne dira" u tzv. nacionalne probleme s kojima se suočava kao pripadnik etnič-

ke manjine. Nije, glede te problematike, "aktualan". Međutim, u poeziji postoji i metajezik, ali i preneseno značenje stihova. Takva je, po mojem mišljenju, pjesma "Njihov strah":

*Plaše me logikom.
Oduvijek mi neinteresantno.
Ja živim od sklada unutarnjosti.
Pokupite svoje strahove i dolazite.*

U sličnom tonu, a po mojem mišljenju i sličnom porukom, napisana je pjesma "Sveti Leopold", posvećena velikom hrvatskom svecu Leopoldu Bogdanu pl. Mandiću, Hrvat u Boki kotorske, rođenome u gradu Herceg Novome.

*Ne budi spomenik.
Voda napušta ustaljene oblike i
tako slavi trajanje.
Svako je drvo novi oblik križa.
Ne postoje dvije iste Zdravo Marije,
kao što se ne može dva puta izgovoriti
volim te.
Najveći ne žive prošlost, već je
stvaraju.*

Adrijan Vuksanović u svojim stihovima iskazuje povezanost s pjesničkom tradicijom svoga naroda u Boki kotorskoj. Uz to, on je baštinik, možda i nesvjesno, velike narodne mudrosti ovdašnjih Hrvata, on je baštinik jedne velike povijesne memorije. Zbog toga ova zbirka ima posebno mjesto, čak i presudno, u kulturnom, ali i etničkom identitetu ovdašnjih Hrvata. Naslovom "Dvije trećine" pjesnik nas stavlja pred određenu zagonetku: je li riječ o fotografiskom kadriranju ili o kršćanskoj istini

kako smo "dvi-
je trećine" tek kada dođemo pred lice Gospodinovo. Isti je slučaj s brojem od tri cjeline. Te cjeline slijede čovjekov život: prva cjelina su ljubavne pjesme, druga snažne refleksivno-teološke, a treća pjesme teološko-eschatološkog nadahnuća. Prva cjelina pokazuje kako Vuksanović nije preskočio svoje vrijeme i svoje godine. Ljubav i u erotskom vidu nosi ove pjesme. Pri tome je rječnik lišen vulgarnosti i nasilnih metafora i slika. To je jezik građanskoga kulturnog naslijeđa Hrvata u Boki. Tom finoćom i delikatnošću odvaja se od suvremenih "trendova", a opet strukturom stihova, pjesničkim jezikom i gradivom njegove su pjesme moderne. Vuksanović vraća poeziji izvorni dignitet. Estetskim dosegom svojih stihova dokazao se kao talentiran i mudar pjesnik. Time se priključio nizu velikih i značajnih hrvatskih književnika koji žive izvan Republike Hrvatske u raznim oblicima nacionalnoga rasuća. To su npr. Nikola Benčić, Jurica Čenar iz Austrije, Stjepan Blažetin iz Mađarske, Milovan Miković, Tomislav Žigmanov i Jasna Melvinger iz Srbije te Ljerka Toth-Naumova iz Makedonije. Zbog toga želimo Adrijanu Vuksanoviću sretan i uspješan književni život. ■

ENG *Dvije trećine ("Two Thirds") is a collection of poetry penned by Adrijan Vuksanović, a Croatian intellectual from Boka Kotorska, and recently published by Hrvatska kulturna zaklada of Zagreb. In his presentation of the collection Croatian Writers' Association president Đuro Vidmarović lauded Vuksanović's artistic and societal activity in Montenegro.*

Upornost volonterskoga dvojca

Austrijsko Ministarstvo za obrazovanje službenim dokumentom od 12. 7. 2019. godine odobrilo je samostalnu nastavu hrvatskoga kao materinskoga jezika u Vorarlbergu. Time je, uz radost i zahvalnost roditelja, učenika i nastavnika Vorarlberga, ova pokrajina, uz Gradišće gdje su za hrvatsku manjinu ionako na snazi drugi zakoni, postala jedina austrijska pokrajina u kojoj je omogućena nastava hrvatskoga jezika kao samostalnoga

bivali uz svjedodžbu odgovarajuću potvrdu, tj. upisivanje hrvatskoga jezika kao izbornoga predmeta. Uvođenjem središnjega kompjutorskog programa za škole ostavljena je samo mogućnost upisivanja tzv. BKS. Ne samo da je nastava na trima jezicima nerealna i pedagoški neprihvatljiva, ona je suprotna i međudržavnim sporazumima te odredbama austrijskog ministarstva. Nakon tog ujedinjavanja, a u sklopu nastave materinskoga jezika i kulture, djeca koja je pohađaju dolaze u situaciju da uče ono što zapravo nije njihov materinski jezik.

Tekst: Lidija i Damir Mihalić

Nastava materinskoga jezika i kulture u austrijskom školstvu, u sklopu obveznoga ili dodatnoga školovanja, održava se već desetljećima. Predmet se originalno naziva "Muttersprachlicher Unterricht". U povijesnim razdobljima ta se poduka, koja je primjerice za vrijeme bivše države, prije Domovinskoga rata bila na neki način obvezna, često utapala u nastavu mješavine jezika i kultura skupljenih u bivšoj državi. Austrijske prosvjetne institucije, čast iznimkama, takav odnos na žalost podržavaju i dalje. Samovoljna administrativna akcija, koja je zahvatila pokrajinu Vorarlberg i ukinula hrvatski kao materinski jezik, to i potvrđuje.

Naime, iako je već 1996. godine vrlo angažirana učiteljica Antonija Šemberger uspjela od pokrajinske vlade dobiti suglasnost za uvođenje hrvatskoga jezika kao samostalne nastave, tendencija nadležnoga ministarstva je osnivanje

jezično miješanih grupa. Opravdavajući to nedostatkom učitelja ili nedovoljnim brojem prijavljenih učenika, želi se nametnuti jedan umjetno stvoreni jezik, tzv. BKS (Bosnisch, Kroatisch, Serbisch).

UMJETNO STVORENI JEZIK "BKS"

Do 2017. godine učenici su u Vorarlbergu za pohađanje hrvatske nastave do-

Nastavu BKS-a uglavnom pohađaju bosanska, a djelomice i srpska djeca. Zbog toga su i najzastupljeniji nastavnici s tih govornih područja. Za pripadnike svih triju spomenutih govornih područja jasno je da jedan učitelj ne može kvalitetno predstavljati sva tri odjednom. Ako bi netko za sva tri jezika i bio kompetentan, morao bi, po zami-

U vijećnici grada Feldkircha ispod slike generala Franje Jelačića, oca bana Josipa Jelačića

Nastava hrvatskoga jezika i kulture u Vorarlbergu

sli nastave BKS-a, sve tri materije predavati istodobno, što je u svakom slučaju nemoguće.

Spomenuti korak nadležnog ministarstva izazvao je u Vorarlbergu razočaranja i prosvjede. Novonastali problem pokušalo se riješiti obraćanjem državnim institucijama. Nastavnici hrvatske škole organizirali su uz potporu poštovnih roditelja prikupljanje potpisa, koje su uz peticiju uputili pokrajinskoj vladi. Pozivanjem na odredbe državnih institucija, pokrajinska vlada bila je nemoćna. Peticija s 857 prikupljenih potpisa proslijeđena je Saveznome ministarstvu za obrazovanje i znanost u Beču. Entuzijazam svih sudionika na poslijetku je urodio plodom donošenjem važne odluke o priznavanju hrvatskoga jezika kao samostalnoga.

BOŽIĆNA PRIREDBA

Svi znamo da su hrvatske škole u inozemstvu već do sada prošle vrlo težak put za afirmaciju hrvatskoga jezika i nacionalne grupe predmeta. Ovaj primjer, međutim, dokazuje da se upornost i pravo domoljublje uvijek isplati i doneće željene rezultate, a na radost učenika, roditelja, učitelja i naše domovine.

Tradicionalna deseta po redu Božićna priredba Hrvatske materinske nastave u Vorarlbergu održana je, skromno ali svečano, 11. prosinca 2019. godine.

Na svečanosti je nastupilo više od trideset učenika od šest do četrnaest godina od kojih neki već i od svoga prvoga školskog dana uz obvezni dio nastave pohađaju i izbornu hrvatsku nastavu.

Osim uz recitacije i pjesme, stariji učenici svoje su znanje iz kulture i povijesti pokazali i u tradicionalnom edukativnom kvizu. Ove godine bio je posvećen temi razvoja hrvatskoga jezika u proteklom stoljećima.

Niti u tijeku školske godine naglasak nastave nije samo na gramatici hrvat-

Što je dvojac iz Zagreba nagnalo da se prihvati ovoga zahtjevnog posla, objašnjava nastavnica Lidija. "Osim privrženosti domovini, moja ljubav uvijek je bila pedagoška djelatnost. Odlučila sam pokušati s osnivanjem jedne manje grupe, koju bih podučavala u slobodno vrijeme, nekoliko sati tjedno. Ubrzo je interes za tom podukom bio sve veći. Na kraju nije preostalo ništa drugo nego da se i moj suprug volonterski priključi 'projektu' i tako me podrži. S obzirom na to da je godinama predavao na višoj tehničkoj školi, a u slobodno vrijeme je i glazbenik, njegova potpora mi je vrlo značajna."

skoga jezika. Osim hrvatske literature, nastavni program obuhvaća hrvatski zemljopis i povijest te višednevne učeničke ekskurzije u Hrvatsku (Vukovar, Zagreb) za učenike viših razreda, koje financiraju roditelji i nastavnici.

IZLETI PO AUSTRIJI I HRVATSKOJ

Poludnevni nastavni posjeti povijesnim i kulturnim objektima i spomenicima na lokalnom području Vorarlberga, tijekom školske godine, uglavnom pridonose upoznavanju dodirnih točaka hrvatske i austrijske povijesti.

Tako je i nastala fotografija učenika Hrvatske nastave u Vorarlbergu u vijećnici grada Feldkircha ispod slike generala Franje Jelačića, oca bana Josipa Jelačića. Pod njegovim zapovjedništvom 1799. godine uspješno je obranjen grad od invazije Napoleonove vojske. U znak zahvalnosti građani Feldkircha naručili su portret generala Jelačića, koji se i danas nalazi na počasnome mjestu u svečanoj dvorani gradske vijećnice, iznad mjesta gdje predsjedava gradonačelnik. ■

ENG On 12 July 2019 the Austrian education ministry approved independent classroom instruction in Croatian as a mother tongue in the federal state of Vorarlberg, much to the delight and gratitude of the parents, pupils and teacher Mihalić. This makes the states of Vorarlberg and Burgenland (Gradišće), which has its own set of relevant legislation, the only Austrian regions in which Croatian has been approved as a standalone classroom language.

Ćićsko bugarenje na CD-u 'Na verh gore'

U izvedbi ženskih vokalnih skupina *Jažulice* i *Frndalice* na CD-u se nalazi 15 autohtonih napjeva ovoga gromkog i rustikalnog pjevanja za koji Ćići rijetko upotrebljavaju naziv bugarenje, već obično kažu *zakantat* ili *zarozgat*

Članice Jažulica i Frndalice, Roberta Medica, Vladimir Torbica, Bruno Krajcar

Tekst: **Barbara Buršić**

Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja, popularnije nazvano Istarska ljestvica, prije deset godina UNESCO je uvrstio na Reprezentativnu listu nematerijalne svjetske kulturne baštine. Ono obuhvaća kanat, diskantno dvoglasje, tarankanje te bugarenje. Kao najarhaičniji način dvoglasnoga netemperiranog pjevanja izdvaja se upravo bugarenje iz Ćićarije. Riječ je o tradicijskom napjevu raširenom po cijeloj Ćićariji, planinskom i najizoliranijem dijelu Istre, koje je sačuvalo izvornost tog načina pjevanja, no s druge strane je zbog izoliranosti i demografskih razloga broj onih koji znaju bugariti malen. Posve je sigurno da se bugarenje može čuti u Argentini, Australiji, Americi, kamo su se iselili brojni Ćići.

Želeći proslaviti desetljeće upisa dvoglasja tijesnih intervala u svjetsku

baštinu te na taj način pridonijeti očuvanju i primjerenoj valorizaciji bugarenja nedavno je u nakladi Općine Lanišće i Cantusa te zahvaljujući potpori Istarske županije i njezina Upravnoga odjela za kulturu objavljen CD *Na verh gore*. U Svečanoj dvorani "Slavko Zlatić" Muzičke akademije Sveučilišta Jurja Dobrića u Puli ovo vrijedno izdanje predstavili su 10. listopada dekan Muzičke akademije dr. sc. Dražen Košmerl, pročelnik Upravnog odjela za kulturu Istarske županije Vladimir Torbica, načelnica Općine Lanišće Roberta Medica te urednik i producent Bruno Krajcar.

U izvedbi ženskih vokalnih skupina *Jažulice* i *Frndalice* na CD-u se nalazi 15 autohtonih napjeva ovoga gromkog i rustikalnog pjevanja za koji Ćići vrlo rijetko upotrebljavaju naziv bugarenje, već obično kažu *zakantat* ili *zarozgat*. Uobičajen termin bugarenje uveli su istarski skladatelji i melografi Ivan Matetić Ronjgov i Slavko Zlatić, povezujući ovakav način pjevanja zbog uglavnom tugalji-

va sadržaja s lirsko-epskom pripovjedačnom pjesmom – bugaršćicom. Osnovni napjev u pravilu izvodi jedan pjevač na kojega se nadovezuju drugi pjevači. Izvodi se u dva glasa od najviše pet tonova u međusobnom odnosu s malim sekundama i malim tercama pa se bugarenje može nazvati i istarskom pentatonikom. Završni ton je unison s karakterističnim padom donje pjevačke dionice. Tekstovi pjesama su lirsko-epski i najčešće na čakavici, štokavici, ali i na istrorumunjskome.

Uz naslovnu pjesmu *Na verh gore* na CD-u se nalaze i poznatiji napjevi *Cviće moje*, *Što si zvizdo*, *Čula jesam da se dragi ženi*, božićni napjev *Boh se rodi* i *Divojka je rublje prala*, koju su *Frndalice* izvele na predstavljanju u Puli. *Frndalice* su počele bugariti na nagovor *Jažulica*, koje su im pomogle i u svladavanju prvih pjesama. Postoje od 2014., kad su imale i prvi javni nastup na manifestaciji *Zarozgajmo na Ćićariji*. *Jažulice* su do 2013. nastupale kao Vokalna skupina Lanišće koju je 1993. osnovao Renato Pernić.

Nosač zvuka *Na verh gore* tako je i opipljivi dokaz dugogodišnjega predanog rada i entuzijazma da se od zabave spasi i očuva baština, kao i da se potaknu mladi da nastave pjevati kao što su pjevali njihovi stari. ■

ENG To celebrate a decade since the inscription of two-part singing and playing in the Istrian scale on the UNESCO list of intangible cultural heritage the Municipality of Lanišće and the Cantus publishing and production company, with the support of Istra County, have released a compact disc recording of this singular music titled *Na verh gore* ("Atop the Hill").

Ca moje najlepce CA

Na ponos svih Labinjanki i Labinjana, kao i svih građana Labinšćine, labinska cakavica dobila je status zaštićenoga nematerijalnoga kulturnog dobra Republike Hrvatske. Naime, nakon što je u 2014. godini iniciran projekt "Cagodar" s ciljem očuvanja, njegovanja i promoviranja izvornoga govora – labinjanske cakavice, u rujnu 2018. godine Grad Labin pokrenuo je postupak u Ministarstvu kulture s ciljem dobivanja statusa nematerijalnoga kulturnog dobra

Tekst: **Barbara Buršić**

Uz Grad Labin, nositelji su svi govornici labinske cakavice, odnosno osobe koje se njome u komunikaciji slu-

že, ali i labinske osnovne škole, labinski dječji vrtići, Srednja škola, Gradska knjižnica Labin, RKUD Rudar - Raša i Radio Labin.

Labinski cakavski govor čini njegove govornike ponosnima. Upotreba labinjanske cakavice redovito je primijećena kao izrazito specifičan govor ne samo zbog izraza, već i ritmike te posebne melodičnosti govora, upotre-

be specifičnih nazala i drugih fonetskih elemenata nekarakterističnih za ostale govore istarske čakavštine.

Zato je i ovo priznanje na Labinšćini dočekano gotovo s oduševljenjem, kao dugo očekivana vijest, kao praznik. Ni gradonačelnik Labina, Valter Glavi-

čić, ne krije svoje vesele te kaže da je cakavica nešto najljepše čime je on osobno okružen. Razumije osjećaje svojih sugrađana i koliko Labinjankama i Labinjanima znači dobivanje statusa nematerijalne kulturne baštine za materinsku cakavicu. "Ona je naš ponos, način života i razmišljanja, naša autentičnost i bogatstvo. Srž je

našeg identiteta koji Labinjani nikada nisu propitivali. Ostaje nam trajni zadatak da je i dalje živimo, očuvamo i prenesemo na naše najmlađe", zaključuje gradonačelnik Valter Glavičić.

Labinski idiomi sa svim svojim specifičnostima poprilično su dobro sačuvani zahvaljujući svijesti lokalnog stanovništva koje aktivno koristi i njeguje svoje mjesne govore, što govori o tome da naši sugrađani imaju veliki interes sačuvati i promovirati svoju besedu.

Dobivanjem statusa zaštićenoga govora, labinska cakavica dobila je pravu potvrdu svojega značaja, snage i kontinuirane uporabe te su Labinjani uje-

Labinjanska cakavica ključan je element duhovnog, povijesnog, kulturnog i jezičnog identiteta Labinštine i Labinjana. Svojom specifičnošću izdvaja se od ostalih govora u njezinu okruženju i njezini su govornici po njoj nadaleko prepoznatljiviji.

reni da će njezina uporaba u budućnosti još više snažiti, čime će se zadržati njezino korištenje u sadašnjih i budućih generacija, kako u svakidašnjem govoru tako i u kulturnom i kreativnom stvaralaštvu.

"Naša trajna zadaća je jačati svijest da je riječ o jedinstvenom blagu koje na lokalnoj i nacionalnoj razini osigurava kulturnu raznolikost te osigurati održivost dobra uz edukacije, istraživanja, uključivanje u nastavne aktivnosti te poticati prenošenje i njegovanje u izvornoj sredini", dodala je Loredana Ružić Modrušan, viša savjetnica za kulturu u Gradu Labinu. ■

ENG *Much to the pride of the people of Labin and its broader environs the local dialect (cakavica) has been awarded the national status of protected intangible cultural property. All the specific characteristics of the localised vernacular of Labin have been quite well preserved thanks to the awareness of the local population. This subdialect is specific not only for its vocabulary, but also for its distinct rhythm and melodic elocution, and the use of specific nasal sounds and other phonetic elements not typical of other subdialects of the Čakavian dialect as it is spoken on the Istrian peninsula.*

Brzo, lako i zanimljivo ovladajte temeljima hrvatskoga jezika
učite kada želite i gdje želite

*A fast, easy and interesting way to learn the basics of Croatian.
Learn when and where you want.*

Sveučilište u
Zagrebu

@ srce

HIT-1

**Prvi sveučilišni on-line tečaj hrvatskoga
kao drugoga i stranoga jezika**

*The first on-line course of Croatian
as second and foreign language*

Proljetni semestar / Spring semester

9. ožujka - 31. svibnja 2020.

(prijave do 28. veljače 2020.)

March 9 – May 31, 2020

(application deadline is February 28, 2020)

Jesenski semestar / Autumn semester

7. rujna – 29. studenoga 2020.

(prijave do 28. kolovoza 2020.)

September 7 – November 29, 2020

(application deadline is August 28, 2020)

- 7 nastavnih cjelina u sustavu MoD (utemeljen na Moodleu)
- 150 nastavnih aktivnosti
- 24 sata online nastave u živo
- iskusni lektori, stručnjaci za hrvatski kao ini jezik
- interaktivan, komunikacijski i individualiziran pristup učenju jezika
- mogućnost stipendije
- 7 learning units in the Moodle-based e-learning system
- 150 learning activities
- 24 hours of real-time communication online
- experienced language instructors, specialists in Croatian as L2
- an interactive, communicative and individual approach to language learning
- the possibility of a scholarship

Pogledajte videopriloge o tečaju na mrežnoj stranici

Look at videos about the course at web page

www.matis.hr

Obavijesti i upisi

additional information and enrollment:

ecroatian@gmail.com

Piše: dr. fra Šimun Šito Ćorić, Švicarska
(sito.coric@gmx.net)

Dok pišem o devijantnosti Švedske akademije i pisca Petera Handkea, a što se i našeg naroda tiče, svojim bolesnim mišljenjem pojavio se aktualni predsjednik jedne parlamentarne hrvatske stranke, HSS-a. Nakon njegovih sramotnih izjava o Thompsonu, Oluji i nizu drugih, ovo nas podsjeća pred 75. obljetnicu stravične tragedije Bleiburga i Križnog puta na one iz istog jata koji su nedavno javno žalili da partizanski zločinci 1945. nisu 'do kraja obavili svoj posao', a on sada javno žali što Udba nije pobila više hrvatskih emigranta! Žali taj čovuljak da nas protjeranih u tuđinu ona još više nije smakla ili barem ostavila invalidima bez očiju, bez ruku... Takvo stajalište može imati samo osoba zločinačke orijentacije iz staljinističko-fašističkog miljea. Pa ni Udba nikad nije tako javno zagovarala svoja zlodjela! On još stupidno izmišlja da su za ratove 1991. - 1999. (sic!) 'krivi fašisti iz emigracije'. Strašno je da ga takvog jedni iz njegove stranke i koalicije tolerancijom podržavaju. I onda mislim, zašto se čuditi švedskoj intelektualno-moralnoj niskoj razini i jednome uvrnutome stranom piscu!

Sjaj i samoubojstvo jednoga pisca

Izazivao je prigode da bude napadan te u napadima mazohistički uživao. Šteta da je na taj način taj jadni čovjek Handke teško ranio, možda i ubio pisca Handkea! Bez obzira na to što i loš čovjek može dosegnuti i neke dobre vrhunce!

Austrijanac njemačko-slovenskog podrijetla Peter Handke najnoviji je na mnogim stranicama osporavani dobitnik Nobelove nagrade za književnost. Švedska akademija, koja dodjeljuje Nobela, ponovno se pokazala kao ona koja snagom proračuna promiče osobe koje u svojoj cjelini ne mogu nikome biti primjer i nadahnuće za dobro. Švedska nobelovka za mir Christina Dactare vratila je to ugledno priznanje u znak prosvjeda. Prosvjedovali su iz američkog PEN-a i pojedini odsjeci za književnost s nekoliko sveučilišta, a Alain Finkelkraut Handkea naziva "ideološkim čudovištem". Čitam naslov "Pisac koji nije pametan", a Salman Rushdie nominira ga "za međunarodnu budalu godine". U svijetu prošlosti i sadašnjosti punom sjajnih pisaca ne miriše nimalo na dobro da je Nobelov odbor nagradio tvrdokornog poricatelja i tako promotora etničke mržnje, silovanja i drugog okrutnog nasilja. Nakon svojih pet literarno tankih i moralno nezdravih knjiga kojima je podržavao srpski fašizam, Handke je ostao ozloglašen i osamljen unatoč velikom nizu svojih dobrih djela. Kod njega nije riječ o nekom političkom stajalištu ili mišljenju, nego o brutalnim neistinama. Bez argumenta brani srpski fašizam s Miloševićem, Karadžićem i Mladićem na čelu, sve do provociranja posjetom Miloševiću u Haagu i govorom na njegovu pokopu u Požarevcu.

I danas uporno niječe zločine u Srebrenici, tvrdi da "Dubrovnik nije bombardiran" i čak žali (u razgovoru za "Die Zeit") da je "Njemačka mogla priznati RH, Sloveniju i BiH kad na ovom području više od trećine stanovništva čine pravoslavni i muslimanski Srbi". Da, tako on kaže! Možemo ga razumjeti da je volio Jugoslaviju, ali da je kao "veliki pisac" bio u toj srpsko-komunističkoj diktaturi totalno bezosjećajan za patnju naroda, kao i za agresiju Srbije na četiri države, teško je bilo

Srbiji, nego i u Republici Srpskoj postoji neka čistoća koja ima trajanje od dvije tisuće godina. Takva čistoća ne postoji u Francuskoj ili Njemačkoj..." Handke je i sam sebe u svojoj bahatosti smjestio (PAZI!) u društvo "Tolstoja, Homera, Servantesa...", a tko bi doveo u pitanje njegova stajališta, javno ga je vrijeđao. Srbija ga je primila za člana SANU, a nakon Ive Andrića, u tradicionalnoj srpskoj "širokogrudnosti", proglašen je "drugim srpskim nobelovcem".

Handkeove traume počele su kad ga

A u današnjem vremenu velikih zala, znatno potrebnije su svijetu cjelovite ličnosti kao promicatelji dobra, nego talentirani pisci pomućene osobnosti koji još uporno promiču zlo, pa bili oni i švedski "nobelovci".

kome razumjeti. Njegova bivša djevojka, glumica Marie Colbin, javno mu je napisala: "Ti si zahvalan za taj rat jer ima perversan način da zadovolji tvoju nezasićenu žudnju za javnim priznanjem. I dok je ljudi kao što si ti, jednook, rigidan, gladan za moći i s uspaljenim egom, bit će oružja i ratova..."

Teško je čitati djela ovoga precijenjenog pisca koji može ovo napisati: "Još samo u Srbiji i Republici Srpskoj istinska Europa živi i dalje. Tu postoji tradicija od Platona, Sokrata, Sofokla, Homera... I ta tradicija se voli. Ne samo u

je djevojka Marija Gorec začela 1942. u Koruškoj s njemačkim vojnikom Schönnemannom, za kog je saznao tek s 18 godina. Majka mu se prije njegova rođenja udala za nekoga Handkea, na žalost alkoholičara. Živjela je s njima dvojicom u bijedi i patnica se ubila 1971. Očito, samo je pola istine u poslovice da je svatko kovač svoje sreće. Handke je ostao umnogome nepoučljiv, asocijalan i psihički načet s mnogobrojnim kompleksima, onaj kojega je Rushdie optužio "za moralno sljepilo i mržnju prema modernome svijetu". ■

Tekst: Lada Kanajet Šimić

Foto: Arhiva HMI-ja

Krajem prošle godine, iznenađujuće i prerano, zauvijek nas je napustio dugogodišnji suradnik i dragi prijatelj Hrvatske matice iseljenika Pavao Jerolimov kojega su svi koji su mu bili bliski nazivali Jere.

Kao svestrani učitelj i erudit počeo je surađivati u Matičinoj Sveučilišnoj školi hrvatskoga jezika i kulture. Vodio je program kulture, a u foto arhivi koju je napravio za Maticu nalazimo ga uvijek dobro raspoloženog u društvu studenata, ali i u formalnim susretima poput onih s predsjednikom Tuđmanom, kardinalom Kuharićem, slikarom Ivanom Lackovićem Croatom i mnogim drugima.

Odlazak dobrog duha Male škole

Pavao Jerolimov bio je deset godina desna ruka voditeljice Silvije Letice, a jednako uspješno i predano vodio je likovnu i novinarsku radionicu te filmski kutić

Zajedno sa Silvijom Leticom, rukovoditeljicom tadašnjega Kulturno-prosvjetnog odjela, u ljeto 1992. godine tijekom Sveučilišne škole došao je na ideju o pokretanju sličnog programa, ali za djecu. Ideja se pretvorila u realizaciju već sljedeće godine i od tada pa do danas u kontinuitetu se vrlo uspješno provodi Mala škola hrvatskoga jezika i kulture. Deset vjernih godina bio je Letičina desna ruka, a jednako je predano vodio likovnu i novinarsku radionicu te filmski kutić. Jerine likovne radionice bile su prave male etnografske radionice, a od najupečatljivijih uradaka njegovih polaznika svakako su bile lutke, kao i scenografija za predstave o dolasku Hrvata na Jadran. Među djecom brzo bi uočio i one posebno likovno darovite. Iako to nije spadalo u program škole, on bi im tada u odmaralištu organizirao pravu malu samostalnu izložbu, s pozivnicama i plakatom koje bi sam osmislio, s prigodnim govorom i svečanim otvorenjem.

Jerin tanki crni flomaster, od kojega se nikada nije odvajao, nacrtao je, ali i ispisao (jer nas je prvih godina pisao stroj

znao izdati baš u zadnji tren) stranice i stranice novina Male škole - Spomenka. A s koliko su profesionalnosti i ljubavi bili napravljeni ti prvi brojevi, koliko su njegovi crteži, stripovi i grafička rješenja bili upečatljivi i atraktivni, govori činjenica da su oni, dva desetljeća kasnije, korišteni kao podloga grafičkom oblikovanju monografije o Maloj školi.

Njegovo široko znanje renesansne osebnosti posebno je dolazilo do izražaja kad bi radio uvodnike za filmski kutić jer bi potrebne podatke o filmu uvijek obogatio zanimljivim bliskim sadržajima, ali i nezaobilaznim šalama.

ZNANJE RENESANSNE OSEBUJNOSTI

Bio je mentor mnogim novim voditeljima, a i preporučio je za Malu školu nekolicinu učitelja iz svoje OŠ Ivana Gundulića, među kojima i autoricu ovoga teksta. Uvijek i bez okolišanja mogli smo zatražiti i dobiti potporu, savjet ili sugestiju. Svi naraštaji voditelja pamte ga po divnim ljudskim i profesionalnim osobinama. Kada je nakon deset vjernih godina najavio svoj odlazak iz Male škole,

Sa studentima na izletu na Plitvičkim jezerima 1997.

Sveučilišna škola 1992., u stanu Ivana Lackovića Croate

U Zagrebu je 21. prosinca 2019. u 68. godini života preminuo učitelj i publicist Pavao Jerolimov.

Rođen je 22. lipnja 1952. u Zadru, gdje je završio osnovnu školu i gimnaziju. Studij fizike, tehničke kulture i likovnih umjetnosti završio je na Pedagoškoj akademiji u Zagrebu. Gotovo cijeli radni vijek do umirovljenja 2017. bio je učitelj fizike i tehničke kulture u OŠ Ivana Gundulića u Zagrebu. Bio je dugogodišnji suradnik Hrvatske matice iseljenika i Društva Naša djeca te jedan od obnovitelja rada Kluba *Sveti Donat* u Zagrebu 1991. godine, kojemu je bio dugogodišnji tajnik i predsjednik. Nakon prestanka djelovanja Kluba 1997. godine, sljedeće desetljeće i pol aktivan je član Zadarskog kluba u Zagrebu. Bavio se proučavanjem povijesti školstva, sporta, novinarstva i zdravstva, posebice zadarskog kraja, književnicima za djecu te povijesću stripa. Autor je nekoliko knjiga, više desetaka foto-dokumentarnih izložbi, stotinjak likovnih izložbi kojima je uz stručni osvrt likovno oblikovao plakate, kataloge i pozivnice. Objavio je više tisuća raznovrsnih članaka u mnogobrojnim novinama, časopisima i zbornicima. Urednik je više zbirki pjesama drugih autora (Robert Bacalja, Tihana Hodak i Konrad Kiss) te urednik i producent audiokasete ženske klapa Lavandiere iz Preka. Posljednjih godina bavio se grafičkim dizajnom, posebno likovno-grafičkim oblikovanjem i izvedbom knjiga kojima je autor. U Zadru je nekoliko dana uoči iznenadne smrti predstavio svoju posljednju monografiju o povijesti OŠ Petra Preradovića. (izvor: 057 info)

ENG Pavao Jerolimov, our longstanding associate and a dear friend of the Croatian Heritage Foundation passed away, suddenly and prematurely, late last year. He will be missed as a brilliant leader of the arts, journalism and film workshop at our Little School of Croatian Language and Culture.

tadašnji voditelji su ga opisali: "Jere je kreativac, veseljak, zafrkant, dobričina, brižnik i entuzijast, tata-mata za sve, od kukurikanja preko kuhanja do slikanja (Jere je budio djecu oponašajući jutarnjeg pijetla, op.a.); "Jedinstvenog humora, osjeća glazbu, odlično pleše - i čuje djecu."

Da, Jere je iznad svega navedenoga – čuo djecu, odnosno volio djecu. Rado je i sam bio dijete, a u tome je bio jedinstven. Opraštajući se od njega na svome Facebook profilu, njegov nasljednik u Maloj školi Igor Matijašić opisao ga je ovim riječima: "Hodajuća enciklopedija, širokog osmijeha i još šireg repertoara znanja, osoba uvijek spremna za razgovor, a na večer bi prvi bio na terasi i pretvorio se začas u najmaštovitijeg dječaka - pjevao je, plesao, smišljao igre..."

I nakon odlaska iz Male škole, često nam je dolazio u posjet, no uvijek bi ne-

što usput i odradio: našao rješenje za lutkarsku predstavu, dao koji savjet za naš Spomenak i, naravno, fotografirao. Jako je volio Malu školu i od milja je zvao - Školica. S neopisivom radošću i ponosom proslavio je s nama 25. godišnjicu te bio akter u dokumentarnom filmu snimljenom u povodu te obljetnice.

Jere je obilježio moj profesionalni životni put i dugujem mu veliku zahvalnost što mi je otvorio vrata ka svijetu i divnim ljudima izvan Lijepe Naše. Podrijetlom Zadranka, i ja spadam u one od kojih je crpio biografske podatke o nekim poznatim članovima obitelji. Nekoliko sam puta bila s njim i u Klubu Zadrana svjedočeći koliko je volio svoj rodni grad.

Otišao je naš Jere ostavivši iza sebe život vrijedan poštovanja, radni vijek ostvarenih rezultata, ali i još puno, puno stranica koje će ostati neispisane.

Jerini polaznici likovne radionice Male škole 1996.

IV.

HRVATSKI ISELJENIČKI KONGRES: POVRATAK - STVARNOST ILI UTOPIJA?

3. - 5. srpnja 2020.
Zagreb

croatindiasporacentre.com

Odnos rada i poduzetništva u procesu povratka | Institucionalna potpora povratku | Povratništvo u povijesnoj perspektivi | Obrazovanje i povratak mladih | Kulturna politika i identiteti kao dio povratka | Demografski aspekti povratka | Uloga Katoličke crkve u očuvanju identiteta | Očuvanje hrvatskog nacionalnog identiteta u iseljeništvu kroz crkvu, kulturu, jezik, sport

Hrvatsko-američki matematičar William Feller

Rođen u Zagrebu kao Vilibald Srećko Feller, 7. srpnja 1906., u vrijeme studija na tadašnjemu Mudroslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu promijenio je ime u Vilim. Umro je u New Yorku 14. siječnja 1970. kao William

Tekst: Darko Žubričić

Nakon prve dvije godine studija, završivši dva semestra od ukupno osam, 1923. - 1925., nastavio je studij u Göttingenu gdje je 1926. doktorirao kod poznatog matematičara Richarda Couranta. Dio svoje disertacije pripremao je već kao student u Zagrebu. Bio je profesor u Kielu (Njemačka, 1928. - 1933.), Copenhagenu (Danska, 1933. - 1934.), Stockholmu i Lundu (Švedska, 1934. - 1939.).

Godine 1938. oženio se Clarom Nielsen. Od 1939. živi u SAD-u, zaposlen na sveučilištima Brown, Cornell, a od 1950. na Princetonu kao profesor matematike.

Feller je 1934. napisao prikaz poznate knjige Andreja Nikolajeviča Kolmogorova "Grundbegriffe der Wahrscheinlichkeitsrechnung" (Temelji teorije vjerojatnosti), za stručni časopis *Zentralblatt für Mathematik*. Jedan je od inicijatora izdavanja uglednoga referativnoga matematičkog časopisa *Mathematical Reviews* (1939.) te jedan od prvih glavnih urednika (1944. - 1945.).

Monografija "Uvod u teoriju vjerojatnosti i

njezine primjene" prevedena je na ruski (predgovor prvom svesku napisao je već spomenuti poznati ruski matematičar Kolmogorov), japanski, kineski, španjolski, poljski i mađarski. Oko sto pedeset matematičkih pojmova nosi njegovo ime.

Godine 1966. bio je član međunarodne znanstvene komisije koja je birala kandidate za uglednu Fieldsovu medalju na Svjetskome matematičkom kongresu u Moskvi. Feller je bio mentor dvadeset dvojici svojih doktoranada. Bio je član nekoliko nacionalnih akademija: bivše Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu (sada HAZU), Kraljevske danske akademije za umjetnost, Nacionalne akademije znanosti SAD-a, Američke akademije umjetnosti i znanosti u Bostonu, kao i

uglenih znanstvenih organizacija: Kraljevskoga statističkog društva u Londonu i Londonskoga matematičkog društva (kao počasni član).

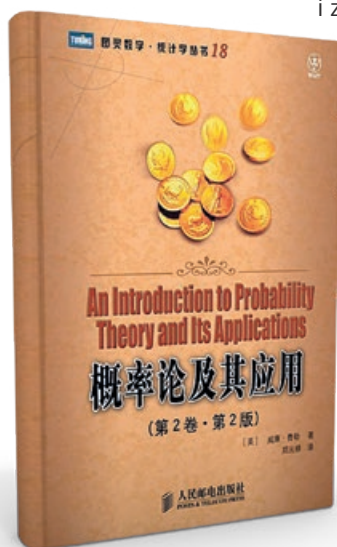
Dobitnik je cijenjene Nacionalne medalje za znanost 1969. (National Medal of Science), poznate i pod nazivom Predsjednička nagrada (Presidential Award), koju mu je 1970. postumno dodijelio R. Nixon, predsjednik SAD-a. Jedini je hrvatski znanstvenik u SAD-u s

Vilim Feller kao student Sveučilišta u Zagrebu; dopuštenjem prof. Marte Zdenković, Zagreb

takvim priznanjem. Jedan asteroid dobio je njegovo ime 1996.: 21276 Feller (1996 TF5). Dana 17. srpnja 1953. William Feller održao je predavanje u Zagrebu na hrvatskom jeziku, pod naslovom "Matematička teorija difuzije". Bio je u vezi s rodbinom u Zagrebu, kao i sa svojim kolegama sa Sveučilišta u Zagrebu. Tijekom razdoblja nakon Drugoga svjetskog rata Feller je posjetio Zagreb četiri puta: 1953., 1956., 1957. i 1958. Prema riječima Vladimira Vranića, profesora matematike na Sveučilištu u Zagrebu i Fellerova prijatelja, "...ne samo da Vilim Feller nije skrivao svoje hrvatsko podrijetlo, nego se također njime i ponosio". O Williamu Felleru objavljena je dvojezična hrvatsko-engleska monografija "Vilim Feller - istaknuti hrvatsko-američki matematičar / William Feller - Distinguished Croatian-American Mathematician", Graphis, Zagreb 2011., koju je napisao autor ovih redaka. U rodnome Zagrebu postoji ulica nazvana njegovim imenom. Više informacija o ovome velikome hrvatskom znanstveniku nalazi se na mrežnoj adresi: www.croatianhistory.net/etf/feller.html. ■

ENG Vilim (William) Feller, one of the founders of probability theory as a scientific discipline, was born in Zagreb in 1906 and died in New York in 1970. He is best known for his two volume monograph *An Introduction to Probability Theory and Its Applications*, considered one of the best mathematics textbooks of the twentieth century.

Kineski prijevod drugog sveska Fellerove monografije

'BICIKLISTI' I 'SPORTAŠI' VASKA LIPOVCA 'DOPEDALIRALI' U LISABON

U Lisabonu je otvorena izložba velikoga splitskog i hrvatskog umjetnika Vaska Lipovca, koja će u Nacionalnome muzeju kočija biti otvorena do 3. svibnja. Izložbom koja je organizirana u suradnji Ministarstva vanjskih poslova i Galerije "Klovićevi dvori" obilježava se početak hrvatskog predsjedanja Vijećem Europske unije u Portugalu. Ekspozitni iz opusa Vaska Lipovca "Biciklisti" te "Sportaši", koji su vrhunac Lipovčeva umjetničkog stvaralaštva, stigli su u glavni grad Portugala zahvaljujući dugogodišnjem prijateljstvu gradova Zagreba i Lisabona, a među uzvanicima Veleposlanstva Republike Hrvatske na otvorenju izložbe bio je i Ranko Lipovac, jedan od Vaskovih sinova.

POKLADNIM JAHANJEM U BAPSKOJ

Više od 40 jahača projahalo je na konjima ulicama Bapske u sklopu tradicijskog običaja pokladnog jahanja, prvog u nizu koji će se održati do početka korizme u mnogobrojnim mjestima u Slavoniji, Baranji i Srijemu. Odjeveni u zimsko slavonsko tradicijsko ruho, pokladni jahači projahali su Bapskom zaustavivši se na tri tzv. postaje kod domaćinstava koja su ih pogostila "ićem i pićem". - U mome domaćinstvu pet je konja i jako smo zaljubljeni u njih. Sin i kći jašu, a dolaze nam i njihovi prijatelji - rekao je Dubravko Asić, jedan od organizatora, dodajući kako je običaj pokladnog jahanja u Bapskoj postojao i prije Drugoga svjetskog rata.

OBLJETNICA MASLENICE

Budnicom Gradske glazbe Zadar središtem grada, u Zadru je počeo središnji dio svečanog obilježavanja 27. obljetnice Vojno-redarstvene operacije VRO Maslenica. Ispod središnjeg križa na Gradskom groblju položeni su vijenci za sve poginule, a zatim i pokraj spomen-obilježja 3. bojne 4. gardijske brigade Imotski sokolovi. U sklopu obilježavanja obljetnice Maslenica održan je mimohod vojnih postrojbi preko gradskoga mosta prema poluotoku do crkve sv. Donata, sudionica VRO Maslenica, sa 187 ratnih zastava.

MANNEKEN PIS ODJEVEN U HRVATSKU NARODNU NOŠNJU

Manneken, jedan od simbola Bruxellesa, odjeven je u hrvatsku narodnu nošnju u povodu preuzimanja rotirajućeg predsjedništva Vijećem EU-a. Manneken Pis, dječak koji mokri, brončani je kip visine 61 centimetar koji se nalazi na vrhu fontane u samom središtu Bruxellesa, datira još iz 17. stoljeća i s vremenom je postao jedan od glavnih simbola belgijske prijestolnice. Već je postala tradicija da ga se odijeva u razne nošnje u različitim prigodama. Ovaj put odjeven je u slavonsku narodnu nošnju. Malu skulpturu odjevenu u hrvatsku narodnu nošnju otkrio je hrvatski veleposlanik u Belgiji Joško Paro.

GENERALNA SMOTRA ZIMSKE SLUŽBE

Eventualne snježne padaline Zagrebačke ceste dočekuju spremne s više od 400 vozila i specijalnim strojevima, i s više od 20 tona soli za posipavanje, izvijestio je zagrebački gradonačelnik Milan Bandić nakon smotre Zimske službe grada Zagreba. Smotra više od 350 vozila (50-ak ih je na terenu) održana je na istočnom parkiralištu Zagrebačkog velesajma. Gradonačelnik Bandić izjavio je da Zagreb ima najspremniju i najbolje tehnički opremljenu zimsku službu u Europi. "Molimo Boga da što manje pada snijeg, da bude što manje u funkciji, ali spremni smo kao da će napadati metar snijega", rekao je gradonačelnik.

ZAGREBAČKI ZOO JEDINI NA SVIJETU IMA ČOVJEČJU RIBICU

Zagrebački Zoološki vrt postao je jedini zoološki vrt na svijetu u kojem se može vidjeti čovječja ribica, endem podzemnih slatkovodnih staništa dinarskog krša, kao i glodavac dinarski voluhar, također endemska vrsta s krševitih područja jugoistočne Europe. Te su jedinke iznimno vrijedne pa su napravljene nastambe koje im omogućuju život nalik onome u prirodnom staništu. Uz primjerke koje će moći vidjeti posjetitelji, u Zoološkom vrtu živi još desetak čovjećih ribica te tridesetak dinarskih voluhara. Te su životinje uključene u projekte istraživanja i zaštite.

RUKOMETAŠI SREBRNI NA EP

Nakon šokantnog polufinala s dva produžetka i pobjede nad Norveškom 29-28, u finalu Europskog rukometnog prvenstva u Stockholmu hrvatska reprezentacija je izgubila od Španjolske 20-22 upisavši treći poraz u finalima europskih prvenstava i tako propustila prigodu osvojiti zlato, jedinu veliku medalju koja joj nedostaje. Ostaje utjeha kako su "Kauboji" osvojili šestu medalju na europskim prvenstvima, pri čemu treće srebro (2020, 2010, 2008) uz tri bronce (2016, 2012, 1994). Ostavši bez europskoga zlata, hrvatska reprezentacija je ostala i bez direktne vize za olimpijske igre u Tokiju pa će morati u kvalifikacije. Kapetan hrvatske reprezentacije Domagoj Duvnjak proglašen je za najkorisnijeg igrača (MVP) Europskog prvenstva, dok je Igor Karačić uvršten u idealnu postavu prvenstva na poziciji srednjega vanjskoga igrača.

VATERPOLISTI ČETVRTI NA EP

Hrvatska vaterpolska reprezentacija nije uspjela osvojiti brončanu medalju na Europskom prvenstvu u Budimpešti nakon što je u utakmici za treće mjesto izgubila od Crne Gore 9-10. Izgleda da ništa odabranici izbornika Ivice Tucaka nisu naučili iz utakmice u skupini protiv Crne Gore u kojoj smo na kraju treće četvrtine vodili sa pet golova razlike da bi na kraju jedva pobijedili sa 11-10. I u ovoj utakmici su u nekoliko navrata imali prednost od četiri pogotka, ali su se borbeni Crnogorci uvijek vraćali i na kraju zaslužno osvojili brončanu medalju. Hrvatski vaterpolisti su već porazom u polufinalu od Španjolske izgubili prigodu da izbore plasman na olimpijske igre u Tokiju. Za to im sada ostaje jedino kvalifikacijski turnir, koji će se od 22. do 29. ožujka održati u Rotterdamu, i na kojem će trebati osvojiti jedno od prva tri mjesta koja vode u glavni grad Japana.

STOLNOTENISKA REPREZENTACIJA IZBORILA NASTUP NA OI U TOKIJU

Hrvatska muška stolnoteniska reprezentacija koju čine Tomislav Pucar, Andrej Gačina, Tomislav Frane Kojić te Filip Zeljko izborila je nastup na Olimpijskim igrama u Tokiju. U odlučujućem dvoboju svjetskih kvalifikacija u portugalskom Gondomaru hrvatski su stolnotenisači svladali Veliku Britaniju 3-0 te osigurali ekipni nastup u Tokiju, a samim time i potvrdili da će Hrvatska definitivno imati dva igrača u pojedinačnom dijelu turnira. Posljednji put Hrvatska je u ekipnom dijelu olimpijskih igara bila 2008. u Pekingu u sastavu Zoran Primorac, Tan Ruiwu i Andrej Gačina. Dvanaest godina nakon Hrvatska je opet među 16 ekipa na Olimpijskim igrama.

IZBOR SN: SANDRA PERKOVIĆ I TIN SRBIĆ NAJBOLJI SPORTAŠI HRVATSKE

Najbolja hrvatska atletičarka Sandra Perković osmu godinu zaredom osvojila je nagradu za najbolju hrvatsku sportašicu u izboru Sportskih novosti, dok je za najboljega sportaša Hrvatske u 68. anketi jedinoga hrvatskoga sportskoga dnevnika izabran gimnastičar Tin Srbić, koji je u ovom izboru slavio i 2017. godine. Hrvatska rekorderka u bacanju diska Sandra Perković ovaj naslov osvaja od 2012. godine i sada se po ukupnom broju trofeja izjednačila sa Janicom Kostelić, koja također ima osam naslova. Nakon svjetskog srebra na preči gimnastičar Tin Srbić po drugi put je izabran za najboljeg sportaša Hrvatske, a ove je godine uvjerljivo slavio pred prošlogodišnjim pobjednikom kapetanom nogometne reprezentacije Lukom Modrićem. Naslov svjetskih i europskih veslačkih prvaka u dvojcu donio je braći Martinu i Valentu Sinkoviću peti naslov najbolje momčadi u Hrvatskoj, dok je isti naslov u ženskoj konkurenciji četvrti puta ukupno, a treću godinu zaredom, pripao hrvatskoj reprezentaciji u samostrelu. Nagradu 'fair-play' dobila je hrvatska posada na Rallyu Dakar 2019. Daniel Šaškin i Saša Bitterman, a posebno priznanje za najboljeg mladog sportaša u izboru Sportskih novosti dobio je plivač Franko Grgić, dok je pobjednik prvog izbora za sportsku osobu godine trener Dinama Nenad Bjelica.

MODRIĆ U NAJBOLJOJ MOMČADI DESETLJEĆA U IZBORU FRANCE FOOTBALLA

Francuski nogometni časopis France Football uvrstio je kapetana hrvatske nogometne reprezentacije Luku Modrića među jedanaest najboljih igrača svijeta u proteklih 10 godina. Časopis je odabrao najbolju momčad u posljednjem desetljeću vodeći se uspjehom igrača u individualnom natjecanju za nagradu Zlatna lopta, a također i uspjesima u klubovima te reprezentaciji. Modrić, 34-godišnji vezni igrač, osvojio je Zlatnu loptu 2018. godine nakon što je s Hrvatskom došao do finala Svjetskog prvenstva. Uz Modrića u najboljoj momčadi France Footballa su i njegovi suigrači iz Real Madrida, kapetan Sergio Ramos i lijevi bek Marcelo. Na popisu se nalaze i vratar Iker Casillas, braniči Philipp Lahm i Virgil van Dijk, vezni Xavi Hernandez i Andres Iniesta, te napadači Lionel Messi, Cristiano Ronaldo i Neymar.

FILIP ZUBČIĆ DRUGI U ADELBODENU

Hrvatski skijaš Filip Zubčić zauzeo je drugo mjesto u veleslalomu kojeg su skijaši početkom siječnja vozili u švicarskom Adelbodenu, što mu je najbolji rezultat u karijeri, dok je pobjeda pripala Slovincu Žanu Kranjcu. Ovo postolje Zubčića je i najbolji rezultat hrvatskog skijanja nakon Ivice Kostelića. U veleslalomskom poretку Svjetskoga kupa krajem siječnja naš trenutno najbolji skijaš je šesti, a i u dobroj je slalomskoj formi. Nakon što je bio 18. u Adelbodenu i Wengenu te 19 u Kitzbuehelu, Zubčić je 31. slalomša u poretку Svjetskoga kupa.

Ne propustite
publikaciju HMI-ja!

Hrvatski iseljenički zbornik 2020. sa sažecima na engleskom i španjolskom jeziku ima osam tematskih cjelina – naslovljenih *Znaci vremena, Kroatistički obzori, Baština, Mostovi, Povjesnica, Duhovnost, Znanost te Nove knjige* – koje se sastoje od 32 samostalna autorska priloga. Autori Matičina ljetopisa povezuju s više ili manje informacija 20 zemalja svijeta s četiriju kontinenata, predočavajući čitateljstvu stvaralaštvo naših ljudi 21. stoljeća iz inozemstva i domovine. Građa ovogodišnjega sveska u 65. godištu izlaženja raspoređena je na 436 stranica i ilustrirana s 80 fotografija.

Tri desetljeća suvremenoga hrvatskog parlamentarizma među glavnim su temama Zbornika u čije su ključne standarde utkani znanje i iskustvo hrvatskog iseljeničtva. Uz svečarske sadržaje o Hrvatskome saboru, u ovome svesku Matičina ljetopisa obljetnicu smo iskoristili i za nova promišljanja o hrvatskome kulturnom zajedništvu na globalnoj razini i to u godini 2020. kada Lijepa Naša kao najmlađa članica europske obitelji narodā prvi put predsjedava Vijećem Europske unije dok istodobno Rijeka postaje *Europska prijestolnica kulture*.

Pretplata u tijeku: www.matis.hr

Pretplata na *Hrvatski iseljenički zbornik* / Subscription to *Croatian Emigrant Almanac* / Suscripción al *Anuario para la Emigración Croata*

Godišnja pretplata iznosi / Yearly Subscription rate *Croatian Emigrant Almanac* / Precio de la suscripción anual:
15 USD, 20 CAD, 20 AUD, 15 EUR, 80 KN

Hrvatska matica iseljenika / Croatian Heritage Foundation / Fundación para la Emigración Croata
Trg Stjepana Radića 3, 10 000 Zagreb, Hrvatska / Croatia / Croacia
Telefon: +385 1 61 15 116
E-mail: matica@maticis.hr

Žiroračun za uplatu u kunama / Domestic Currency Account (in kuna) / Cuenta en Moneda Nacional (en kunas):

IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305 Hrvatska poštanska banka, Zagreb

Devizni račun / Foreign Currency Account / Cuenta en Moneda Extranjera:

IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717 SWIFT CODE: PBZGHR2X,

Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50, Zagreb, Hrvatska.